

पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास

ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र विद्यानिष्णात (एम.फिल) पदवीसाठी सादर

अभ्यासक

श्री. सलीम पठाण

एम. फिल विद्यार्थी (२०१४ -२०१५)

मार्गदर्शक

डॉ. सुनिल कुलकर्णी

आधारकर संशोधन संस्था पुणे

टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ

गुलटेकडी, पुणे ४११०३७

संशोधकाचे निवेदन

मी याद्वारे जाहीर करतो कि, 'पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास' हा संशोधन अहवाल मी स्वतः तयार केला असून त्यातील सर्व संशोधन कार्य संपूर्णपणे नवीन असून अन्यत्र कोठेही ते झालेले नाही. तसेच सदर संशोधन कार्याचे इतर कोणत्याही परीक्षेसाठी सादरीकरण केले गेलेले नाही.

दिनांक -

पुणे.

संशोधकाची सही

श्री. सलीम पठाण

मार्गदर्शकाचे प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, श्री. सलीम पठाण यांनी 'पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास' अभ्यास' हा संशोधन प्रकल्प माझ्या मार्गदर्शन व पर्यवेक्षणाखाली पूर्ण केला असून टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे, या ठिकाणी तो सादर करण्यात आलेला आहे. ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र विषयातील एम.फिल. पदवी प्रदान करण्यासाठी सदर संशोधन कार्य अतिशय योग्य असल्याची बाब मी विचारात घेतलेली आहे.

दिनांक
पुणे.

मार्गदर्शकाची सही
डॉ. सुनिल कुलकर्णी
ग्रंथपाल प्रमुख,
आधारकर रिसर्च इन्स्टिट्यूट, पुणे

ऋणनिर्देश

प्रस्तुत संशोधन प्रकल्प सादर करण्यासाठी मी जरी प्रयत्न व परिश्रम घेतले तरी ते सार्धकी लावण्याचे संपूर्ण श्रेय माझे मार्गदर्शक डॉ. सुनिल कुलकर्णी, ग्रंथपाल प्रमुख, आधारकर रिसर्च इन्स्टिट्यूट, पुणे. यांनाच जाते. दैनंदिन कामकाजातून वेळात वेळ काढून वेळोवेळी मला या प्रबंधासाठी मार्गदर्शन केले, त्याबद्दल मी त्यांचा ऋणी आहे. त्यांच्या बहुमोल मार्गदर्शनामुळेच माझ्या परीश्रमाला योग्य दिशा व प्रेरणा मिळाली.

'पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास' हा संशोधन प्रकल्प पूर्ण करण्यासाठी निवडलेल्या संस्थांच्या ग्रंथपालांनी प्रश्नावली भरून दिल्यामुळे तसेच या संस्थांच्या मधील विद्यार्थ्यांना देण्यात आलेली प्रश्नावली भरून देण्यास सहकार्य केले. त्यामुळेच हा संशोधन प्रकल्प पूर्ण होऊ शकला. सर्व संस्थांच्या ग्रंथपालांचे व त्या संस्थेतील शिक्षकांचे मी मनापासून आभार मानतो.

टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठामध्ये अभ्यास करताना डॉ. खंदारे मॅडम, ग्रंथालय कर्मचारी, तसेच कार्यालयीन सेवक यांचे मला मोलाचे सहकार्य मिळाले त्याबद्दल मी त्यांचाही आभारी आहे.

माझ्या कुटूंबातील सर्वांनी माझ्या या प्रकल्पासाठी सहकार्य केल्याबद्दल मी त्यांचाही आभारी आहे.

दिनांक-

पुणे.

श्री. सलीम पठाण

संशोधक

सारणीची सूची

सा.क्र.	शिर्षक	पृष्ठ क्र.
१	आपल्या ग्रंथालयाची स्वतंत्र इमारत आहे का ?	५८
२	ग्रंथालयातील ग्रंथांची संख्या	५९
३.	ग्रंथालयातील संदर्भ ग्रंथांची संख्या	६०
४.	ग्रंथालयातील छापील नियतकालिकांची संख्या	६१
५	ग्रंथालयातील ई-नियतकालिकांची संख्या	६२
६	ग्रंथालयामार्फत खालील सेवा दिल्या जातात	६३
७	आपण आंतरग्रंथालयीन सेवा देता का ?	६५
८	ग्रंथालयातील कर्मचाऱ्यांची माहिती	६६
९	आपल्या ग्रंथालयात कोणती वर्गीकरण पध्दत वापरली जाते ?	६७
१०	क्लासिफिकेशन करण्यासाठी इतर ग्रंथालयांची मदत घेता का ?	६८
११	आपल्या ग्रंथालयात पत्ररूपी तालिका आहेत का ?	६९
१२	आपल्या ग्रंथालयामध्ये स्वतंत्र वाचनकक्ष आहे का ?	७०
१३	आपल्या ग्रंथालयाचे संगणकिकरण झाले आहे का ?	७१
१४	ग्रंथालयाचे संगणकिकरण कधी झाले ?	७२
१५	आपल्या ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर वापरले जाते ?	७३
१६	ग्रंथालयातील सॉफ्टवेअर कसे आहे ?	७४
१७	आपण ग्रंथालय संगणकिकरणाबाबत समाधानी आहात का ?	७५
१८	ग्रंथालयीन सॉफ्टवेअरचे AMC करता का ?	७६
१९	१९ आपल्या ग्रंथालयात कोणती ऑपरेटींग सिस्टिम वापरली जाते ?	७७
२०	खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर मोज्युल वापरता ?	७८
२१	ग्रंथालय संगणकिकरणासाठी आवश्यक तेवढे कर्मचारी उपलब्ध आहेत	७९
२२	कोणत्या अडचणी ग्रंथालय संगणकिकरण करताना आल्या ?	८०
२३	ग्रंथालय संगणकिकरणानंतर काही प्रश्न उदभवले का ?	८२
२४	ग्रंथालय, कोणत्या ग्रंथालयीन जाळ्यांचे सभासद आहे ?	८३

सारणीची सूची		
सा.क्र.	शिर्षक	पृष्ठ क्र.
२५	दंत महाविद्यालय ग्रंथालयांचे, ग्रंथालयीन जाळे आहे का ?	८४
२६.	भविष्यातील काही योजना ग्रंथालय संगणकिकरण किंवा जाळ्यासंबंधी	८५
२७.	आपल्या ग्रंथालयात संगणक सामुग्री पुरेशी आहे का ?	८६
२८.	ग्रंथालयात इंटरनेट सेवा उपलब्ध आहे का ?	८७
२९.	आपल्या ग्रंथालयात यु.पी.एस. सेवा उपलब्ध आहे का ?	८८
३०.	आपल्या ग्रंथालयात प्रोजेक्टर सेवा उपलब्ध आहे का ?	८९
३१.	आपल्याकडे इंटरनेटचे कोणते कनेक्शन आहे ?	९०
३२.	ग्रंथालयात इंटरनेट कनेक्शन असलेले किती संगणक आहेत ?	९१
३३.	ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते नेटवर्क जोडले आहे ?	९२
३४.	इंटरनेट सेवा कोण पुरविते ?	९३
३५.	आपल्या ग्रंथालयात ई-नियतकालिके येतात का ?	९४
३६.	आपल्या परिसरात वाय-फाय सेवा उपलब्ध आहे का ?	९५
३७.	ओपॅक सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?	९६
३८.	ओपॅक सेवा कॅंपसच्या बाहेरून वापरता येते का ? वेब ओपॅक आहे का ?	९७
३९.	इतर शैक्षणिक विभागातून इंटरनेट सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?	९८
४०.	नोंदणी केलेल्या सभासदानाच सर्व सेवा दिल्या जातात का ?	९९
४१.	इंटरनेट सेवेसाठी मूल्य आकारले जाते का ?	१००
४२.	आपल्या ग्रंथालयासाठी ग्रंथालय समिती अस्तित्वात आहे का ?	१०१
४३.	आपल्या ग्रंथालयाचे ग्रंथोपार्जन धोरण लिखित स्वरूपात आहे का ?	१०२
४४.	ग्रंथनिवड कार्यामध्ये सहभाग	१०३

सारणीची सूची		
सा.क्र.	शिर्षक	पृष्ठ क्र.
४५.	बजेट कार्यामध्ये कोणाकोणाचा सहभाग असतो ?	१०४
४६.	आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथ पडताळणी केली जाते का ?	१०५
४७.	आपल्या ग्रंथालयात सूचनापेटी उपलब्ध आहे का ?	१०६
४८.	वाचकांसाठी प्रशिक्षणासारखे उपक्रम राबविले जातात का ?	१०७
४९.	आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह पुरेसा आहे का ?	१०८
५०.	आपल्या ग्रंथालयातील नियतकालिकांची संख्या पुरेशी आहे का ?	१०९
५१.	आपल्या ग्रंथालयातील बजेट बदल आपण समाधानी आहात का ?	११०
५२.	आपण आपल्या ग्रंथालयाबद्दल पूर्णपणे समाधानी आहात का ?	१११
५३.	क्रमिक पुस्तके यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?	११२
५४.	संदर्भग्रंथ यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?	११३
५५.	संगणकीकरण व कर्मचारी प्रशिक्षण यामध्ये सुधारणा कराविशी वाटते ?	११४
५६.	वाचकांचे प्रशिक्षण यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?	११५
५७.	आपल्या ग्रंथालयाचे नियम लिखित स्वरूपात आहेत का ?	११६

सारणीची सूची

सा.क्र.	शिर्षक	पृष्ठ क्र.
१	आपल्या ग्रंथालयाची स्वतंत्र इमारत आहे का ?	५८
२	ग्रंथालयातील ग्रंथांची संख्या	५९
३.	ग्रंथालयातील संदर्भ ग्रंथांची संख्या	६०
४.	ग्रंथालयातील छापील नियतकालिकांची संख्या	६१
५	ग्रंथालयातील ई-नियतकालिकांची संख्या	६२
६	ग्रंथालयामार्फत खालील सेवा दिल्या जातात	६४
७	आपण आंतरग्रंथालयीन सेवा देता का ?	६५
८	ग्रंथालयातील कर्मचाऱ्यांची माहिती	६६
९	आपल्या ग्रंथालयात कोणती वर्गीकरण पध्दत वापरली जाते ?	६७
१०	क्लासिफिकेशन करण्यासाठी इतर ग्रंथालयांची मदत घेता का ?	६८
११	आपल्या ग्रंथालयात पत्ररूपी तालिका आहेत का ?	६९
१२	आपल्या ग्रंथालयामध्ये स्वतंत्र वाचनकक्ष आहे का ?	७०
१३	आपल्या ग्रंथालयाचे संगणकिकरण झाले आहे का ?	७१
१४	ग्रंथालयाचे संगणकिकरण कधी झाले ?	७२
१५	आपल्या ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर वापरले जाते ?	७३
१६	ग्रंथालयातील सॉफ्टवेअर कसे आहे ?	७४
१७	आपण ग्रंथालय संगणकिकरणाबाबत समाधानी आहात का ?	७५
१८	ग्रंथालयीन सॉफ्टवेअरचे AMC करता का ?	७६
१९	१९ आपल्या ग्रंथालयात कोणती ऑपरेटींग सिस्टिम वापरली जाते ?	७७
२०	खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर मोज्युल वापरता ?	७८
२१	ग्रंथालय संगणकिकरणासाठी आवश्यक तेवढे कर्मचारी उपलब्ध आहेत	७९
२२	कोणत्या अडचणी ग्रंथालय संगणकिकरण करताना आल्या ?	८१
२३	ग्रंथालय संगणकिकरणानंतर काही प्रश्न उदभवले का ?	८२
२४	ग्रंथालय, कोणत्या ग्रंथालयीन जाळ्यांचे सभासद आहे ?	८३

आलेखांची सूची		
सा.क्र.	शिर्षक	पृष्ठ क्र.
२५.	दंत महाविद्यालय ग्रंथालयांचे, ग्रंथालयीन जाळे आहे का ?	८४
२६.	भविष्यातील काही योजना ग्रंथालय संगणकिकरण किंवा जाळ्यासंबंधी	८५
२७.	आपल्या ग्रंथालयात संगणक सामुग्री पुरेशी आहे का ?	८६
२८.	ग्रंथालयात इंटरनेट सेवा उपलब्ध आहे का ?	८७
२९.	आपल्या ग्रंथालयात यु.पी.एस. सेवा उपलब्ध आहे का ?	८८
३०.	आपल्या ग्रंथालयात प्रोजेक्टर सेवा उपलब्ध आहे का ?	८९
३१.	आपल्याकडे इंटरनेटचे कोणते कनेक्शन आहे ?	९०
३२.	ग्रंथालयात इंटरनेट कनेक्शन असलेले किती संगणक आहेत ?	९१
३३.	ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते नेटवर्क जोडले आहे ?	९२
३४.	इंटरनेट सेवा कोण पुरविते ?	९३
३५.	आपल्या ग्रंथालयात ई-नियतकालिके येतात का ?	९४
३६.	आपल्या परिसरात वाय-फाय सेवा उपलब्ध आहे का ?	९५
३७.	ओपॅक सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?	९६
३८.	ओपॅक सेवा कॅंपसच्या बाहेरून वापरता येते का ? वेब ओपॅक आहे का ?	९७
३९.	इतर शैक्षणिक विभागातून इंटरनेट सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?	९८
४०.	नोंदणी केलेल्या सभासदानाच सर्व सेवा दिल्या जातात का ?	९९
४१.	इंटरनेट सेवेसाठी मूल्य आकारले जाते का ?	१००
४२.	आपल्या ग्रंथालयासाठी ग्रंथालय समिती अस्तित्वात आहे का ?	१०१
४३.	आपल्या ग्रंथालयाचे ग्रंथोपार्जन धोरण लिखित स्वरूपात आहे का ?	१०२
४४.	ग्रंथनिवड कार्यामध्ये सहभाग	१०३

आलेखांची सूची		
सा.क्र.	शिर्षक	पृष्ठ क्र.
४५.	बजेट कार्यामध्ये कोणाकोणाचा सहभाग असतो ?	१०४
४६.	आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथ पडताळणी केली जाते का ?	१०५
४७.	आपल्या ग्रंथालयात सूचनापेटी उपलब्ध आहे का ?	१०६
४८.	वाचकांसाठी प्रशिक्षणासारखे उपक्रम राबविले जातात का ?	१०७
४९.	आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह पुरेसा आहे का ?	१०८
५०.	आपल्या ग्रंथालयातील नियतकालिकांची संख्या पुरेशी आहे का ?	१०९
५१.	आपल्या ग्रंथालयातील बजेट बदल आपण समाधानी आहात का ?	११०
५२.	आपण आपल्या ग्रंथालयाबद्दल पूर्णपणे समाधानी आहात का ?	१११
५३.	क्रमिक पुस्तके यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?	११२
५४.	संदर्भग्रंथ यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?	११३
५५.	संगणकीकरण व कर्मचारी प्रशिक्षण यामध्ये सुधारणा कराविशी वाटते ?	११४
५६.	वाचकांचे प्रशिक्षण यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?	११५
५७.	आपल्या ग्रंथालयाचे नियम लिखित स्वरूपात आहेत का ?	११६

अनुक्रमणिका		
अ.क्र.	शिर्षक	पृष्ठ क्र.
अ	सारणीची सूची	i-ii
ब	आलेखांची सूची	iii-viii
प्रकरण - १		
संशोधनाची प्रस्तावना		
१.१	प्रस्तावना	1
१.२	संशोधन विषयाचे महत्त्व	1
१.३	संशोधनाची आवश्यकता	2
१.४	संशोधनाची उद्दिष्टे	2
१.५	संशोधनाची व्याप्ती	3
१.६	गृहितके	4
१.७	संशोधन पध्दती	4
१.८	साहित्यशोध	5-10
१.९	संशोधनाचा आराखडा	10-11
१.१०	समारोप	11
प्रकरण - २		
दंत महाविद्यालयाचा उद्गम व विकास		
२.१	प्रस्तावना	13
२.२	दंत महाविद्यालय ग्रंथालय: विशेष ग्रंथालय	14
२.३	दंत चिकित्स शास्त्राचा जागतिक आढावा	14-18
२.४	दंत महाविद्यालयाचा उद्गम विकास	18-22
२.५	दंतचिकित्सा -भारतीय प्राचीन कला आधुनिक विज्ञान	22-24
२.६	समारोप	24

अ.क्र.	शिर्षक	पृष्ठ क्र.
	प्रकरण - ३	
	पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयांच्या संस्थांची माहिती	
३.१	प्रस्तावना	२६
३.२	नावाचा उगम	२६
३.३	पश्चिम महाराष्ट्राचा इतिहास	२७
३.४	पश्चिम महाराष्ट्र राज्याची निर्मिती	२७-३०
३.५	पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयांच्या संस्था	३१-५४
३.६	समारोप	५५
	प्रकरण - ४	
	माहितीचे सादरीकरण आणि विश्लेषण	
४.१	प्रस्तावना	५६
४.२	माहितीचे सादरीकरण आणि विश्लेषण	५७-११६
४.३	समारोप	११७
	प्रकरण - ५	
	निष्कर्ष, शोध आणि शिफारशी	
५.१	प्रस्तावना	११८
५.२	निष्कर्ष, शोध आणि शिफारशी	११८-१२४
५.३	उद्दिष्टांची पूर्तता	१२४-१२५
५.४	गृहितकांची पडताळणी	१२५
५.५	शिफारशी	१२५-१२८
५.६	भविष्यकाळासाठी अभ्यास विषय	१२८
	प्रश्नावली	१२९-१४१
	संदर्भसूची :	१४१-१५०

प्रकरण - १

संशोधनाची प्रस्तावना

१.१ प्रस्तावना :

दंत चिकित्सा ही एक आरोग्य विज्ञानाची शाखा आहे. या शाखेमध्ये, दंत संबंधित संरचना, दंतरोग, विकार आणि दंत रोगनिदान, प्रतिबंध आणि उपचार यांचा समावेश आहे. एखाद्या व्यक्तीच्या एकूण आरोग्यासाठी दंत चिकित्सा महत्त्वाची आहे. दंत चिकित्सा हि दंत वैद्याद्वारे केली जाते. दंत चिकित्सा हे संपूर्ण शास्त्र असून समाजामध्ये मान्यता प्राप्त असलेली वैद्यकीय शाखा आहे. आधुनिक जगामध्ये आरोग्याच्या दृष्टीने निरोगी दातांना विशेष महत्त्व प्राप्त झाले आहे. व निरोगी दात हे सौंदर्याचे प्रतीक समजले जाते. याचा परिणाम दंत महाविद्यालयांच्या वाढत्या संख्येवरून दिसून येतो. त्यामुळे दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास करणे महत्त्वपूर्ण ठरते.

१.२ संशोधन विषयाचे महत्त्व :

'पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास ' हा विषय संशोधनासाठी निवडला आहे. दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयामध्ये मिळणाऱ्या माहिती बरोबरच संशोधकांना अद्ययावत माहितीचीही गरज असते. हि माहिती नियतकालिके, ई-नियतकालिके यांच्या माध्यमातून मिळत असते. या दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयाचे नियोजन करताना तसेच व्यवस्थापन व कार्य करीत असताना काही समस्या निर्माण होतात . त्या समस्यांचा अभ्यास करून त्यावर उपाय योजना करण्यासाठी हा अभ्यास महत्त्वाचा आहे. त्यासाठी 'पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास ' या विषयी सखोल आढावा घेतला आहे.

१.३ संशोधनाची आवश्यकता :

कोणत्याही महाविद्यालयात ग्रंथालय हा विभाग असतो. त्याचप्रमाणे दंत महाविद्यालयातही ग्रंथालय हा विभाग आहे. 'दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांसंबंधी माहिती फार कमी प्रमाणात उपलब्ध आहे. या ग्रंथालयाच्या सद्यस्थितीचा अभ्यास करणे गरजेचे आहे. या दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयाचे नियोजन, व्यवस्थापन ई. अभ्यास करणे महत्वाचे ठरेल. या अभ्यासमुळे ग्रंथालयात कार्य करीत असताना काही समस्या निर्माण होतात त्याचा मागोवा घेण्यात मदत होईल. त्याचप्रमाणे त्या ग्रंथालयात येणाऱ्या वाचन साहित्याचा कशा प्रकारे उपयोग होतो हे समजण्यास मदत होईल. तसेच अद्ययावत माहिती तंत्रज्ञानाच्या सद्यस्थितीत वापर कसा केला जातो हे समजण्यास मदत होईल. त्यासाठी 'पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास ' या विषयासंबंधीचे संशोधन हाती घेण्यात आले आहे.

१.४ संशोधनाची उद्दिष्ट्ये:

- १) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा आढावा घेणे.
- २) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयातून कोणकोणत्या सेवा दिल्या जातात याचा अभ्यास करणे.
- ३) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयातील माहिती तंत्रज्ञानाच्या सद्यस्थितीचा अभ्यास करणे.
- ४) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांच्या भविष्यकालिन योजनांचा अभ्यास करणे.

१.७ संशोधनाची व्याप्ती :

सदर संशोधन प्रकल्प हा 'पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास' या विषयासंबंधीचे संशोधन असा असून, यामध्ये पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास, ग्रंथालयांची सद्य स्थिती, माहिती तंत्रज्ञानाचे स्थान व स्वरूप, तसेच कोणकोणत्या सेवा दिल्या जातात. इ. गोष्टींचा यामध्ये समावेश करण्यात आलेला आहे. त्यासाठी पश्चिम महाराष्ट्रातील ८ दंत महाविद्यालये या ठिकाणी अभ्यासासाठी घेण्यात आलेली आहेत. Armed Forces Medical College (P.G. Dental Institute) या दंत महाविद्यालयाचा समावेश करण्यात आलेला नाही. समावेश करण्यात आलेला महाविद्यालयांची नावे पुढीलप्रमाणे आहेत:

- 1) Dr. D.Y. Patil Dentaal College & Hospital
- 2) M.A. Rangoonwala College of Dental Sciences & Research Centre
- 3) Sinhgad Dental College & Hospital
- 4) Pandit Deendayal Upaadhyaay Dental College
- 5) Tatyasaheb Kore Dental College and Research Centre
- 6) Shri Vasantdada Patil Dental College & Hospital
- 7) D.Y.Patil Dental School Pune Loheganon
- 8) Bhaataati Vidyaapeeth Dental College

१.६ गृहितके :

प्रत्येक संशोधन कोणात्यातरी गृहितकावर आधारित असते. संशोधकाला संशोधन करण्यापूर्वीच संशोधनास आधार असणारे गृहिततत्व स्पष्ट करावे लागते.

या संशोधन प्रकल्पासाठी खालील गृहितके मांडण्यात आली आहेत.

१) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालये आधुनिक साधन सामुग्रीने सुसज्ज आहेत.

२) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांच्या अभ्यासामुळे ग्रंथालयात दिल्या जाणाऱ्या सेवा समाधानकारक आहेत. हे दिसून येते.

गृहितकामुळे अभ्यासाला योग्य ती दिशा मिळते. व संशोधकाला नियोजन करून योग्य ते शोध आणि निष्कर्ष काढण्यास मदत होते. गृहितकांची पडताळणी करणे. तसेच गृहितकाची सत्यता किंवा असत्यता तपासणे हा एक संशोधन प्रकल्पाचा मुख्य गाभा आहे.

१.७ संशोधन पध्दती :

वर्णनात्मक तसेच विश्लेषणात्मक संशोधन पध्दतीचा वापर करण्यात येणार आहे. या संशोधन प्रकल्पासाठी माहितीचे संकलन प्रामुख्याने सर्वेक्षण पध्दतीने करण्यात येणार आहे. त्यासाठी प्रश्नावली तंत्राचा वापर करण्यात येणार आहे. माहितीचे संकलन मुलाखती, प्रकाशित तसेच अप्रकाशित साहित्य, निरीक्षणे, इत्यादी मार्गांनी करण्यात येणार आहे. तसेच आलेख, तक्ता, इत्यादी द्वारे माहितीचे सादरीकरण करण्यात येणार आहे.

१.८ साहित्यशोध :

संशोधनाच्या सुरुवातीला पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास या विषयावरील पूर्वी प्रकाशित झालेल्या साहित्याचे अवलोकन केले. यसाठी ग्रंथ, पुस्तके, नियतकालिके, लेख, यांचा अभ्यास केला. तसेच पूर्वी सादर झालेल्या प्रबंधांचा अभ्यास केला.

संशोधन काळात उपलब्ध माहिती एकत्र करून संशोधन विषयाला आवश्यक असणारी माहिती मोजक्या शब्दात सादर केली आहे. कोणतेही संशोधन करताना त्या विषयात किंवा त्या क्षेत्रात पूर्वी कोणत्या स्वरूपात काम केलेले आहे. हे पहाणे आवश्यक असते. त्या दृष्टीने खालील संदर्भ साहित्याचे समालोचन केले आहे.

Biradar, S.B. (2011) यांनी "CREDIBILITY OF DENTAL COLLEGE WEBSITES IN KARNATAKA" या लेखात दंत महाविद्यालयांचा वेब साईटचा अभ्यास केला आहे . माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानाच्या प्रभावामुळे वेबसाठी विकासामध्ये या तंत्रज्ञानाची अधिक मागणी होत आहे. या विश्वसनीय माहितीवर बरेच वापरकर्ता मत व्यक्त करता की, एखाद्या वेबसाइटवरच्या माहितीवर विश्वास ठेवता येणे फार महत्वाचे आहे.

वेबसाइट शिक्षणामुळे आयसीटी आणि वेब होस्टिंगचा वापर हळूहळू वाढला आहे. अलिकडच्या दशकांत वेब पेजेसच्या विश्वासाहतेला महत्वा आले असून त्याचा अभ्यास करणे गरजेचे आहे. विश्वासाहतेच्या विविध पैलूंचे विश्लेषण करणे हे एक उद्दिष्ट या

अभ्यासाचे आहे. या संदर्भात कर्नाटकमधील दंत महाविद्यालयीन वेबसाइट्स अभ्यास केला आहे. डेंटल कॉलेजच्या वेबसाईटद्वारे मिळवलेल्या माहितीच्या विश्वासाहतेचा स्तर चांगला आहे. असा निष्कर्ष काढला आहे.

Sharma, Chetan (2009) यांनी "Information Technology and Online Resources in Dental College Libraries of Haryana" या लेखात माहिती तंत्रज्ञान (आयटी) ही येत्या दशकातील संकल्पना आहे असे प्रतिपादन केले आहे. हरियाणा राज्यातील आयटी शिक्षणात यामुळे सुधारणा झाली आहे. अलीकडे लोकसंख्येच्या बाबतीत हरियाणा हे भारतातील सर्वात लहान राज्यांमध्ये आहे. परंतु आपल्या विद्यार्थ्यांना प्रत्येक प्रकारच्या शिक्षणाची तरतूद करण्यासाठी ते कटिबद्ध आहे.

नऊ दंत महाविद्यालयातील वैद्यकीय शिक्षणाच्या क्षेत्रामध्ये आयटी सेवा आवश्यक आहे असे सर्वांचे मत असल्याचे दिसून आले. वैद्यकीय संस्थांबरोबर काम करणाऱ्या लायब्ररीजना वैद्यकीय व्यावसायिकांच्या गरजा पूर्ण करण्याचे एक मोठे आव्हान आहे. लायब्ररी आणि माहिती सेवा, आणि संसाधनांसाठीच्या वापरकर्त्यांची मागणी पूर्ण करणे आवश्यक आहे. ई-संसाधनाची उपलब्धता डेंटल लायब्ररीमध्ये आयटीच्या आगमनाची वर्तमान स्थिती दाखवतो. तसेच लायब्ररीच्या वर्तमान क्षमतेचे मूल्यमापन करण्याचा प्रयत्न या लेखात केला आहे. या अभ्यासातील निष्कर्ष, पुढील प्रमाणे आहेत. दंत महाविद्यालयीन ग्रंथालयांचा विकास सातत्याने चालू राहिल, आयटी इन्फ्रास्ट्रक्चरमध्ये सुधारणा करण्याची त्वरित गरज आहे. तसेच ई- संसाधनचा अभाव असल्याचे आढळून आले आहे. ई- संसाधनचा किमती मुळे ग्रंथालयांमध्ये आर्थिक परिस्थिती बिकट झाली आहे.

Kemdarne ,Suryakant B.(2013) "Present Status of Library Collection, Staffing Pattern and Services " यांनी या लेखात ग्रंथालयातील संग्रह, आयसीटी कौशल्य, कर्मचारी आणि ग्रंथालय सेवां इत्यादी. संबंधी चर्चा केली आहे. कर्नाटकमधील दंत महाविद्यालयीन ग्रंथालयांच्या सद्य स्थितीवर हा अभ्यास आहे. या संशोधनामध्ये आयसीटी कौशल्य, कर्मचारी, दंत महाविद्यालयीन लायब्ररीद्वारे प्रदान केलेल्या सेवांचे विविध भागाचा समावेश करण्यात आला आहे. प्रश्नावलीच्या साहय्याने माहिती गोळा करण्यात आली आहे.

या मध्ये 39 डेंटल कॉलेज लायब्ररीज, ज्या राजीव गांधी आरोग्य विज्ञान विद्यापीठ, बेंगलुरुशी संबंधित आहेत याचा समावेश करण्यात आला. या प्रश्नावलीचा प्रतिसाद 89.74% मिळाला. या प्रतिसादांवर आधारित डेटाचे विश्लेषण केले आहे. हा डेटा सप्टेंबर 2010 ते फेब्रुवारी 2011 या कालावधीसाठी गोळा केला होता.

Kemdarne ,Suryakant B.(2011). " Perspective on Library Automation and Networking of Dental College Libraries in Bangalore: Status," हा लेख डेंटल कॉलेज लायब्ररी नेटवर्किंगवर आधारित आहे. बंगलोरमधील दंत महाविद्यालयीन ग्रंथालयाचे सर्वेक्षण मुख्यत्वे ग्रंथालय ऑटोमेशन, नेटवर्किंगचे विविध पैलू, माहिती सेवा, मनुष्यबळ विकास आणि बजेट संबंधित केले आहे. तसेच या प्रक्रियेत येणारे अडथळे या संबंधी सविस्तर चर्चा केली आहे.

Chattopadhyay , Tridib. (2008), N. C. Ghatak (5) "An Analytical Study of the Dental College Libraries in Kolkata in the Age of Information Technology." या लेखात दंत विज्ञानविषयक माहिती, दंतवैज्ञानिक विद्यार्थी, शिक्षक, संशोधक इ. जे मूलतः दंत विज्ञान माहिती केंद्रे आणि दंत विज्ञान ग्रंथालयाचे वापरकर्ते आहेत, यांचा अभ्यास केला आहे. दंत विज्ञानविषयक माहिती अधिक चांगल्या प्रकारे शोधण्यासाठी कोलकाता शहरातील दंत विज्ञान ग्रंथालयाचे सर्वेक्षण केले गेले आहे. या पेपरमध्ये, कोलकाता शहरातील दंत विज्ञान ग्रंथालयाच्या सध्याच्या स्थिती दर्शविण्याचा प्रयत्न केला आहे. सध्याच्या समस्यांचे सविस्तर विश्लेषण, कोलकातामधील दंत विज्ञान ग्रंथालयाची भावी योजना, दंत विज्ञानविषयक माहितीची आवश्यकता, आणि त्यांना माहिती देण्यासाठी संभाव्य माहिती सेवांवर सविस्तर चर्चा केली आहे.

G. Rathinasabapathy,(2008) "Norms and Standards for Library Prescribed by Regulatory Bodies of Professional Education in India: A Study." 1960 च्या मानकानुसार लायब्ररीच्या इमारतीच्या डिझाइन मधील प्राथमिक घटकांशी संबंधित असा अभ्यास केला आहे. 1553-1960 च्या दरम्यान विविध प्रकारच्या ग्रंथालयांचे सरासरी आकार निर्धारित केले गेले होते. आवश्यक विविध प्रकारच्या खोल्या इत्यादी. बाबी निश्चित करण्यात आल्या होत्या. या लेखात नियामक संस्थांनी ठरवून दिलेल्या इमारतीच्या डिझाइन नियमांचा सध्या अभ्यास करण्यात आला आहे.

मानक IS: 1892 (भाग I)1978 लायब्ररीच्या फर्निचर आणि फिटिंगसाठीचा तपशीलः इमारती लाकूड; IS: 1892 (भाग- II)- 1977 वैशिष्ट्यः लायब्ररीचे फर्निचर आणि फिटिंग्सः

स्टील; IS: 1172 -1971 जल आपूर्ति, ड्रेनेज आणि सॅनिटेशनसाठी आवश्यक मूलभूत गरजा; IS: 3312-1974 स्टील शेल्व्हिंग कॅबिनेट; IS: 4116- 1976 लाकडी शेल्व्हिंग कॅबिनेट, आयएसओ मानक, आयएसओ / टीआर 11219: 2012 जी लायब्ररीच्या नियोजनासाठी केली निर्दिष्ट करते. हा लेख असे सूचित करतो की, व्यावसायिक शिक्षणाच्या नियामक संस्थांकडूनही इमारतींना मानकाची शिफारस केली गेलेली नाही. तसेच नियामक संस्थानी लायब्ररीसाठी प्रमाणिकरणासाठी बीआयएसची मानके आणि आयएसओ मानक शिफारस करण्याची गरज आहे.

Wilma Troxel (1951), "Library Service for Modern Dental Education in a Combined Medical- Dental- Pharmacy Library". (7) आधुनिक वैद्यकीय-दंत-फार्मसी ग्रंथालया मध्ये देण्यात येणाऱ्या सेवांचा या लेखात अभ्यास करण्यात आला आहे. तसेच विविध प्रकारच्या ग्रंथालया मध्ये तुलना करणे अत्यंत अवघड आहे असे नमूद करण्यात आले आहे.

प्रत्येक संस्था व व्यवस्थापन सतत बदलत असते आणि त्यामुळे निष्कर्ष असमाधानकारक निघतात. वैद्यकीय-दंत-फार्मसी या प्रकारच्या ग्रंथालयात सेवा आणि संस्थामध्ये साम्य थोडे फार असते. येथे या लेखात वैद्यकीय, दंत, आणि फार्मसी ग्रंथालयाचा सद्यस्थितीचा अभ्यास केला आहे. दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालय सेवा म्हणूजे एक महत्वाचे कार्य, असे प्रतिपादन केले आहे.

Bhatt Atul. (2012) "An Analytical study of the Medical College Libraries of Gujarat in the Age of Information Technology." (8). या लेखात माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान आणि माहिती विस्फोटांचा प्रभाव यांचा परिणाम

जानाच्या विविध क्षेत्रात अनेक बदल घडवून आणण्यात आला आहे, असे नमूद केले आहे. विशेषतः वैद्यकीय विज्ञान मध्ये जे वैद्यकीय व्यावसायिक, प्रॅक्टीशनर्स, विद्यार्थ्यांना त्यांच्या संशोधनाचा पाठपुरावा करण्यावर मोठा प्रभाव पडला आहे. यामुळे जलद माहितीची आवश्यकता असल्याचे प्रतिपादन करण्यात आले आहे. त्यांचे ज्ञान सुधारण्यासाठी जर्नल आणि पुस्तकात दर वर्षी, वापरकर्तांची गरजा लक्षात घेऊन, ग्रंथालयांना कन्सोर्टियममध्ये सामील होणे अपरीहार्य बनत चालल्याचे दिसते. वैद्यकीय शिक्षणाचा उद्देश देशाच्या गरजा योग्य वैद्यकीय मनुष्यबळ विकसित करणे हा आहे. या अनुषंगाने वैद्यकीय महाविद्यालयातील ग्रंथालये एक महत्त्वपूर्ण भूमिका पार पाडत आहेत.

१.९ संशोधनाचा आराखडा :

संशोधन आराखड्याच्या विविध प्रकरणाची मांडणी खालील प्रामाणे असेल.

प्रकरण १.

प्रस्तावना

यामध्ये संशोधनाची प्रस्तावना, विषय, उद्दिष्ट्ये, व्याप्ती, संशोधन पध्दती, साहित्यशोध इ.

प्रकरण २.

दंत महाविद्यालयांचा उदगम आणि विकास

यामध्ये दंत महाविद्यालयांचा उदगम आणि विकास

पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा आढावा

यामध्ये पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा आढावा घेतला जाईल.

प्रकरण ३.

माहितीचे संकलन, सादरीकरण आणि विश्लेषण

यामध्ये माहितीचे संकलन, सादरीकरण आणि विश्लेषण केले जाईल.

प्रकरण ४.

निष्कर्ष, शोध आणि शिफारशी . तसेच भविष्यकालिन संशोधनासाठी अभ्यास विषय.

परिशिष्टे:

प्रश्नावली संदर्भसूची

१.१० समारोप :

वरील सर्व माहितीवरून असे दिसून येते कि, दंत विज्ञान ही माणसाला निरोगी व रोगमुक्त करण्याशी निगडीत असलेली हे विज्ञानाची शाखा आहे. माणसाचे आरोग्य टिकविणे, तसेच रोगांचा प्रतिबंध व उपचार करणे किंवा तो बरा करणे याच्यांशी निगडीत असलेले हे एक वैद्यक शास्त्र तसेच कला आहे, असे दिसून येते. तसेच पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास ह एक नविन विषय मांडण्याचा प्रयत्न असून दंत महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना, अभ्यासकांना, संशोधकांना याचा निश्चितउपयोग होईल.

संदर्भसूची :

1. Biradar, S.B. (2011)"Credibility of Dental College Websites in Karnataka. " International Journal of Digital Library Services. Vol1 July-Sep. 2011. 62-70.
2. Sharma, Chetan (2009), Information Technology and Online Resources in Dental College Libraries of Haryana. Library Philosophy and Practice 2009(November) pp. 23-28
3. Kemdarne ,Suryakant B.(2013), "Present Status of Library Collection, Staffing Pattern and Services "Provided by the Dental College Libraries in Karnataka: A Study." International Journal of Information Dissemination and Technology. Vol.3 No.4. 2013. pp. 12-18
4. Kemdarne , Suryakant B. (2012), Namita B. Khot and Sunil R. Birje. Perspective on Library Automation and Networking of Dental College Libraries in Bangalore: Status, Problems and Prospects" International Journal of Information Dissemination and Technology | April-June 2012 | Vol. 2 | Issue 2. pp. 77-85
5. Chattopadhyay , Tridib (2008), N. C. Ghatak "An Analytical Study of the Dental College Libraries in Kolkata in the Age of Information Technology." SRELES Journal of Information Management. Volume 45, Issue 1, March
6. Rathinasabapathy G.(2008) , "Norms and Standards for Library Prescribed by Regulatory Bodies of Professional Education in India: A Study." Available at <http://www.liscom.org/postContent/fullPaper/pdf>
7. Wilma Troxel,(1951) "Library Service for Modern Dental Education in a Combined Medical- Dental- Pharmacy Library".The 50th Annual Meeting, Medical Library Association, Denver, Colorado, June 28,
8. Bhatt Atul.(2012) "An Analytical study of the Medical College Libraries of Gujarat in the Age of Information Technology." Library Philosophy and Practice. 2012/ pp.1-10

प्रकरण २

दंत महाविद्यालयांचा उद्गम व विकास

२.१ प्रस्तावना :

. पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयांतील ग्रंथालयांचा अभ्यास करण्यासाठी प्रथम दंत महाविद्यालयाचा विकास व साध्यस्थितीचा थोडक्यात आढावा घेणे आवश्यक आहे. ग्रंथालये संशोधन कार्यामध्ये अत्यंत महत्त्वाची भूमिका पार पाडत असतात. तसेच या ग्रंथालयांचा अभ्यास करताना येणाऱ्या समस्या, तसेच नविन तंत्राचा अवलंब करून अभ्यास करणे, तसेच ग्रंथालयांचा वापर समृद्ध व प्रगत होण्यासाठी प्रयत्न करणे, ग्रंथपालांकडून नियमित होणारा वापर किती व कसा आहे. तसेच त्याचे महत्त्व यांचा अभ्यास करणे गरजेचे आहे.

दंत महाविद्यालयांतील ग्रंथालयांचा अभ्यास हा या संशोधनाचा विषय आहे. दररोज नवनविन माहिती प्रकाशित होत असते. संशोधकांना अध्ययावत माहिती योग्यवेळी देण्याचे कार्य ग्रंथालये करीत असतात. यासाठी दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयाची साध्यस्थिती जाणून घेणे महत्त्वाचे आहे. तसेच दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालये विशेष ग्रंथालय या प्रकारात मोडतात.

२.२ दंत महाविद्यालय ग्रंथालय: विशेष ग्रंथालय

ग्रंथालयाची व्याख्या - ज्या ठिकाणी संग्रहित ग्रंथासोबतच इतर वाचनीय सामुग्रीचे संकलन केले जाते व ज्या सामुग्रीला वाचण्याकरिता व उद्बोधन करण्याच्या कार्यासाठी उपयोगत आणले जाते, ते ठिकाण म्हणजे ग्रंथालय होय.

ग्रंथालयांचे पाच प्रकार आहेत. ते पुढीलप्रमाणे आहेत.

- १) शैक्षणिक ग्रंथालय
- २) विशेष ग्रंथालय
- ३) सार्वजनिक ग्रंथालय
- ४) विभागीय शासकीय ग्रंथालय
- ५) खाजगी ग्रंथालय

दंत महाविद्यालयीन ग्रंथालय हे विशेष ग्रंथालय यामध्ये येत असल्यामुळे विशेष ग्रंथालय याची व्याख्या पुढीलप्रमाणे सांगता येईल.

विशेष ग्रंथालय - ज्या ठिकाणी एखाद्या विशिष्ट विषयावर वाचन साहित्य एखाद्या विशेष उद्देशाने संग्रहित केले जाते. आणि त्या संग्रहाचा उपभोग फक्त विशिष्ट विषयाशी संबंधित व्यक्तिके घेऊ शकतात ते विशेष ग्रंथालय होय.

२.३ दंतचिकित्सा शास्त्राचा जागतिक आढावा

पूर्व शेतीमुळे समाजात दंतक्षयाचा विकार कमी होता, सुमारे 10,000 वर्षापूर्वी शेतीमुळे समाजात होणारी प्रगती गुणांकाराच्या दराने वाढत होती. इंडस व्हॅली सिव्हिलाईझेशन (आयव्हीसी) ने 7000 इ.स.पू.पर्यंत दंतचिकित्साचा पुरावा जतन केला आहे.

दंतवैद्यक शेतकरी, जोहान (1616-17) एका प्राचीन सुमेरियन लेखात दंत किंडणेचे कारण म्हणून "दात किडा" असे वर्णन करतो. या विचारसरणीचा पुरावा प्राचीन भारत, इजिप्त, जपान आणि चीनमध्ये देखील सापडला आहे. 14 व्या शतकाच्या उत्तरार्धात शल्यचिकित्सक गाय डी चाओलियक यांनी असे प्रतिपादन केले की कीटकांमुळे दात खाजतात.

प्राचीन ग्रीक विद्वान, हिप्पोक्रेट्स आणि ऍरिस्टोटल यांनी सुध्या दंतवैद्य बद्दल लिखाणत उल्लेख केला आहे. ज्यामध्ये दांतांचे स्वरूप, क्षययुक्त दात आणि हिरड्याचा रोगांचा उपचार करणे, तसेच दात काढणे आणि ढीले दात स्थिर करणे, फ्रॅक्चर्ड जबडा स्थिर करण्यासाठी तारा वापरणे. इत्यादी. प्राचीन इजिप्तमध्ये, हेसी-रे यांनी "दंतचिकित्सक" हे पहिल्या प्रथम नाव वापरले. सोनेरी वायरसह दात बांधण्याची प्रथा त्यावेळी होती. रोमन वैद्यकीय लेखक कर्नेलियस सेल्सस यांनी मौखिक आजारांचा तसेच दंतपदार्थांच्या चाचण्या यांचे लेखन केले.

ऐतिहासिकदृष्ट्या, विविध प्रकारच्या आजारांच्या उपचारांसाठी दंत अर्कचा वापर होत असल्याचा दिसून येतो. मध्य युग आणि 19व्या शतकादरम्यान, दंतचिकित्सा असा एक स्वतंत्र पेशा नव्हता आणि अनेकदा दंतचिकित्सा सामान्य चिकित्सकांनी केली जात असे. अर्कच्या वापरण्यासाठी लागणारी साधने, 14 व्या शतकात, चाओलियस यांनी शोधून काढली, जी 18 व्या शतकाच्या उत्तरार्धापर्यंत दंत अर्क तयार करण्यासाठी वापरला गेली.

1530 मध्ये "ऑर्टझनी बुकलीन" ही पूर्णपणे दंतचिकित्सावर केंद्रित केलेले पहिले पुस्तक होते, इंग्रजीमध्ये लिहिलेल्या पहिल्या पाठ्यपुस्तकाला 1685 मध्ये चार्ल्स ऍलन यांनी "ऑपरेटर फॉर द टीथ" म्हणून ओळखले जाते.

युनायटेड किंग्डममध्ये 1859 पर्यंत दंत चिकित्सा देणा-याना कोणतेही औपचारिक पात्रता नव्हती. परंतु 1921 मध्ये दंतचिकित्साचे प्राविण्य व्यावसायिकदृष्ट्या पात्र

असलेल्यानपुरते मर्यादित झाले. सन 1979 मध्ये रॉयल कमिशन ऑन द नॅशनल हेल्थ सर्व्हिस मध्ये असे दिसून आले की 1921 च्या सुमारास ब्रिटनमध्ये दर दहा हजार लोकसंख्येमागे नोंदणीकृत दंतवैद्य दुपटीने वाढल्याचे आढळून आले.

आधुनिक दंतचिकित्सा शास्त्र हे 1650 ते 1800 च्या दरम्यान विकसित होत होते. फ्रेंच सर्जन पियरे फाऊर्ड "आधुनिक दंतचिकित्साचे जनक" म्हणून ओळखले जातात. 17 व्या आणि 18 व्या शतकाच्या उत्तरार्धात प्राचीन सर्जिकल साधनांची मर्यादा असूनही, फाऊर्ड एक अत्यंत कुशल सर्जन होते, ज्यांनी दंत तंत्रज्ञानात उल्लेखनीय सुधारणा केली, त्यांनी असेही सांगितले की साखरेमधून तयार होणारे ऍसिड दात किडण्यासाठी जबाबदार आहेत, तसेच असेही सुचवले गेले की दात आणि आसपास असलेल्या ट्यूमर दात किडणेच्या नंतरच्या टप्प्यात दिसू शकतात.

1978 मधील ऐतिहासिक दंत रोपणांसाठी कृत्रिम दंत वापरायचा प्रयत्न करित होते. दात बदलण्यासाठी या काळात अनेक पद्धती शोधल्या गेल्या. त्यांमध्ये असे सुचविले की हस्तिदंतीच्या किंवा हाडांच्या माध्यमाचा वापर करून पर्याय शोधावे. फाऊर्ड याच्या दंत विज्ञान जगातील योगदान त्याच्या मुख्यतः 1728 प्रकाशित झालेल्या "द सर्जन डेस्टीस्ट" चा समावेश आहे. फ्रेंच मजकूरातील "Oral Anatomy and work", यामध्ये दंत निर्मिती, आणि विविध मार्गांच्या तंत्रांचा समावेश होता आणि सर्जरीच्या व्यापक द्रुस्टीकॉनतून वा श्रेणीतून दंतचिकित्सेस विभक्त केले".

आधुनिक दंतचिकित्सक चेअर फाऊर्ड नंतर, दंतचिकित्साचा अभ्यास वेगाने विस्तारित झाला. दोन महत्त्वपूर्ण ग्रंथ, नॅशनल हिस्ट्री ऑफ ह्यूमन डेथ (1771) आणि प्रॅक्टिकल ट्रीटार्झ ऑन द डिजीज ऑफ दी टीथ (1778), ब्रिटिश सर्जन जॉन हंटर यांनी प्रकाशित केले.

1763 मध्ये त्यांनी लंडनमधील दंत चिकित्सक जेम्स स्पेंस यांच्या सहकार्याने काही काळ काम केले. ते एका व्यक्तीकडून दुसऱ्या व्यक्तीकडे टुथ ट्रान्सप्लान्ट्सची संभाव्यता समजून घेण्याचा प्रयत्न करत होते. यशस्वी दात प्रत्यारोपणाची शक्यता सुधारण्यासाठी त्यांनी अनेक प्रयोग केले. त्याची तत्त्वे अजूनही अंतर्गत अवयवांच्या रोपणामध्ये वापरली जातात. हंटरने दात प्रत्यारोपणाचा प्रयत्न केला व हंटरच्या रुग्णांपैकी एकाने सांगितले की प्रत्यारोपणाचा अत दात सहा वर्षे टिकून राहिला, ही त्या काळातील एक उल्लेखनीय कामगिरी होती.

19 व्या शतकात मोठी सुधारणा झाली, आणि दंतचिकित्सा व्यवसाय म्हणून समजण्यात मान्यता मिळाली. हा व्यवसाय एकोणिसाव्या शतकाच्या अखेरीस सरकारी नियंत्रणाखाली आला. यूके मध्ये 1878 मध्ये 'दंतवैद्य कायदा 1898' मध्ये स्थापन करण्यात आला आणि 1898 मध्ये ब्रिटिश दंत संघटनेची स्थापना झाली. याच वर्षी फ्रान्सिस ब्रॉडी रॉयल कॉलेज ऑफ सर्जन (एडिनबर्ग) च्या अध्यक्षपदी निवडणारे पहिले दंतचिकित्सक होते.

1832 मध्ये जेम्स स्नेल यांनी डेंटिस्टसाठी चेअरचा शोध लावला. 1877 मध्ये बेसिल मॅनली विल्किसनने एका हायड्रॉलिक चेअरचा शोध लावला. शतकानुशतके श्रीमंत रुग्णांना सुवर्ण भरण्याची सोय होती परंतु 1820 च्या सुमारास युरोपमध्ये एक नवीन मिश्रण वापरले गेले. त्यानंतर 1846 मध्ये हेन्री मॉर्टन यांनी दंतचिकित्सांमध्ये ईथरचा वापर केला. 1864 मध्ये जॉर्ज फेलोने डेंटेटचा शोध लावला. 1875 मध्ये डॉ ग्रीनने एका इलेक्ट्रिक डेंटल ड्रिलचा शोध लावला. सन 1957 मध्ये हवाई टर्बाइन डेन्टल नर्व्ह लावण्यात आली.

1860 मध्ये ब्रिटनमध्ये द रॉयल कॉलेज ऑफ सर्जनने 'दंत शस्त्रक्रिया सर्जन' लायसन्स सुरु केले. 1897 मध्ये दंतवैद्याची नोंद करण्यात आली. रजिस्टर मध्ये समाविष्ट

करण्यासाठी पात्र असणे आवश्यक होते किंवा 1892 च्या आधी दंतचिकित्सा केली होती असा पुरावा देण्याची आवश्यकता होती.

ब्रिटिश मेडिकल असोसिएशनची निर्मिती 1880 मध्ये झाली आणि 1895 मध्ये लिलियन लिंडसे ब्रिटनमधील पहिली महिला दंतवैद्य बनली. 1901 मध्ये बर्मिंघम युनिव्हर्सिटीने पहिली डेन्टल डेलीच्या पुरस्काराची नोंद केली. 1921 मध्ये कायदा बदलला, त्यामुळे फक्त दंतवैद्य 'दंत शस्त्रक्रिया' याचा अभ्यास करू शकले. 1948 मध्ये नॅशनल हेल्थ सर्विस (एनएचएस)ची सुरवात झाल्याने ब्रिटनमध्ये दातासाठी उपयोगात व वापराण्यात येण्याच्या साहित्यात अधिक चांगले बदल झाले. फ्लोराइड टूथपेस्ट प्रथम 1958 मध्ये ब्रिटनमध्ये विकले गेले. पहिले कॉर्डलेस इलेक्ट्रिक टूथब्रश 1961 मध्ये विकले गेले. द स्कॅनर 1987 मध्ये सादर करण्यात आला.

२.४ दंत महाविद्यालयांचा उद्गम आणि विकास:

एखाद्याच्या एकूण आरोग्यासाठी दंतचिकित्सा महत्वाचे आहे. दंत चिकित्सा दंत दंतवैद्य यांच्याकडून केली जाते, दंतवैद्य आणि दंत सहाय्यक, दंत आरोग्यशास्त्रज्ञ, दंत तंत्रज्ञ, तसेच दंत चिकित्साधारक यांचेपणे यामध्ये समावेश होतो. दंतवैद्य इतिहास इ.स. 7000 पूर्वीचा आहे असा मानला जातो, हा इतिहास जवळजवळ प्राचीन आहे. सिंधू संस्कृतीतील प्रारंभीच्या (ह, 3300 बीसी) हडप्पा काळात सुरुवातीपासूनच दात बसाविण्यासाठीचा पुरावा दिसून येतो. दंत शस्त्रक्रिया हे आरोग्य विज्ञानचे पहिले विशेषीकरण शास्त्र होय.

युनायटेड स्टेट्समधील सर्व दंतवैद्य किमान तीन वर्षे पदवीपूर्व अभ्यासातून जातात, परंतु जवळजवळ सर्वच बॅचलर पदवी पूर्ण करतात. या अभ्यासानंतर "डॉक्टर ऑफ डेंटल

सर्जरी" (डीडीएस) किंवा "डॉक्टर ऑफ डेंटल मेडिसिन" (डीएमडी) म्हणून पात्र होण्यासाठी दंत विद्यालयाच्या चार वर्षांचा अभ्यास करावा लागतो. दंतवैद्यकांना ओरल आणि मॅक्सिलोफिशियल शस्त्रक्रिया करण्यासाठी अतिरिक्त शिक्षण पूर्ण करणे आवश्यक आहे. त्यांच्या सामान्य प्रशिक्षणाच्या स्वरूपामुळे त्यांना दंतोपचार जसे की दात भरणे, एंडोडॉन्टिक (रूट कॅनल) थेरपी, पॅरियंडोटल (गम) थेरपी आणि दात काढणे, रेडिओग्राफ (क्ष-किरण) आणि निदान यांसारखे बहुतांश उपचार करता येतात. दंतवैद्यक देखील प्रतिजैविक, उपशामक (palliative) आणि रुग्णाच्या आवश्यकतेनुसार औषधे लिहून देऊ शकतात. मौखिक आरोग्य ही संकल्पनात्मक आरोग्य आणि रोगांवर परिणाम करणारी अशी संकल्पना म्हणून ओळखली जाते.

डॉ. जॉन एम. हॅरिसने बाईब्रिज, ओहायोमधील जगातील पहिले दंत विद्यालय सुरू केले आणि दंत चिकित्सा एक आरोग्य व्यवसाय म्हणून स्थापित करण्यास मदत केली. (21 फेब्रुवारी 1828). दंत शस्त्रक्रिया करणारे प्रथम दंत महाविद्यालय, बॉल्टिमोर कॉलेज, 1840 मध्ये बाल्टिमोर, मेरीलँड, अमेरिकेमध्ये स्थापन झाले. अमेरिकेतील दुसरे म्हणजे फिलाडेल्फिया कॉलेज ऑफ डेंटल सर्जरी 1852 मध्ये स्थापन झाले. 1878 ब्रिटिश दंतवैद्य अधिनियम आणि 1897 दंतवैद्य रेकॉर्डमध्ये "दंतचिकित्सक" आणि "दंत सर्जन" हे शीर्षक पात्र व नोंदणीकृत व्यावसायिकांसाठी आहे असे ठरवण्यात आले. त्यामुळे "दंत तज्ञ" किंवा "दंत सल्लागार" म्हणून मान्यता मिळाली.

युनायटेड किंग्डममधील दंतचिकित्साचा अभ्यास 1921च्या कायद्याने पूर्णतः नियंत्रित केला गेला. ज्यासाठी दंतचिकित्सा घेणाऱ्या प्रत्येकाची नोंदणी आवश्यक होती. 1980 मध्ये सर जॉन थामस यांच्या अध्यक्षतेखाली स्थापन केलेल्या ब्रिटिश दंत संघटनेने बेकायदेशीररित्या वागणाऱ्या दंतवैद्यकांवर कारवाई करण्याच्या प्रमुख भूमिका निभावल्या. कोरिया, तैवान, जपान, फिनलंड, स्वीडन, ब्राझील, चिली, अमेरिका आणि कॅनडामध्ये दंतवैद्य हे एक आरोग्यसेवा

व्यावसायिक आहेत असे मानण्यात आले. जे एका डॉक्टरांच्या दंत-शास्त्रक्रिया (डीडीएस) किंवा डॉक्टर ऑफ डेंटल मेडिसिन (डीएमडी), हे बॅचलर ऑफ डेंटल सर्जरी (बीडीएस, बीडींट, बीसीडीएडी, बीडीएससी) याच्या बरोबरीचे आहेत. जे यूके आणि ब्रिटीश कॉमनवेल्थ देशांमध्ये प्रदान केले जाते. बऱ्याच पाश्चात्य देशांमध्ये, एक पात्र दंतवैद्य बनण्यासाठी त्याने कमीतकमी 4 वर्षे पोस्ट ग्रॅज्युएट अभ्यासक्रम पूर्ण केला पाहिजे; युरोपियन युनियनमध्ये शिक्षण किमान पाच वर्षेचे असते. प्रॅक्टिस करण्यापूर्वी दंतवैद्यकांनी पोस्ट-सेकडरी माध्यमिक शिक्षणाचे 5 ते 8 वर्षे पूर्णकरणे अनिवार्य नसले तरी, अनेक दंतवैद्य त्यांच्या दंत महाविद्यालयातील दंत महाविद्यालयाच्या अभ्यासक्रमानंतर दंत चिकित्सा केंद्राच्या विशिष्ट पॅल्वर लक्ष केंद्रित करणारी एक इंटर्नशिप किंवा रेसिडेन्सी पूर्ण करण्याचे निवडतात.

काही दंतवैद्य विशेषतः पुढील शिक्षण घेण्याकरता इंटर्नशिप किंवा रेसिडेन्सी पूर्ण करण्याचे निवडतात. दंतशास्त्र नोंदणी संस्थानी पुढील शिक्षण घेण्याकरता केलेल्या विषयांची काही उदाहरणे खालीलप्रमाणे:

- दंत सार्वजनिक आरोग्य - मौखिक आरोग्याशी संबंधित एपिडेमिओलॉजी आणि सामाजिक आरोग्य धोरणाचा अभ्यास
- कंझर्व्हेटिव्ह दंतचिकित्सा आणि एंडोडॉटिक्स: दात आणि रूट कॅनाल होण्याआधी दातांवर परिणाम करणा-या नाजूक व बिघडलेल्या जखमेमुळे नष्ट होताना दात आणि पुनर्संचयनाचे कला आणि विज्ञान रूढीवादी दंतचिकित्सा म्हणून ओळखले जाते.
- एन्डोडॉन्टीक्स (ज्याला एन्डोडॉन्टीलॉजी असेही म्हणतात) - रूट कॅनाल थेरपी आणि डेन्टल पुल आणि टिश्यूजच्या रोगांचा अभ्यास.

- फॉरेन्सिक दंतवैद्यकशास्त्र - कायद्यातील दंत पुरावे गोळा करणे आणि त्याचा वापर करणे. हे कोणत्याही दंतवैद्यकाद्वारे या क्षेत्रात अनुभव किंवा प्रशिक्षण देऊन केले जाऊ शकते. फॉरेन्सिक दंतचिकित्सकाचे कार्य प्रामुख्याने ओळख आणि पडताळणीचे आहे.
- वृद्धावस्था दंतचिकित्सा किंवा गेरियोडॉन्टिक्स - वृद्धांशी संबंधित वृद्धत्व आणि वय-संबंधित रोगांशी निगडित समस्यांशी निगडीत, प्रतिबंधात्मक आणि उपचाराशी संबंधित वृद्ध प्रौढांकडे दंत काळजी देणे हे इतर आरोग्यसेवा संस्थांबरोबर आंतरशास्त्रीय संघाचे एक भाग आहे.
- ओरल आणि मॅक्सिलोफेशियल पॅथोलॉजी - ओरल व मॅक्सिलोफेशियल संबंधित रोगांचा अभ्यास आणि निदान.
- ओरल आणि मॅक्सिलोफेशियल रेडियोलॉजी - ओरल व मॅक्सिलोफेशियल रोगांचा अभ्यास आणि रेडिओलॉजिकल अर्थ.
- ओरल आणि मॅक्सिलोफेशियल शस्त्रक्रिया (ज्यात मौखिक शस्त्रक्रिया देखील म्हटले जाते) - जबडा, तोंड आणि चेहऱ्यावर प्रत्यारोपण, प्रत्यारोपण आणि शस्त्रक्रिया.
- ओरल इंप्लांटोलॉजी - दंत रोपणांसह काढलेले दात काढून टाकण्याचे कला आणि विज्ञान.
- लहान मुलांचा दंतचिकित्सा (देखील pedodontics म्हणतात) - मुलांसाठी दंतचिकित्सा

- पीरियोडॉन्टीलॉजी - रोगांचा अभ्यास आणि उपचार (नॉन सर्जिकल आणि सर्जिकल)
तसेच दंत रोपणांची देखभाल करणे

- पशुवैद्यकीय दंतचिकित्सा, पशुवैद्यकीय औषधांचा एक विशेष प्रकार - दंतवैद्य क्षेत्र
प्राण्यांच्या संगोपनास लागू होते.

सुमेर (सध्या इराक) मध्ये असे मानले जात होते की दात किडणे किडेमुळे होते. 18 व्या शतकातील दंतचिकित्सांमध्ये अधिक वैज्ञानिक बनले. 1728 मध्ये पियर फॉर्चर्ड या फ्रेंच दंतचिकित्सकानी 'द सर्जन डेन्टिस्ट' नावाचे पुस्तक प्रकाशित केले. 1771 मध्ये जॉन हंटर यानी 'द प्राकृतिक हिस्ट्री ऑफ द हॅमन डेथ' नावाची पुस्तके प्रकाशित केली.

2.5 दंतचिकित्सा - भारतीय प्राचीन कला व आधुनिक विज्ञान

दंतचिकित्सातील पौराणिक दृष्टीकोन

भगवान धन्वंतरी यांना आयुर्वेद (भारतीय औषध प्रणाली) पिता म्हणून ओळखले जाते, कारण मानवांमध्ये ज्ञान सांगणारे ते पहिले दैवी अवतार होते. आयुर्वेदावरील उत्कृष्ट अधिकार्यांना, प्राचीन आणि मध्ययुगीन भारतात धन्वंतरी य नावाने सन्मानित करण्यात आले. त्यामुळे धन्वंतरी केवळ पूर्वजांनाच नव्हे तर आजसुध्या संधर्भित करते.

आयुर्वेदाचा तसेच भारतातील औषधांच्या इतिहासातील एक समृद्ध वैद्यकीय परंपरा श्रेणीबंधाशी संबंधित आहे. भारतातील दंतचिकित्साचे इतिहास 1000 ई.पू.- शृषुंभ संहिता ढोबळ दात आणि त्वचारणातील स्राव यांसारख्या गंभीर रोगाचे बरेच वर्णन देते. चरक

संहितामध्ये दांत ब्रशवर, दात घासण्याचा स्टिक, कडू, झोंबणारा किंवा तुरट असावा असे सांगितले आहे. तसेच दिवसातून दोन वेळा वापरणे आवश्यक आहे व ह्यामुळे हिरड्याची काळजी घेतली जाते व हिरड्यांना जखमा होत नाहीत. याला "Datun" म्हणून ओळखले जाते.

2.6 भारतीय दंत महाविद्यालयाचा सांक्षिप्त आढावा

डॉ रफीउद्दीन अहमद (189-00965) -फॅदर ऑफ इंडियन डॅन्डिस्ट्री, डॉ रफीउद्दीन अहमद यांचा जन्म 24 डिसेंबर 1890 रोजी झाला. त्यांनी बंगाल दंत असोसिएशनची स्थापना केली. 1945 पासून 1948 पर्यंत भारतीय दंत संघटनेचे ते अध्यक्ष होते. त्यांनी 1925 मध्ये इंडियन डेंटल जर्नलची सुरवात केली आणि 1946 पर्यंत ते त्याचे संपादक होते. डॉ. अहमद यांनी 1939 साली बंगाल दंतवैद्य कायदा बनविण्यास मदत केली. हे भारतातील पहिले दंतशास्त्राचे सरकारी नियम होते. डॉ. आर अहमद भारतीय दंत मंडळाचे पहिले अध्यक्ष होते (1954 -1958 पर्यंत). डॉ. अहमद यांना 1947 मध्ये इंटरनॅशनल कॉलेज ऑफ डेंटलियरमध्ये फेलोशिप, इंग्लंडच्या रॉयल कॉलेज ऑफ सर्जनमध्ये फेलोशिप, 1949 मध्ये पायरे फॉर्चर्ड अकादमी असे सन्मान मिळाले. 1927 मध्ये कराची मध्ये डॉ एम के पटेल यांनी दुसरे दंत महाविद्यालय सुरू केले.

डॉ रफीउद्दीन अहमद, भारतातील दंतचिकित्साचे जनक आहेत. ऑल इंडिया डेंटल असोसिएशनचे ते पहिले अध्यक्ष झाले. 1920 मध्ये कलकत्ता येथे भारतातील पहिले दंत महाविद्यालय स्थापन केले. सुरुवातीला हा अभ्यासक्रम 1 वर्षाचा होता जो 4 वर्षांपर्यंत बदलला.

1971 मध्ये, श्री ओरंगो यांनी डॉ. मोहनदास भट यांच्या नेतृत्वाखाली सरकारी दंत महाविद्यालय, बेंगलुरु येथे सामुदायिक दंतचिकित्सा विभागाची स्थापना केली.

1988 साली राष्ट्रीय ओरल हेल्थचा आरोग्यसेवा कार्यक्रम (नॅशनल ओरल हेल्थ केयर प्रोग्रॅम) जनतेचे आरोग्य सुधारण्यासाठी आणि भारतातील ओरल हेल्थचा त्रास कमी करण्यासाठी सुरु करण्यात आला. 2002-2003 दरम्यान राष्ट्रीय ओरल हेल्थचे सर्वेक्षण भारतातील दंत कौन्सिलने केले.

2.7 समारोप :

वरील सर्व चर्चेवरून असे दिसून येते कि, दंतचिकित्सा ही आरोग्यशास्त्राची एक प्रमुख शाखा आहे. एखाद्याच्या एकूण आरोग्यासाठी दंतचिकित्सा महत्वाची आहे. दंतवैद्य इतिहास इ.स. 7000 पूर्वीच्या पुराव्यासह प्राचीन आहे. सिंधू संस्कृतीतील संस्कृतीचा प्रारंभ (ह, 3300 बीसी) च्या हडप्पा काळात सुरुवातीपासूनच 9,000 वर्षांपूर्वी दात बसवण्यात आलेल्या दातांचा पुरावा दिसून येतो. 19 व्या शतकात दंतचिकित्सा व्यवसायात उत्क्रांती झाली.

संदर्भसूची :

1. Sharma, Chetan, (2009) Information Technology and Online Resources in Dental College Libraries of Haryana. Library Philosophy and Practice (Nov.) pp. 23-28
2. Kemdarne , Suryakant B., (2012) Namita B. Khot and Sunil R. Birje. Perspective on Library Automation and Networking of Dental College Libraries in Bangalore: Status, Problems and Prospects” International Journal of Information Dissemination and Technology | April-June | Vol. 2 | Issue 2. pp. 77-85

3. Wilma Troxel., (1951). "Library Service for Modern Dental Education in a Combined Medical- Dental- Pharmacy Library".The 50th Annual Meeting, Medical Library Association, Denver, Colorado, June 28.

4. Hemant Jain, Aparna Agarwal, (2012). Current Scenario and Crisis Facing Dental College Graduates in India. Journal of Clinical and Diagnostic Research. Feb., Vol-6(1): 1-4

प्रकरण - ३

पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयांच्या आढावा

३.१ प्रस्तावना:

महाराष्ट्र हे भारतातील पश्चिम भागातले राज्य आहे. क्षेत्रफळाच्या दृष्टीने महाराष्ट्र भारतातील तिसरे व लोकसंख्येच्या बाबतीत दुसरे मोठे राज्य आहे. महाराष्ट्र हे भारतातील सर्वात विकसनशिल राज्यांपैकी एक आहे. महाराष्ट्र राज्याची सीमा गुजरात, मध्य प्रदेश, छत्तीसगढ, तेलंगणा, कर्नाटक, गोवा आणि दादरा आणि नगर-हवेली या केंद्रशासित प्रदेशांशी जोडलेली आहे. राज्याच्या पश्चिमेला अरबी समुद्राची किनारपट्टी आहे. जवळपास ११ कोटी लोकसंख्या असलेल्या महाराष्ट्राची राजधानी मुंबई आहे. मुंबईत साधारण १.८ कोटी लोक राहतात. आर्थिक व शैक्षणिक दृष्ट्या महाराष्ट्र भारताचे अग्रणी राज्यांपैकी एक आहे.

३.२ नावाचा उगम:

महाराष्ट्राला ऋग्वेदामध्ये "राष्ट्र" या नावाने संबोधले गेले आहे. अशोकाच्या काळात "राष्ट्रिक" आणि नंतर "महाराष्ट्र" या नावाने ओळखले जावू लागले असे चिनी प्रवाशी ह्युएन-त्सांग व इतर प्रवाशांच्या नोंदींवरून दिसून येते. हे नाव प्राकृत भाषेतील "महाराष्ट्री" या शब्दावरून पडले

असण्याची शक्यता आहे. काही जण महाराष्ट्र या शब्दाचा अर्थ "महार" व रट्टा यांच्याशी लावतात परंतु काहींच्या मते हे नाव महाकांतार (महान वने-दंडकारण्य) या शब्दाचा अपभ्रंश आहे.

3.3 पश्चिम महाराष्ट्राचा इतिहास:

महाराष्ट्रातील विविध स्थळांचा - नदी,पर्वत,स्थळ इ.- रामायण महाभारत इत्यादी प्राचीन ग्रंथांमध्ये उल्लेख आढळतो. उपलब्ध ऐतिहासिक साधनातून इ.स.पूर्व तिसऱ्या शतकापासून महाराष्ट्राबद्दल माहिती मिळते. महाराष्ट्राच्या प्रत्येक विभागाचा राजकीय कालखंडानुसार इतिहास वेगळा असला तरी सांस्कृतिक व सामाजिक इतिहास बराचसा समान आहे. जनपद, मगध, मौर्य, सातवाहन, वाकाटक, चालुक्य, राष्ट्रकुट, देवगिरीचे यादव, अल्लाउद्दीन खिलजी, मुहम्मद बिन तुघलक, पोर्तुगीज, विजापूर, मुघल, मराठा, हैदराबादचा निजाम, इंग्लिश लोक, इत्यादी राज्यकर्त्यांनी महाराष्ट्राचे विविध भाग वेगवेगळ्या कालखंडात व्यापले होते.

3.4 महाराष्ट्र राज्याची निर्मिती :

संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ ऑगस्ट १५, इ.स. १९४७ रोजी भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यावर प्रांत व राज्यांची पुनर्रचना प्रक्रियेत भाषावार प्रांतरचनेच्या विचाराचे वर्चस्व होते. तरीही भारत सरकारने मुंबईसह

महाराष्ट्र राज्य निर्मितीस नकार दिला. केंद्राच्या या पावित्र्याच्या विरोधात महाराष्ट्रातील जनतेने प्रखर आंदोलन केले. यात १०५ व्यक्तींनी आपल्या प्राणाचे बलिदान दिले.केंद्र सरकार मुंबई महाराष्ट्रात समाविष्ट करण्याच्या विरोधात होते. आचार्य अत्रे, शाहीर साबळे, सेनापती बापट, डांगे इत्यादी प्रभृतींनी संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीला बळ दिले. आचार्य अत्र्यांनी मराठा या पत्रात आपली आग्रही भूमिका मांडली. अखेर १मे, १९६०ला महाराष्ट्राचे सध्याचे प्रमुख भौगोलिक विभाग कोकण, मराठवाडा, पश्चिम महाराष्ट्र, दक्षिण महाराष्ट्र, उत्तर महाराष्ट्र, विदर्भ एकत्र करून सध्याच्या मराठी भाषिक महाराष्ट्राची रचना करण्यात आली. १९६० च्या दशकातील संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीने महाराष्ट्राच्या विविध भौगोलिक भागांस एकत्र आणले.

मराठी ही महाराष्ट्राची अधिकृत भाषा आहे. त्याचबरोबर हिंदी भाषा व इंग्लिश शहरी भागात बोलली जाते. उत्तर-पश्चिम महाराष्ट्रात अहिराणी बोलीभाषा तर दक्षिण कोकणात मालवणी या मराठीच्या बोलीभाषा बोलल्या जातात. दख्खनच्या देश भागात 'देशी' व विदर्भात 'व-हाडी' या बोलीभाषा अस्तित्वात आहेत.

महाराष्ट्र राज्य ३६ जिल्ह्यांत विभागले गेले आहेसमूह ६ या जिल्ह्यांचे .
-अथवा महसुली विभाग आहेत पुणे , नाशिक , औरंगाबाद , कोकण , नागपूर व अमरावती .
हे महाराष्ट्र शासनाचे अधिकृत राजस्व विभाग आहेतभौगोलिक .. ऐतिहासिक व
राजकीयदेश किंवा पश्चिम :मतांनुसार महाराष्ट्रात पाच मुख्य विभाग आहेत- महाराष्ट्र
विभाग (पुणे विभाग), उत्तर महाराष्ट्र विभाग (नाशिक विभाग), मराठवाडा औरंगाबाद)
(विभाग, विदर्भ किंवा बेरार (नागपूर आणि अमरावती विभाग) , आणि कोकण (कोकण
विभागसाली ठाणे जिल्ह्याचे विभाजन करून २०१४ .(पालघर या नविन जिल्ह्याची
निर्मिती करण्यात आलेली आहे, त्यामुळे एकुण जिल्ह्यांची संख्या वाढून ३६ एवढी
झालेली आहे.

1. पश्चिम महाराष्ट्र
2. उत्तर महाराष्ट्र
3. मराठवाडा
4. विदर्भ
5. कोकण

पश्चिम महाराष्ट्र मध्ये
कोल्हापूर,
पुणे,
सांगली,
सातारा , आणि
सोलापूर असे पाच जिल्हे येतात.

पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यासं
करण्यासाठी वरील पाच जिल्ह्यातील महाविद्यालयांचा समावेश करण्यात
आला आहे.

Divisions

Name of Division (Headquarter)	Region	Districts	Largest City
Amravati Division (HQ: Amravati)	Vidarbha	<ul style="list-style-type: none"> Akola Amravati Buldana Yavatmal Washim 	Amravati
Aurangabad Division (HQ: Aurangabad)	Marathwada	<ul style="list-style-type: none"> Aurangabad Beed Jalna Osmanabad Latur Nanded Hingoli Parbhani 	Aurangabad
Konkan Division (HQ: Mumbai)	Konkan	<ul style="list-style-type: none"> Mumbai Mumbai Suburban District Thane Palghar Raigad Ratnagiri Sindhudurg 	Mumbai
Nagpur Division (HQ: Nagpur)	Vidarbha	<ul style="list-style-type: none"> Bhandara Chandrapur Gadchiroli Gondia Nagpur Wardha 	Nagpur
Nashik Division (HQ: Nashik)	Khandesh	<ul style="list-style-type: none"> Ahmednagar Dhule Jalgaon Nandurbar Nashik^[a] 	Nashik
Pune Division (HQ: Pune)	Paschim Maharashtra	<ul style="list-style-type: none"> Kolhapur Pune Sangli Satara Solapur 	Pune

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_districts_of_Maharashtra

३.५ पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास करण्यासाठी पुढील महाविद्यालयांचा समावेश करण्यात आला आहे.

1) Dr.D.Y.patil Dental College &Hospital, Pimpri, Pune.

29 ऑक्टोबर 2000 साली द डेंटल कॉलेज अँड हॉस्पिटल (डीवायपीडीसी) स्थापन करण्यात आली आणि डॉ. डी. वाय. पाटील युनिव्हर्सिटी, पिंपरी, पुणे येथील एक घटक संस्था आहे. हे महाविद्यालय भारतातील दंत कौन्सिल, आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार आणि महाराष्ट्र सरकार द्वारे मान्यता प्राप्त आहे.

हे महाविद्यालय विद्यार्थ्यांना दर्जेदार शिक्षण आणि प्रगत प्रशिक्षण देण्यासाठी आहे, अशा प्रकारे सक्षम दंत स्नातक आणि पदव्युत्तर पदवीधर, ज्या लोकांना उत्तम मौखिक आरोग्य सेवा देण्यासाठी उत्कृष्ट ज्ञान आणि उत्कृष्ट कौशल्ये उपलब्ध आहेत. महाविद्यालयाची प्रवेश क्षमता बॅचलर ऑफ डेंटल सर्जरी (बीडीएस) प्रोग्रामसाठी दरवर्षी 100 विद्यार्थी आणि डेंटल सर्जरी (एमडीएस) प्रोग्रामच्या मास्टर ऑफ द इयर साठी 49 विद्यार्थ्यांना आहे. महाविद्यालयात उच्च दर्जाचे व अनुभवी शिक्षक आहेत. डीसीआय मानकांच्या तुलनेत प्राध्यापक, सहकारी प्राध्यापक, व्याख्याता, सहाय्यक व्याख्याता व दंत शल्य चिकित्सक यांनी पुरेसे शिक्षण घेतलेले आहेत.

महाविद्यालय हे एक प्रशस्त, सु-नियोजित इमारतीमध्ये स्थित आहे ज्यामध्ये 'अत्याधुनिक' सुविधांनी युक्त सर्व विभागांना सामावून घेतले जाते. उत्तम सुसज्ज ग्रंथालय, प्रयोगशाळा आणि पायाभूत सुविधा उत्कृष्ट शैक्षणिक उपक्रमांचे अविभाज्य भाग आहेत.

संस्थांची ठळक वैशिष्ट्ये

- 1) विशाल कॅम्पस - 5 एकर जमिनीवर विशाल कॅम्पस
- 2) बांधलेले क्षेत्र: 14,220 चौरस मीटर
- 3) लायब्ररी क्षेत्र: 929 चौरस फूट आहे.
- 4) प्रयोगशाळा : दर्जेदार अत्याधुनिक प्रयोगशाळा
- 5) इंटरनेट सुविधा असलेल्या ग्रंथालय
- 6) पात्र आणि अनुभवी शिक्षक
- 7) ओरल हेल्थ केअर सर्व्हिसेस्
- 8) दंत संग्रहालय
- 11) इम्प्लांटोलॉजी सेंटर
- 12) आधुनिक उपकरणे
- 13) मोबाइल दंत चिकित्सालय
- 14) मुलांसाठी आणि मुलींसाठी वेगळे वसतिगृह

परदेशी सहयोग : या संस्थेची भारतातील दंत कौन्सिल ऑफ इंडियाने गोल्डमन स्कूल ऑफ डेंटल मेडिसीन, बोस्टन युनिव्हर्सिटी, बोस्टन, यूएसए अशी एमओयूमध्ये असलेल्या चार सहयोगी संस्थांपैकी एक म्हणून दंत कौन्सिल ऑफ इंडियाने निवड केली आहे.

या संस्थेमध्ये दंतचिकित्साच्या विद्याशाखेचे विदेशी विद्यार्थी सहभागी आहेत - हांगकॉंग विद्यापीठ, इंटरनॅशनल कॉलेज ऑफ मेडिसिन, किंग्स कॉलेज लंडन डेंटल इन्स्टिट्यूट, इंटरनॅशनल टीम ऑफ इम्प्लान्टोलॉजिस्ट (आयटीआय).

डॉ. डी. वाय. पाटील प्रतिष्ठानचे व्यवस्थापनाने केवळ 5 एकर जमीन डेंटल कॉलेज व रुग्णालयाच्या वापरासाठी दिली आहे आणि अंतिम शिक्षण बी.डि.एस. भारतातील दंत कौन्सिल ऑफ इंडिया, नवी दिल्ली यांनी दिलेल्या नियमांनुसार अभ्यासक्रम आहे. कॉलेज इमारत आर्किटेक्चरचा एक उत्कृष्ट नमुना आहे. इमारतीचे बांधकाम क्षेत्र 1,65,000 चौ.फूट आहे.

महाविद्यालयाने बी.डी.एस. आणि एम.डी.एस. साठी वसतिगृहासाठी पुरेशा सोयी दिल्या आहेत. प्रतिष्ठानच्या मालकीच्या वसतिगृहाच्या इमारतीत विद्यार्थी, दंतवैद्यकीय विद्यार्थी आणि दंत आरोग्यशास्त्रज्ञ विद्यार्थी (मुलं आणि मुली स्वतंत्रपणे) राहतात. वसतिगृहात टी.व्ही. आणि इनडोर गेम सुविधा असलेल्या वाचन कक्ष मनोरंजन कक्ष आहे.

प्रयोगशाळांत उपकरणे अविभाज्य भाग मानले जातात म्हणून व्यवस्थापनाने सर्व आधुनिक सुविधा असलेल्या सुसज्ज प्रयोगशाळांची स्थापना करण्यासाठी काळजी घेतली आहे

महाविद्यालयात चार चांगले व्याख्यान कक्ष आहेत जे 120 विद्यार्थी प्रत्येकी बसू शकतात. प्रत्येक हॉलमध्ये नवीनतम ऑडिओ व्हिज्युअल शैक्षणिक सहाय्यक सोई उपलब्ध आहेत. या सर्वांचा विचार योजना तयार करण्याच्या आधी आणि योजनादरम्यान, चिकित्सकीय शिक्षणाशी संबंधित इतर सर्व बाबीसुध्या विचारात घेण्यात आल्या आहेत.

प्रेक्षागृह केंद्र वातानुकूलित आहे आणि ऑडिओ व्हिज्युअल सुविधांसह सज्ज आहे. त्यात 250 आसन क्षमता आहे. परिसंवादासाठी, चर्चासत्रांसाठी आणि अतिथी लेक्चररसाठी मोठ्या प्रमाणावर वापरले जातता. सुमारे 929 चौरस फुटाचे प्रशस्त वाचनालयत 6251 पेक्षा अधिक पुस्तके, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय जर्नल्स तसेच 16,197 बॅक व्हॉल्यूम देखील उपलब्ध आहेत.

एकूण ग्रंथ संख्या

- 1) पुस्तके 7424,
 - 2) टेक्स्ट बुक 5392,
 - 3) संदर्भ पुस्तक 2032
 - 4) शीर्षक जर्नल 91,
 - 5) बाईंड जर्नल 1030
 - 6) ई-जर्नल डेटाबेस (एस्कोहोस्ट),
 - 7) 2 रीडिंग हॉल - 425 विद्यार्थ्यांची आसन क्षमता.
- वेळ: 8 ते रात्री 8 (15-17 तास) कामाचे दिवस आणि 8 ते संध्याकाळी 6 (24 तास). रविवार आणि सुट्टीच्या दिवशी

बुक बँक सुविधा

*वाय-फाय प्रणालीसह इंटरनेट सुविधा

*ऑडिओ व्हिड्युअल रूम - 425 विद्यार्थ्यांची आसनक्षमता

केंद्रिय लायब्ररीच्या सुविधेबरोबरच, प्रत्येक विभागाचे स्वतःचे विभागीय ग्रंथालय असते. महाविद्यालयाचे हे एक आधुनिक ग्रंथालय आहे ज्यामध्ये उत्कृष्ट ग्रंथालय वातावरण तयार करण्याच्या हेतूने जागतिक स्तरावरील मोठ्या संख्येने पुस्तके आणि विविध राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय जर्नल्ससह सुसज्ज आहे. सध्या ग्रंथालयाकडे वेगवेगळ्या विषयांकरीता पाठ्यपुस्तके आणि संदर्भ पुस्तके उपलब्ध आहेत.

रविवारी सकाळी 8.00 ते संध्या 6.00 वाजेपर्यंत इतर दिवशी सकाळी 8 ते रात्री 11.00 वाजेपर्यंत विद्यार्थ्यांना वाचन कक्ष सुविधा उपलब्ध असते. याशिवाय विद्यार्थ्यांना पुस्तके घरी देण्याची सोय आहे. कॉलेजने गरजू विद्यार्थ्यांसाठी एक बूकबँक योजना तयार करून तरतूद केली आहे. वाचनालयाचे एक महत्त्वाचे वैशिष्ट्य म्हणजे इंटरनेटच्या सुविधेची उपलब्धता आहे.

फोटोकॉपीची सुविधा, संगणक सुविधा, ऑडिओ व्हिड्युअल इंटरनेट, ई-मेल सुविधा, आंतर-ग्रंथालय ऋण सेवा (मागणीनुसार) उपलब्ध आहे.

2) M.A.Rangoonwala College of Dental Sciences & Research Centre. Azam Campus, Pune.

एम.सी.ई. सोसायटीचे एम. ए. रंगूनवाला कॉलेज ऑफ डेंटल सायन्सेस अँड रिसर्च सेंटर, पुणे, हे एक महान समाजसेवी आणि लोकोपत्त्वाचे मोहम्मद अली रंगूनवाला यांचे स्मृतीस्थान आहे.

एम. ए. रंगूनवाला कॉलेज ऑफ डेंटल सायन्सेस अँड रिसर्च सेंटर, पुणे, या महाविद्यालयाचा पाया 21 नोव्हेंबर 1998 रोजी श्रीमती बनोबाई रंगूनवाला आणि श्री. आसिफ रंगूनवाला यांच्या हस्ते केला गेला. श्री पी. ए. इनमदार, अध्यक्ष एम.सी.ई. यांनी नियोजन व अंमलबजावणी केली. श्रीमती बनोबाई रंगूनवाला आणि श्री. आसिफ रंगूनवाला यांनी एका कार्यक्रमात 11 सप्टेंबर 2001 रोजी श्री रंगूनवाला यांचे स्वप्न प्रत्यक्षात आणले. महाराष्ट्राचे आरोग्य मंत्री डॉ. दिग्विजय खानविलकर यांनी एम.ए. रंगूनवाला कॉलेज ऑफ डेंटल सायन्सेस अँड रिसर्च सेंटर, महाविद्यालयाचे उद्घाटन केले.

महाविद्यालयाने ऑगस्ट 2010 मध्ये भारत सरकारद्वारा एमडीएसची मान्यता प्राप्त केली. 1 जून 2012 पासून, पीजी सीट्सची संख्या 25 ते 48 वर वाढवण्यात आली आहे

महाविद्यालयाची मूलभूत वैद्यकीय विज्ञान ते दंतचिकित्सा व त्याच्या सुपर स्पेशॅटीजची पुस्तके असलेली एक सुस्थापित ग्रंथालय आहे. ग्रंथालयत राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय नियतकालिके, जर्नल्स, सीडीज आहेत.

हार्ड कॉपी व्यतिरिक्त, त्यात इंटरनेटची सुविधा, स्कॅनर्स, डीव्हीडी रायटर आणि लेझर प्रिंटर आणि एक कॅमेरा असलेले आधुनिक असे 30 संगणक आहेत. ज्यायोगे विद्यार्थ्यांना त्यांच्या अभ्यासात मदत करता होते.

महाविद्यालयाने महाविद्यालयीन लायब्ररीमध्ये इंटरनेट सुविधा पुरविली आहे जेणेकरून आपल्या विद्यार्थ्यांना औषध, दंतचिकित्सा व इतर संबंधित विषयांच्या क्षेत्रातील नवीनतम, अद्ययावत ज्ञान मिळेल. महाविद्यालयीन ग्रंथालयाच्या बुकबॅकद्वारे गरजू विद्यार्थ्यांना पुस्तके पुरविण्यासाठी तरतूद केली आहे. एम.सी.ई. संस्थेने कॅम्पसमध्ये डेंटल कॉलेजच्या विद्यार्थ्यांसाठी मुल आणि मुलींसाठी दोन स्वतंत्र हॉस्टेल उपलब्ध केले आहेत.

महाविद्यालय हे सोसायटी ऑफ लेझर ऍप्लिकेशन (एसओएलए) च्या समन्वयाने आंतरराष्ट्रीय तसेच नॅशनल फॅकल्टीसारख्या डेंटल लेझरच्या कुशलतेनुसार इतर शैक्षणिक कार्यक्रमांचे आयोजन करते. व्हिएन्ना विद्यापीठ, ऑस्ट्रिया आणि क्लिनिकल याचं यात समावेश आहे व ते अभ्यासक्रमांसंबंधी सहकार्य करतात. आयएमपीटी, यूके सहकार्याने मैक्सलोफॅशियल रीहॅबिलिटेशन, प्रगत तंत्रज्ञानासह गतिशील राहण्यासाठी, विविध विभाग नियमितपणे दंत प्रशिक्षण कार्यक्रम चालू ठेवतात.

आरोग्यविषयक जागरूकता शिक्षण, रोग प्रतिबंधक निवारक आणि सामुदायिक दंतचिकित्सा विभागामार्फत एनएसएस युनिट सोबत वर्षभर विनामूल्य दंत आरोग्य तपासणी शिबिराचे आयोजन केले जाते. या संस्थेसाठी एक महत्वाची बाब म्हणजे संस्थेचे स्वतःचे 'दंत्यपत्र जर्नल' सुरु केले. उदा. युनिव्हर्सल रिसर्च जर्नल ऑफ देत्रेशी (Dantrishi) (यूआरजेडी) या जर्नलचा पहिला अंक 19 सप्टेंबर 2011 रोजी प्रकाशित झाला.

महाविद्यालयाची क्लासरूमस प्रशस्त, वातानुकूलित सुविधा असून, संगणक आणि एलसीडी प्रोजेक्टर्ससह सुसज्ज आहे. पोस्ट ग्रॅज्युएट्समधील वाढीसाठी नवीन उपकरणे वेळोवेळी अद्ययावत करण्यात येतात. महाविद्यालयाचे वैद्यकीय पार्श्वभूमी आधुनिकीकरण करण्याचे उद्दीष्ट आहे. रुग्णाची काळजी, उपचार, क्लिनिकल कंप्यूटिंग क्षमता आणि इन्स्ट्रुमेंट मॅनेजमेंट यांचा समावेश आहे. सर्व विभागात आणि ओपीडी विद्यार्थ्यांना चांगल्या प्रकारे प्रशिक्षण देण्यासाठी आणि रुग्णांचे इलाज करण्यासाठी सुविधां उपलब्ध करून दिल्या आहेत.

महाविद्यालयाचे एक खास वैशिष्ट्य म्हणजे लेझर आणि डिजिटल रेडियोग्राफी तंत्रज्ञान. जे वाजवी खर्चात, कमी कालावधीच्या उपचार पूर्ण केले जातात . विद्यार्थी वरिष्ठ अध्यापकांच्या मार्गदर्शनाखाली विविध कार्यक्रमांत सहभागी होतात आणि त्यांना अशा अत्याधुनिक उपकरणांचा

वापर करण्यास शिकविले जाते. या महाविद्यालयात स्वतंत्र असे वेगळे मॅक्सिलोफॅशियल रीहॅबिलिटेशन सेंटर आहे. रुग्णांच्या याशिवाय, आंतरराष्ट्रीय तज्ञांच्या मार्गदर्शनाखाली अतिरिक्त-मौखिक इम्प्लान्ट्स केंद्र यात देखील मौखिक, कमाल औषध या संबधित विद्यार्थ्यांना प्रशिक्षित केले जाते. वेगळा इम्प्लांटोलॉजी विभाग देखील आहे. ज्यायोगे प्रत्यारोपणाचा उपयोग करून सर्व नवीनतम उपचारांची पूर्तता केली जाऊ शकेते. हा सुपर स्पेशलिटी विभाग हा राज्यातील आणि राष्ट्रीय स्तरावरचा पहिला विभाग आहे.

उत्तम प्रशिक्षण व दर्जेदार शिक्षण देण्यासाठी आणि ज्ञानी व्यावसायिकांना उत्पादन देण्यासाठी उत्कृष्ट सुसज्ज प्रयोगशाळा आहे. या सर्व बाबी लक्षात ठेवून व्यवस्थापनाने उपकरणे, यंत्रे, शस्त्रक्रिया साधने, रसायने इत्यादिसारख्या सर्व आधुनिक सेवासुविधा असलेल्या सुसज्ज, उत्तम प्रयोगशाळा आहेत. प्रत्येक विभागात प्राध्यापक व प्रमुखांसाठी वेगळ्या केबिन आहेत. पूर्णतः सुसज्ज वर्गखोल्या ओव्हर-हेड प्रोजेक्टर, स्लायडर प्रोजेक्टर शिकविण्यासाठी तयार आहेत. तसेच सर्व वर्ग खोल्या प्रशस्त, हवेशीर आणि प्रकाशित आहेत

महाविद्यालयामध्ये एक विशाल आऊट पेशंट विभाग आहे ज्यात सेंट्रल डेंटल क्लिनिक आहे, आधुनिक डेंटल खुर्च्या आणि सर्व आवश्यक संलग्नकांसह सुसज्ज आहे. ओ.पी.डी. गरजू रुग्णांना वाजवी दरात सर्व प्रकारच्या दंत उपचार करण्यासाठी एक वेगळा एक्स-रे युनिट आणि इतर

सर्व शस्त्रक्रिया उपकरणे आहेत. O.P.D. ला रुग्णांचा चांगला प्रतिसाद मिळतो.

3) K.B.H. Dental College and Hospital, Nashik.

कर्मवीर भाऊसाहेब हिरे डेंटल कॉलेज अँड हॉस्पिटल -
के.बी.एच.डी.सी. नाशिक - केबीएचडीसी

"शिक्षण ही मानवतेची सर्वात मोठी सेवा आहे." महात्मा गांधीसारख्या प्रख्यात महापुरुषांसारखे विचारधारा आणि उंचावरील विश्वास, ज्ञानापासून ज्ञान ओळखण्यासाठी अत्यंत क्वचितच कौशल्य, कल्पित वस्तुस्थितीतील वस्तुंनी स्वैर कर्मवीरभाऊसाहेब हिरे यांना 2 ऑक्टोबर 1982 रोजी शिक्षणाचे मंदिर उभे करण्याची प्रेरणा दिली.

महात्मा गांधी विद्यामंदिर म्हणून मालेगाव येथील नाशिक जिल्ह्यातील ग्रामीण गावात असलेली जमीन, दूरदर्शी स्वातंत्र्य सेनानीने बौद्धिक जाणीव अनुभवली जेव्हा त्यांनी एक वरिष्ठ महाविद्यालयासह जनतेसाठी शैक्षणिक संस्था स्थापन केली. त्यांच्या आदर्शवादी दृष्टीकोनातून क्रिस्टलायझेशन आणि त्यांच्या उत्तराधिकाराचे निरंतर प्रयत्न, कै. श्रीकांतरावराव हेरे यांनी सामाजिक उद्दिष्टे समोर येण्यासाठी पुढे जाण्याचे काम चालू ठेवले. प्रगतीशील विचार, उत्साह आणि उत्साह.

पुष्पाताई हेरा, त्यांचा मुलगा श्री. प्रशांत हेरे, सरचिटणीस यांनी संस्था चालवण्याच्या प्रयत्नांना मदत केली आहे.

द बॅटन श्री. अपूर्वहिराय, महात्मा गांधी विद्यामंदिरचे समन्वयक, शिक्षण उद्योगातील सध्याच्या गतिशील स्पर्धात्मक वातावरणाशी सुसंगत असणारे प्रमुख कार्ये पार पाडण्यासाठी. 1991 मध्ये स्थापित, संस्था एक प्रमुख संस्था दंतचिकित्सा मध्ये विकसित झाली आहे. हे महाविद्यालय भगवान रामचंद्र यांच्या पंचवटीतील पवित्र भूमीतून वाहते गोदावरी नदीच्या काठी वसलेले आहे.

या संस्थेचे उद्दिष्ट - शिक्षणातील श्रेष्ठतेला चालना देणे आणि आंतरराष्ट्रीय मानकाचे प्रमुख केंद्र असणे.

या संस्थेचे ध्येय धोरण - "बहुजन हिताय बहुजन सुखाय" - समाजातील सर्वांत मोठ्या हद्दीत ज्ञानाचा प्रसार व प्रचार करणे. विद्यार्थ्यांमध्ये समग्र विकास आणि व्यावसायिकता आणून आत्मविश्वास निर्माण करणे.

वैद्यकीय सुविधा : या महाविद्यालयाने नाशिकच्या रुग्णालयांमध्ये पुरेशा क्लिनिकल सुविधा पुरवल्या आहेत. द डेथल हॉस्पिटलने मेडिकल आऊट पेशंट डिपार्टमेंट (ओपीडी) सुद्धा सुरू केले आहे ज्यात मोठ्या प्रमाणातील लोकांच्या गरजा भागविल्या जातात.

डेन्टल हॉस्पिटल डेन्टल प्रीक्लिनिक लॅब : या वाचनालयामध्ये दंत आणि इतर सर्व विषयांचे ग्रंथ आहेत. विविध जर्नल्स आणि

नियतकालिके, राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय, मजकूर पुस्तके, मोनोग्राफ, संदर्भ खंड आणि ऑडिओ व्हिड्युअल आर्ममेंटरीयमध्ये योगदान देतात. मुले आणि मुलींसाठी सोयीस्कर होस्टेल निवास.वाजवी दरात पोषण आहार आणि स्नॅक्स पुरवणारे चांगले उपहारगृह आहे. आयएसडी आणि एसटीडी सह दूरसंचार सेवा, उपग्रह दूरदर्शन सह दूरदर्शन खोली आहे.

पायाभूत सुविधा : कर्मवीर भाऊसाहेब हिरे डेंटल कॉलेज आणि हॉस्पिटलमध्ये विद्यार्थ्यांना सर्व सोयीस्कर सुविधांचा लाभ घेता येतो. आपले जीवन सोपे बनवून अधिक मनोरंजक शिक्षण घेतात. काही सुविधांमध्ये हवेशीर वर्ग, मनोरंजक क्षेत्रे, मुलांसाठी व मुलींसाठी हॉस्टेल सुविधा, इनडोअर आणि आउटडोअर गेम्स, स्टॉकड ग्रंथालय, सीमलेस इंटरनेट / वाईफाई कनेक्टिव्हिटी, वैद्यकीय सुविधा इ. आहेत.

कर्मवीर भाऊसाहेब हिरे डेंटल कॉलेज आणि हॉस्पिटलमध्ये तीन वर्षांचा दंत शस्त्रक्रिया (एमडीएस) आणि डेंटल सर्जरी (बी.एस.एस.) पदवी अभ्यासक्रमाची पदवी दिली आहे. त्यामध्ये 100 पदवीपूर्व विद्यार्थ्यांसह 27 पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांचा समावेश आहे. हे अभ्यासक्रम भारतातील दंत कौन्सिल ऑफ इंडिया (डी.सी.आय.), महाराष्ट्र सरकारच्या महाराष्ट्र सरकार आणि महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान विद्यापीठ (एमयूएचएस), नाशिक यांच्याशी संबंधित आहेत.

4) Pandit Deendayal Upadhyay Dental College, Solapur.

2001 मध्ये स्थापित आणि पुणे राष्ट्रीय महामार्गावरील सोलापूर शहरामध्ये 6.2 एकर क्षेत्रामध्ये पसरलेल्या या ग्रामीण भागात ग्रामीण स्तरावर मौखिक आरोग्यसाठाबद्दल जागरूकता निर्माण करण्यासाठी सक्रिय कार्यरत आहे. एक सुसज्ज, आकर्षक आणि आनंददायी आणि प्रचंड लॉबी नेहमी विद्यार्थ्यांना ताजे व लक्ष ठेवतात. योग्य आणि अनुभवी अनुभवाच्या विद्यार्थ्यांना त्यांच्या व्यवसायात एक्सप्लोर करण्यासाठी आवश्यक ज्ञानापेक्षा जास्त प्रदान केले जाते. अतिरिक्त सामाजिक, सांस्कृतिक आणि क्रीडाविषयक उपक्रमांमुळे विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कर्तव्याचा अधिक जबाबदार नागरिकांना जाणवतो आणि त्यांच्या ज्ञानाच्या अंमलबजावणीसाठी त्यांना वास्तविक जीवन उपलब्ध करून देते.

पुस्तके नेहमी सर्व वयोगटातील ज्ञानाचे स्रोत आहेत. इंटरनेटच्या आजच्या जगातही, विद्यार्थ्यांना शाश्वत आणि दीर्घकालीन ज्ञान देण्यासाठी पुस्तकेची स्वतःची महत्त्व आणि क्षमता आहे. महाविद्यालयीन लायब्ररी सुमारे 1500 संदर्भ पुस्तके आणि नियतकालिके आणि जगभरातील लेखकाचे आणि प्रकाशकांच्या जर्नल्स विद्यार्थ्यांसह प्रशिक्षकांसाठी एक उत्तम ज्ञान आहे. उपरोक्त स्वरूपात सर्व उपलब्ध ज्ञान मिळवण्यास विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्याकरिता ग्रंथालयात सुसज्ज, मूक, शिक्षण-पाठविण्याची जागा आहे.

महाविद्यालय, विद्यार्थी, ग्रामीण आणि राष्ट्र यांच्या प्रेरणा, सेवा आणि उत्तेजनासाठी आयोजित विविध सांस्कृतिक, सामाजिक आणि क्रीडा उपक्रमांद्वारे समाजामध्ये संपूर्णपणे समाजात सहभाग आहे. अशा काही कार्यक्रमांमध्ये महाविद्यालयीन सहभाग असल्याच्या काही घटना आहेत

शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी तसेच हॉस्टेलची सुविधा दोन्ही विद्यार्थ्यांसाठी राहण्याची सोय आहे - जे पुरुष व महिला दोघांना वेगळे करतात. कौटुंबिक निवासस्थानासाठी 4 ब्लॉकमध्ये सुसज्ज कर्मचारी क्वार्टर महाविद्यालयाच्या आवारात केले आहेत. वसतिगृहेचे दोन वेगळे भाग - एक पुरुष आणि इतर स्त्री विद्यार्थ्यांसाठी. प्रत्येक खोलीत दोन उमेदवारांची सोय आणि हॉस्टेलची एकूण क्षमता सुमारे शंभर विद्यार्थी आहे.

ग्रंथालय : पुस्तके नेहमी सर्व वयोगटातील ज्ञानाचे स्रोत आहेत. इंटरनेटच्या आजच्या जगातही, विद्यार्थ्यांना शाश्वत आणि दीर्घकालीन ज्ञान देण्यासाठी पुस्तकेची स्वतःची महत्त्व आणि क्षमता आहे. महाविद्यालयीन लायब्ररी सुमारे 1500 संदर्भ पुस्तके आणि नियतकालिके आणि जगभरातील लेखकाचे आणि प्रकाशकांच्या जर्नल्स विद्यार्थ्यांसह प्रशिक्षकांसाठी एक उत्तम ज्ञान आहे. उपरोक्त स्वरूपात सर्व उपलब्ध ज्ञान मिळवण्यास विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्याकरिता ग्रंथालयात सुसज्ज, मूक, शिक्षण-पाठविण्याची जागा आहे.

5) Tatyasaheb Kore Dental College and Research Centre, Kolhapur.

तात्यासाहेब कोरे डेन्टल कॉलेज अँड रिसर्च सेंटर, कोल्हापूर 2002 मध्ये स्थापन करण्यात आले, ते एक नोंदणीकृत सोसायटी आहे. डॅन्टल कॉलेजात महात्मा गांधी धर्मादाय वैद्यकीय ट्रस्ट, वारणानगर यांनी स्थापित आणि चालवणार्या शैक्षणिक संस्था आहे. पुरुष आणि स्त्रियांना आरोग्य व्यावसायिक म्हणून शिक्षित करणे आणि त्यांना प्रशिक्षित करण्याचे प्राथमिक उद्दीष्ट आहे.

मा. तात्यासाहेब कोरे व्यक्तींना शैक्षणिक संधी देण्याद्वारे महाविद्यालय आणि ट्रस्ट देशाच्या सर्व समाजाच्या आरोग्य मानदंडांमध्ये लक्षणीय योगदान देण्याचा प्रयत्न करते जसे वारणासारख्या ग्रामीण भागातील आरोग्य सेवांवर विशेष भर दिला जातो. कॉलेज आणि हॉस्पिटल कॉम्प्लेक्स केवळ वारा-कोडोली रस्त्यावर वारणाच्या उपनगरात वसलेले आहे.

प्रशस्त इमारतीसह उपलब्ध आहे. प्रशासकीय कार्यालय, वर्गखोल्या, कर्मचारी खोल्या, प्रयोगशाळा, ग्रंथालय, सभागृह, संमेलन हॉल, रुग्णालय, कॅटीन, हॉस्टेल व कर्मचारी आणि विद्यार्थ्यांसाठी मनोरंजन केंद्र. महाविद्यालय उच्च दर्जा प्राप्त आणि सक्षम दंत आणि वैद्यकीय

कर्मचारी आहेत. सर्व विभागांचे नेतृत्व प्राध्यापक व वरिष्ठ प्राध्यापकांच्या नेतृत्वाखाली आहेत.

हॉस्पिटलमध्ये रोज भेट देणार्या शेकडो रुग्णांच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी समर्पित दंतवैद्यंचा एक संघ असतो. स्वतःच्या हॉस्पिटलच्या व्यतिरीक्त, हे कॉलेज 200 बेड्सड हॉस्पिटलशी संलग्न आहे ज्यामुळे विद्यार्थ्यांना रुग्णांना सखोलता आणि व्यावहारिक दंतचिकित्साचा अनुभव मिळू शकतो. त्यात मानक व दर्जेदार भोजन सुविधा असणा-या मुली आणि मुलांच्या वसतिगृहे आहेत. विद्यार्थी त्यांच्या स्वतः जवळ निवासी क्षेत्रातूनच राहू शकतात. येथे जगण्याची मानक किंमत सुमारे रु. दरमहा 6500 रुपये (भाडे - 2500+ अन्न रुपये 2500+ वाहतूक रु .1500) त्याला शासकीय मंजूरी मिळाली आहे. महाराष्ट्र, दंत कौन्सिल ऑफ इंडिया आणि शासकीय महाराष्ट्र ऑफ हेल्थ सायन्सेस, नाशिक या प्रतिष्ठित विद्यापीठाशी संलग्न आहे.

उत्कृष्टता, नवीन उपक्रम आणि दंत शिक्षण आणि मौखिक सेवा आरोग्य सेवा. या सेवा देणे हा धर्म आहे. असे या संस्थेचे ध्येय आहे. ग्रामीण भागात सर्वत्र मान्यताप्राप्त आरोग्यसेवा संस्था होण्यासाठी मौखिक आरोग्य सेवा आणि शिक्षणात उत्कृष्टतेचे केंद्र असलेल्या क्षेत्र ऑपरेटिंग उत्कृष्ट दर्जाचे प्रशिक्षण प्रदान करते जे अतुलनीय गुणवत्ता प्रदान करते.

जागतिक पातळीवर विद्यार्थ्यांना वैद्यकीय दंतपुर्वक शिक्षण देणे. मूल्य प्रणालींना प्रेरित करून सक्षम नैतिक आणि सामाजिक जबाबदारी त्यांना सर्वोत्कृष्ट तोंडी आरोग्य सेवा देणारी आणि संशोधन, शिष्यवृत्ती आणि सर्जनशील प्रयत्नांमध्ये सुधारणा करण्यास प्रोत्साहन देणे. अत्यंत वेगळ्या लोकसंख्येचे आरोग्य हे शिक्षकांना दर्जेदार शिक्षण देतात. विकास आणि परवडण्याजोगे शिक्षण शिकण्याचे साधन आणि सुविधा राष्ट्रीय विकासात योगदान.

या संस्थेची उद्दिष्ट्ये: जागतिक स्तरावर सक्षम दंत व्यावसायिक उत्कृष्ट विद्याशाखा आणि कर्मचारी रुग्णाची काळजी आणि सामुदायिक सेवांमध्ये उत्कृष्टता उच्च दर्जाचे संशोधन देणारं शिक्षण वित्तीय संसाधने मजबूत करणे आणि वैविध्यपूर्ण करणे.

राष्ट्र आणि वैश्विक समुदायांच्या गरजेला प्रतिसाद देणार्या बायोलॉजिकल-ओरिएंटेड, तांत्रिकदृष्ट्या सक्षम आणि नैतिक आणि सामाजिकदृष्ट्या संवेदनशील प्रॅक्टीशनर्स तयार करणारे पदवी आणि पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम. व्यावसायिकता, प्रामाणिकपणा, उत्कृष्टता, राष्ट्रवाद आणि संस्कृतींच्या विविधतांबद्दल आदर असलेल्या व्यक्तींना निर्माण करण्यासाठी दलित शिक्षणाला समाजातील वंचित घटकांना प्रवेश मिळवणे.

दंत प्रॅक्टिसच्या सर्व विभाग / शाखांमध्ये स्मार्ट तंत्रज्ञानाचा वापर करून दंत शिक्षण क्षेत्रात विकसित होणारे ट्रेड कायम ठेवण्यासाठी

सर्वोत्तम इन्फ्रास्ट्रक्चर्स तंत्रज्ञान-मध्यस्थ शिक्षण (आयसीटी) पुरविणे आणि शिक्षणापासून शिक्षणावर लक्ष केंद्रित करणे. सक्षमता आधारित शैक्षणिक कार्यक्रम पुरवून पूल उभारणे, स्थानिक, प्रादेशिक आणि जागतिक संचार करणे. व्यवसायाच्या विकासासाठी निरंतर शिक्षण कार्यक्रम प्रदान करणे

विद्याशाखा सदस्यांना विद्याशाखा विकास कार्यक्रम / कार्यशाळा / सेमिनारमध्ये उपस्थित राहण्यास प्रोत्साहित करून त्यांचे ज्ञान, कौशल्य आणि संशोधन क्षमता अद्ययावत करण्यासाठी संधी उपलब्ध करून देणे.

विद्याशाखा व विद्यार्थ्यांमधील संशोधनास प्रोत्साहन देऊन आणि त्यास प्रोत्साहन देऊन महाविद्यालयाची रँकिंग बळकट करणे. ग्रामीण लोकांमध्ये दंत आरोग्य जागरूकता देणे आणि ग्रामीण लोकसंख्येवर विशेष लक्ष देऊन स्वस्त दरात आरोग्य सेवा पुरविणे. श्रेष्ठता, नेतृत्व आणि सेवा देण्यासाठी वचनबद्ध शिक्षक, शिकणारे आणि सहायक कर्मचार्यांची एक टीम विकसित करणे.

ग्रंथालय : या संस्थेचे ग्रंथालय 2 रे स्थानावर आहे. संस्थेचे एकूण क्षेत्रफळ 8500 चौरस फूट एवढे आहे. क्षेत्र, शिक्षण सक्रियपणे समर्थन करण्यासाठी एक मिशन, शिकणे आणि संशोधन माहिती स्रोतांना प्रवेश प्रदान करून महाविद्यालयाची कार्ये अभ्यास, शिक्षण आणि संशोधन

वाचनालयाच्या स्वतंत्र ऑडिओ-व्हिड्युअल, जर्नल, इंटरनेट आणि छायाचित्र विभाग आहेत. रुंद व सुप्रसिध्द वाचनालयाच्या खोलीत 200 विद्यार्थ्यांसाठी आसनक्षमता आहे.

लायब्ररी संसाधन

दस्तऐवजांची एकूण संख्या

1) पुस्तके

अ) दंत आणि वैद्यकिय शास्त्र पुस्तके 4074

2) राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय नियतकालिकांसाठी वर्तमान सदस्यता

अ) राष्ट्रीय 10

ब) आंतरराष्ट्रीय 2 9

3) ई-जर्नल्स 05

4) जर्नल ऑफ बाउंड व्हॉल्यूम 400

5) सीडीज आणि डीव्हीडी

*संगणक प्रयोगशाळा: लायब्ररीमध्ये ब्रॉडबँड इंटरनेट कनेक्शन असलेल्या 20 संगणकांसह संगणक प्रयोगशाळा आहे.

*पुस्तक प्रदर्शन - वाचनालय नियमितपणे पुस्तक प्रदर्शन आयोजित करते पुस्तकाची सुरुवात अगदी सुरुवातीपासून ओपन ऍक्सेस सिस्टमद्वारे केली जाते. वापरकर्ता पुस्तके शोधू शकतो.

*रिप्रोग्राफी सेवा: ग्रंथालय कर्मचारी आणि विद्यार्थ्यांना reprography सेवा पुरवते.

*माहिती प्रदर्शन आणि अधिसूचना: करियर डेव्हलपमेंट, कॉन्फरन्स न्यूज, मेडिकल प्रेस बदल उपयुक्त माहिती. क्लिप्पींग इ. नियमितपणे नोटिस बोर्डवर प्रदर्शित केले जातात.

*संदर्भ आणि रेफरल सेवा: माहितीच्या स्रोतांचा आणि सेवांचा वापर यावर मार्गदर्शन दिले जाते. मार्गदर्शन नामांकित सेवा मिळवण्यासाठी उदा. फोटोग्राफी, भाषांतर इत्यादी संस्था पुरवते.

*बुक बँक सुविधा: ग्रंथालय एमयूएचएस, नाशिक व समाज कल्याणकारी पुस्तक बँक एससी / एसटी आणि आर्थिकदृष्ट्या मागास विद्यार्थी

*लायब्ररी कार्य तास : 8:30 ते दुपारी 11:00

सर्व रविवारी आणि राष्ट्रीय सुट्ट्यांत अभिसरण काउंटर बंद राहतो.

6) Shri. Vasantdada Patil Dental College & Hospital, Kavalaapur.

श्री वसंतदादा पाटील डेंटल कॉलेज (एसव्हीपीडीसी), सांगली 1989 साली स्थापन झाली. ही संस्था स्वयंसेवी संस्था चालवीत आहे. विश्वनाथराव शामराव पाटील चॅरिटेबल ट्रस्ट, सांगली. कॉलेज हे दक्षिण महाराष्ट्रातील एकमेव डेंटल कॉलेज आहे. कॉलेज पूर्वी शिवाजी विद्यापीठ

कोल्हापूरशी संलग्न होते पण आता, दंत महाविद्यालय हे महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान संस्था, नाशिक यांच्याशी संलग्न आहे. या संस्थेत सर्व आधुनिक सुविधा उपलब्ध आहेत. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना विविध विभागांना ज्ञान आणि कौशल्ये देण्यासाठी विविध शिक्षण आणि शिकण्याची पध्दत वापरली जाते. कला संस्थेतर्फे विद्यार्थ्यांना संशोधन आणि सामुदायिक सेवांमध्ये उत्तम संधी उपलब्ध करून देणे शक्य केले जाते.

वसंतदादा पाटील दंत महाविद्यालय आणि रुग्णालय सांगली येथे आहे. ही एक व्यावसायिक संस्था आहे जिथे विद्यार्थ्यांना सक्षम दंत शल्य चिकित्सक बनण्यासाठी समाजाच्या गरजांनुसार प्रशिक्षित केले जाते. दंत आणि मौखिक उपायांचा अभ्यास करण्यासाठी येथे एका विद्यार्थ्यांने बॅचलर ऑफ डेंटल सर्जरी (बी.डि.एस.) च्या पाच वर्षांच्या अभ्यासक्रमाद्वारे मदत केली आहे.

वसंतदादा पाटील डेन्टल कॉलेज आणि हॉस्पिटल 1989 मध्ये स्थापन करण्यात आले आणि खाजगी व्यवस्थापनाची स्थापना झाली. महाविद्यालयाने देऊ केलेला अभ्यास हा महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान महाविद्यालयाशी संलग्न आहे आणि त्याला दंत कौन्सिल ऑफ इंडियाने मंजूरी दिली आहे. वसंतदादा पाटील दंत महाविद्यालय व रुग्णालयात प्रत्येक विभागात शिक्षकांची शैक्षणिक व्याख्याने, प्रकल्प, कार्यशाळा आणि प्रशिक्षणाच्या कामाचे प्रशिक्षण देणार्या विद्यार्थ्यांचे एक समर्पित संघ

आहे. दर्जेदार भोजन व सुविधा असणारी वसतिगृहे मुली आणि मुलांच्यासाठी आहेत. विद्यार्थी त्यांच्या स्वतः जवळ निवासी क्षेत्रात राहू शकतात.

कॉलेज बद्दल: वसंतदादा पाटील दंत महाविद्यालय आणि रुग्णालय सांगली येथे आहे. ही एक व्यावसायिक संस्था आहे जिथे विद्यार्थ्यांला सक्षम दंत शल्य चिकित्सक बनण्यासाठी समाजाच्या गरजांनुसार प्रशिक्षित केले जाते. दंत आणि मौखिक उपायांचा अभ्यास करण्यासाठी येथे एका विद्यार्थ्यांने बॅचलर ऑफ डेंटल सर्जरी (बी.डि.एस.) च्या पाच वर्षांच्या अभ्यासक्रमाद्वारे मदत केली आहे. वसंतदादा पाटील डेन्टल कॉलेज आणि हॉस्पिटल 1989 मध्ये स्थापन करण्यात आले आणि खाजगी व्यवस्थापनाची स्थापना झाली. महाविद्यालयाने देऊ केलेला अभ्यास हा महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान महाविद्यालयाशी संलग्न आहे आणि त्याला दंत कौन्सिल ऑफ इंडियाने मंजूरी दिली आहे.

महाविद्यालयाचे संचालक श्री. विश्वनाथराव शामराव पाटील चॅरिटेबल ट्रस्ट, सांगली. कॉलेज हे दक्षिण महाराष्ट्रातील एकमेव डेंटल कॉलेज आहे. कॉलेज हे पूर्वी शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूरशी संलग्न होते परंतु आता, दंत महाविद्यालय हे महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान, नाशिक विद्यापीठाशी संलग्न आहे. संस्थेच्या सर्व आधुनिक सुविधा सुसज्ज आहेत. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना विविध विभागांना ज्ञान आणि कौशल्ये देण्यासाठी विविध शिक्षण आणि शिकण्याची पध्दत वापरली

जाते. कला संस्थेतर्फे विद्यार्थ्यांना संशोधन आणि सामुदायिक सेवांमध्ये उत्तम संधी उपलब्ध करून देणे शक्य झाले आहे.

सुविधा: वाय फाय कॅम्पस, सुसज्ज प्रयोगशाळा

वसतिगृहात: वैद्यकीय प्रथमोपचार, कॅन्टिन / कॅफेटेरिया, ग्रंथालय

हॉस्पिटल आकडेवारी: हॉस्पिटलमध्ये फॅकल्टीच्या सदस्यांचे एक समर्पित संघ आहे जे विद्यार्थ्यांना प्रशिक्षणावर शैक्षणिक व्याख्यान, प्रकल्प, कार्यशाळा आणि हात आयोजित करून प्रशिक्षण देतात.

7) D.Y.Patil Dental School Pune, Loheganon.

शैक्षणिक क्षेत्रातील एक अग्रगण्य डॉ. डी. वाय. पाटील ग्रुप हे गुणवत्तापूर्ण शिक्षणाचे एक समानार्थी नाव आहे. गट दृढपणे विश्वास करतो की जागतिक दर्जाचे शिक्षण प्रगतीपथावर आहे. दर्जेदार शिक्षण आणि शिक्षणाबद्दल दीर्घकालीन बांधिलकीमुळे, समूहाने त्यांच्या कारकीर्दीत वाढ केली आहे जे यशस्वी करिअर बनवितात. अत्याधुनिक पायाभूत सुविधांसह सुसज्ज, गट आपल्या विद्यार्थ्यांना यशाची नवी उंची गाठण्यासाठी त्यांच्या विख्यात मनाचा विचार, प्रश्न, शोध आणि लागू करण्याचे प्रोत्साहन देते. डॉ. डी. वाय. पाटील ग्रुप हे उच्च मानत

शैक्षणिक संस्था असून तिचे तीन मानांकन असलेल्या विद्यापीठांचे श्रेय आहे.

डी वाई पाटील ग्रुप गटाला विश्वास आहे की जागतिक दर्जाचे शिक्षण प्रगतीपथावर आहे. गुणवत्ता अध्यापन आणि शिक्षणाच्या बाबतीत दीर्घकालीन वचनबद्धतेसह, समूहाने यशस्वी करिअर बनविण्याच्या मूलभूत बाबींचे पालन केले आहे

लायब्ररी: डी.वाय.पी.डी. मध्ये ग्रंथालयामध्ये वाचन उत्तम प्रकारे केले जाते. अभ्यासात मुख्य वाचनालयातील मूलभूत वैद्यकीय व दंत ग्रंथांच्या मोठ्या संकलनाचा प्रवेश. आठवड्यात सहा दिवस उघडे वाचनालय आहे.

ग्रंथालयांमध्ये कॉम्प्युटरची सुविधा आणि जागा असते जिथे आपण स्वतःच किंवा समूह प्रोजेक्टवरील इतर विद्यार्थ्यांसह शांतपणे कार्य करू शकता. स्टडीयुब डीवायपीडीएस विद्यार्थ्यांसाठी एक डिजिटल शैक्षणिक वातावरण आहे. येथे उपलब्ध असलेल्या माहितीमध्ये हे समाविष्ट आहे.

वर्तमान घोषणा, सर्व अध्यापन कार्यक्रम आणि संबंधित वेळापत्रकांसह माहिती, इतर महत्त्वाच्या पृष्ठांवरील दुवे, जसे की (परीक्षासाठी नोंदणी करणे आणि मार्किंगची तपासणी करणे), विविध आंतरराष्ट्रीय जर्नल्स, पब्लिशिंग आणि डिजिटल ज्ञान समृद्ध करणाऱ्या स्रोतांच्या सबस्क्रिप्शनसह डिजिटल डेटावर प्रवेश देखील प्रदान करते. कॅम्पस देखील विद्यार्थ्यांना ज्ञान 24x7 इंटरनेट प्रवेश करण्यासाठी सक्षम आहे.

३.६ समारोपः

पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास करण्यासाठी वरील महाविद्यालयाचा समावेश करण्यात आला आहे. वरील सर्व महाविद्यालयाची माहिती थोडक्यात समजून घेतली आहे. पुढील प्रकारणात प्रश्नावलीद्वारे संकलित केलेल्या माहितीचे सादरीकरण व विश्लेषण केले आहे.

प्रकरण - ४

माहितीचे सादरीकरण आणि विश्लेषण

४.१ प्रस्तावना :

पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास हा विषय संशोधन करण्यासाठी निवडण्यात आला आहे. साहित्यशोध व इतर अभ्यासकांनी केलेल्या संशोधनावरून असे दिसून येते कि, वर्णानात्मक तसेच विश्लेषणात्मक संशोधन पध्दतीचा वापर करून हा संशोधन प्रकल्प पूर्ण करण्यात आला आहे.

संशोधनासाठी माहितीचे संकलन प्रामुख्याने सर्वेक्षण पध्दतीने करण्यात आलेले आहे. त्यासाठी प्रश्नावली तंत्राचा उपयोग करण्यात आला आहे. तसेच माहितीचे संकलन मुलाखती, प्रकाशित तसेच अप्रकाशित साहित्य, निरीक्षणे, इत्यादी मार्गाने केलेले आहे.

ही प्रश्नावली पश्चिम महाराष्ट्रातील ८ दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयातील ग्रंथपालांना देण्यात आली होती. त्यापैकी ७ ग्रंथपालांनी ती भरून दिली आहे. या प्रश्नावलीमध्ये एकूण ५५ प्रश्न विचारण्यात आले होते. ग्रंथपालांकडून योग्य रितीने व माहितीने परिपूर्ण अशा ७ प्रश्नावली मिळाल्या.

सदरचे संशोधन हे ७ दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांच्याकडून संकलित केलेल्या माहितीच्या आधारावर आहे. त्यानुसार माहितीचे संकलन व सादरीकरण करण्यात आले आहे. संकलित केलेल्या माहितीचे सादरीकरण प्रश्नावलीमध्ये विचारलेल्या प्रश्नांच्या क्रमाक्रमाने केले आहे. यासाठी सारणी, तक्ते, व आलेख यांचा वापर करण्यात आला आहे.

संकलित केलेल्या माहितीचे सादरीकरण पुढीलप्रमाणे आहे.

४.२ ग्रंथपालासाठी प्रश्नावली संकलित केलेल्या माहितीचे सादरीकरण आणि विश्लेषण पुढीलप्रमाणे आहे.

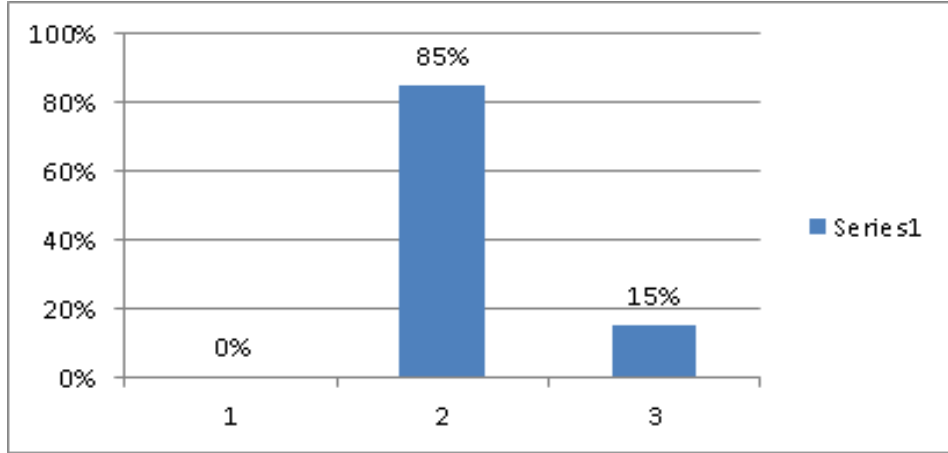
प्रश्न क्रमांक - १ व प्रश्न क्रमांक - २ यामध्ये दंत महाविद्यालयाचे नाव आणि ग्रंथालयाचे नाव असा प्रश्न विचारण्यात आला होता. सर्वांनी योग्य ती माहिती भरून दिली आहे. माहितीच्या स्वरूपात दिल्यामुळे या प्रश्नाची सारणी व आलेख दिलेले नाहीत. त्यामुळे प्रश्न क्रमांक ३ पासून माहितीचे सादरीकरण व विश्लेषण केलेले आहे.

प्रश्न क्रमांक - ३ आपल्या ग्रंथालयाची स्वतंत्र इमारत आहे का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथापालांना विचारण्यात आला होता. या प्रश्नासाठी ०% ग्रंथापालांनी होय असा प्रतिसाद मिळाला. तर नाही असा प्रतिसाद ८५% ग्रंथापालांनी दिला, तर १५% ग्रंथापालांनी विचाराधीन आहे असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक-१ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १ आपल्या ग्रंथालयाची स्वतंत्र इमारत आहे का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	०	०%
२	नाही	६	८५%
३	विचाराधीन आहे	१	१५%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १ आपल्या ग्रंथालयाची स्वतंत्र इमारत आहे का?

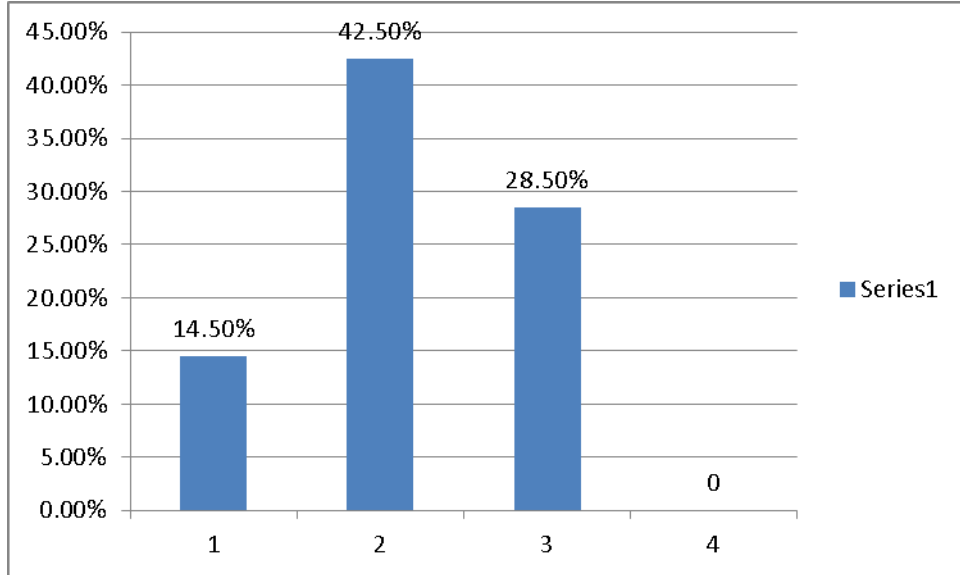

प्रश्न क्रमांक - ४ ग्रंथालयातील ग्रंथसंग्रहाची माहिती सांगा. असा प्रश्न आहे. सर्व संस्थांच्या ग्रंथालयातील ग्रंथसंग्रहाची संख्या वेगवेगळी असल्यामुळे गट विभागणी करून त्याची माहिती खालीलप्रमाणे दिली आहे. हे सारणी क्रमांक - २, ३, ४, ५ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २ ग्रंथालयातील ग्रंथांची संख्या

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	१००० - ५०००	१	१४.५%
२	५००१- १०,०००	३	४२.५%
३	१०,००१- १५,०००	२	२८.५%
४	१५,००१ - २०,०००	१	१४.५%%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक -२ ग्रंथालयातील ग्रंथांची संख्या

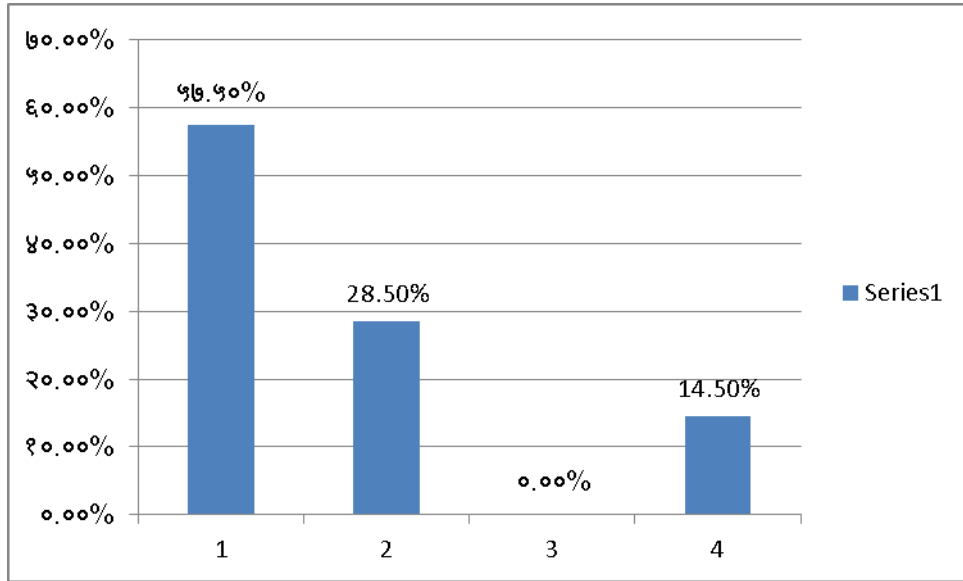

ग्रंथालयातील ग्रंथसंग्रहाची संख्या ४३% ग्रंथालयात १०,००० पेक्षा जास्त आहे.

सारणी क्रमांक - ३ ग्रंथालयातील संदर्भ ग्रंथांची संख्या

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	१ - ५००	४	५७.५%
२	५०१ - १०००	२	२८.५%
३	१००१- १५,००	०	०%
४	१५,०१ - २०००	१	१४.५%%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ३ ग्रंथालयातील संदर्भ ग्रंथांची संख्या

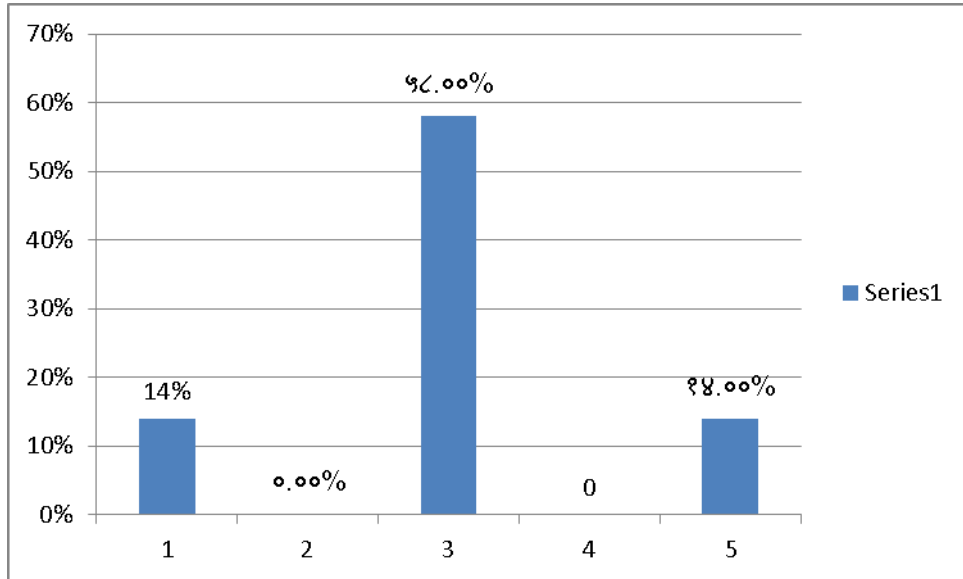

ग्रंथालयातील संदर्भ ग्रंथांची संख्या ८६% ग्रंथालयात १००० पेक्षा कमी आहे.

सारणी क्रमांक - ४ ग्रंथालयातील छापील नियतकालिकांची संख्या

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	१ - १००	१	१४%
२	१०१ - २००	०	०%
३	२०१- ३००	४	५८.०%
४	३०१ - ४००	१	१४%%
५	४०१ - ५००	१	१४%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ४ ग्रंथालयातील छापील नियतकालिकांची संख्या

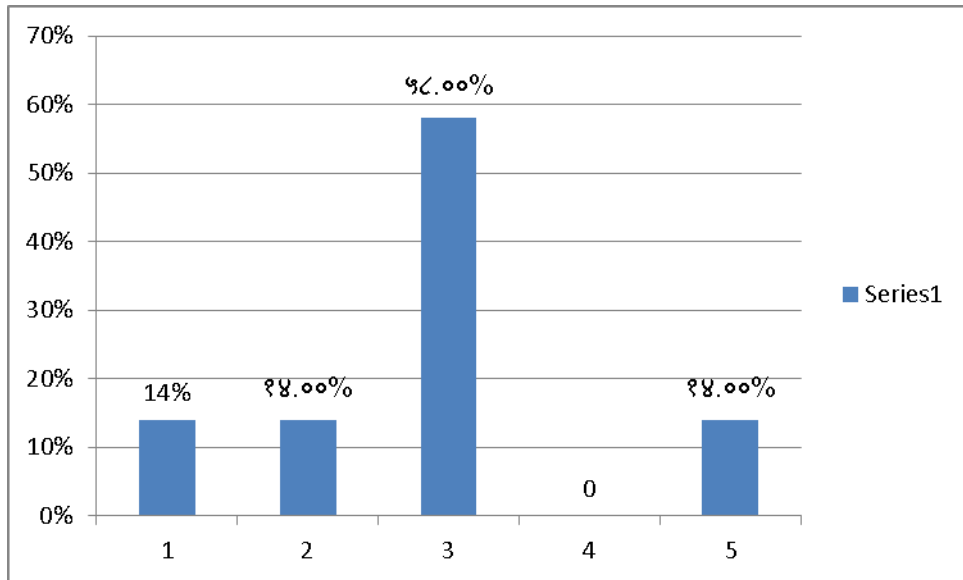

ग्रंथालयातील छापील नियतकालिकांची संख्या ८६% ग्रंथालयात २०० पेक्षा अधिक आहे.

सारणी क्रमांक - ५ ग्रंथालयातील ई-नियतकालिकांची संख्या

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	१ - २००	१	१४%
२	२०१ - ४००	१	१४%
३	४०१- ६००	४	५८.०%
४	६०१ - ८००	०	०%%
५	८०१ - १०००	१	१४%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ५ ग्रंथालयातील ई-नियतकालिकांची संख्या

ग्रंथालयातील ई-नियतकालिकांची संख्या ७२% ग्रंथालयात ४०० पेक्षा अधिक आहे.

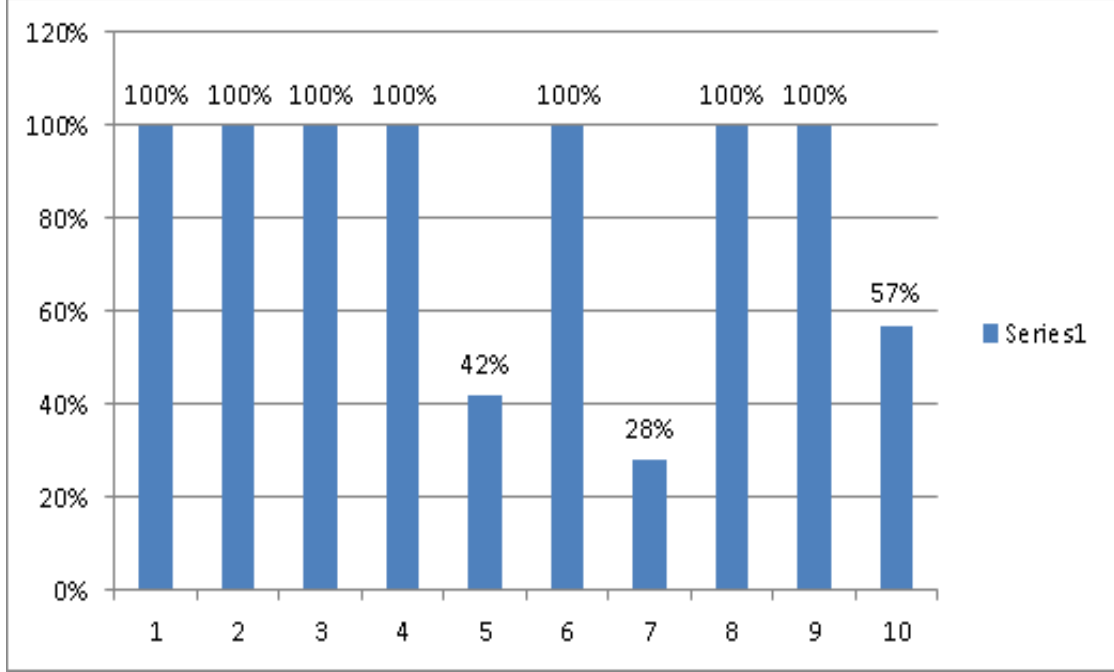
प्रश्न क्रमांक - ५ ग्रंथालयामार्फत खालीलपैकी कोणत्या सेवा दिल्या जातात? असा प्रश्न विचारला असता, सर्व दंत महाविद्यालयांच्या ग्रंथालयातील दिल्या जाणाऱ्या सेवांची संख्या वेगवेगळी असल्यामुळे त्याची माहिती खालीलप्रमाणे दिली आहे. हे सारणी क्रमांक - ६ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ६ ग्रंथालयामार्फत खालील सेवा दिल्या जातात

क्रमांक	पर्याय	दंत महाविद्यालये	%
१	ग्रंथ देवघेव	७	१००%
२	नियतकालिकांची देवघेव	७	१००%
३	संदर्भसेवा	७	१००%
४	प्रचलित जागरूक सेवा	७	१००%
५	निवडक माहितीचे प्रसारण	३	४२%
६	ओपॅक	७	१००%
७	ग्रंथसूची सेवा	२	२८%
८	इंटरनेट सेवा	७	१००%
९	प्रतिरूप सेवा	७	१००%
१०	आंतरग्रंथालयीन देवघेव	४	५७%

वरील सारणी क्रमांक -६ वरून असे दिसून येते कि, निवडक माहिती प्रसारण सेवा ५८% संस्था देत नाहीत. तसेच ग्रंथसूची सेवा ७२% संस्था देत नाहीत. आणि आंतरग्रंथालयीन देवघेव सेवा ४३% संस्था देत नाहीत. हे वरील सारणी व आलेखावरून (क्रमांक -६)दिसून येते.

आलेख क्रमांक - ६ ग्रंथालयामार्फत खालील सेवा दिल्या जातात

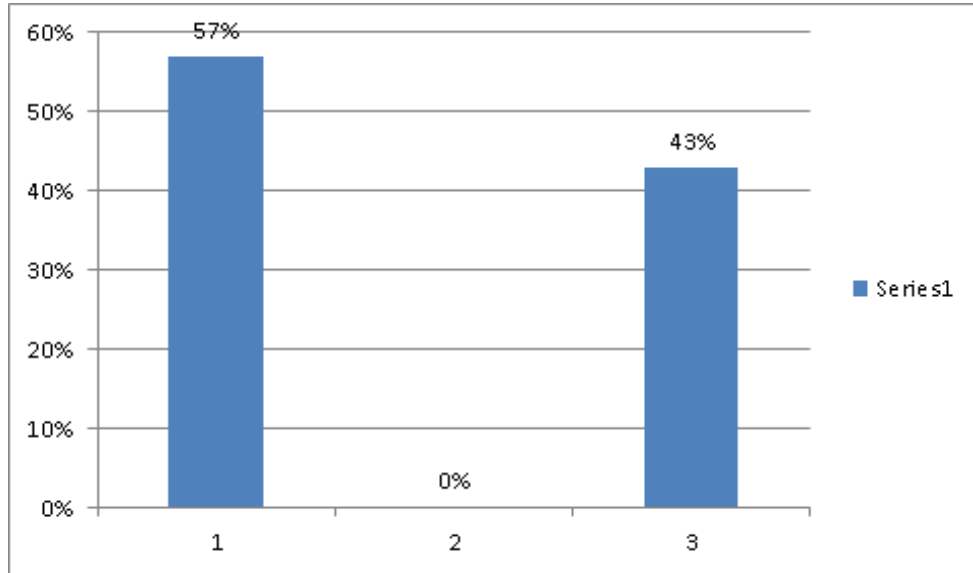
आलेखावरून क्रमांक -६ असे दिसून येते की, सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयामध्ये ग्रंथ देवघेव, नियतकालिकांची देवघेव, आणि संदर्भसेवा, तसेच प्रचलित जागरूक सेवा १००% दिल्या जातात. तर निवडक माहिती प्रसारण सेवा ४२% देत असल्याचे दिसून येते. तसेच ओपॅक सेवा १००% , ग्रंथसूची सेवा २८%, तर इंटरनेट सेवा व प्रतिरूप सेवा ह्या १००% दिल्या जातात. तसेच आंतरग्रंथालयीन देवघेव सेवा ५७% देत असल्याचे दिसून येते.

प्रश्न क्रमांक - ६ आपण आंतरग्रंथालयीन सेवा देता का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथापालांना विचारला असता नियमितपणे ग्रंथालयीन सेवा देतो असे ५७% प्रतिसाद मिळाला. कधीतरी ०%, आणि ४३% ग्रंथालयीन सेवा देत नाही . असा प्रतिसाद मिळाला आहे. हे सारणी क्रमांक - ७ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ७ आपण आंतरग्रंथालयीन सेवा देता का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	नियमितपणे	४	५७%
२	कधीतरी	०	०%
३	नाही	३	४३%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ७ आपण आंतरग्रंथालयीन सेवा देता का ?

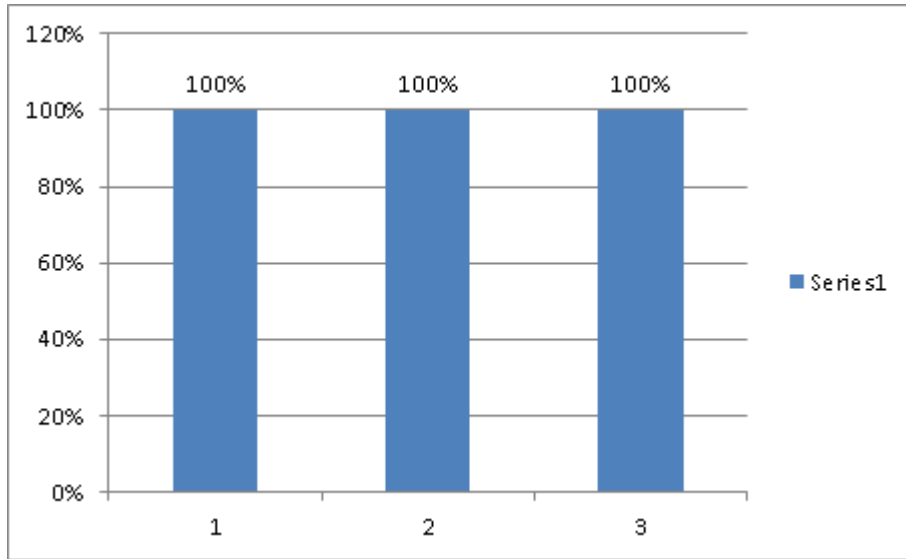

प्रश्न क्रमांक - ७ ग्रंथालयातील कर्मचाऱ्यांची माहिती द्या. असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला. तेव्हा खालील सारणी वरून असे दिसून येते कि, सर्व दंत महाविद्यालयांच्या ग्रंथालयातील प्रशिक्षित, अर्ध प्रशिक्षित, इतर कर्मचाऱ्यांची संख्याही १००% आहे. असा ग्रंथपालांकडून प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - ८ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ८ ग्रंथालयातील कर्मचाऱ्यांची माहिती

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	प्रशिक्षित	७	१००%
२	अर्ध प्रशिक्षित	७	१००%
३	इतर	७	१००%

आलेख क्रमांक - ८ ग्रंथालयातील कर्मचाऱ्यांची माहिती

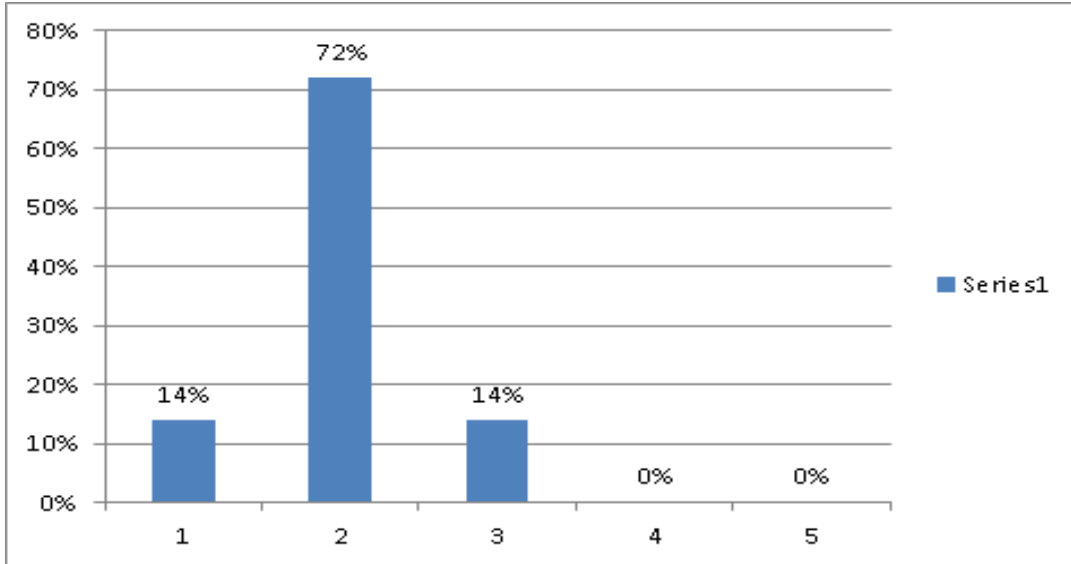
प्रश्न क्रमांक - ८ आपल्या ग्रंथालयात कोणती वर्गीकरण पध्दत वापरली जाते ?

असा प्रश्न ग्रंथपालांना विचारण्यात आला. त्यावर सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांनी सी.सी.१४%, डी.डी.सी. ७२%, तर यु.डी.सी. १४% या पध्दती वापरल्या जातात. तसेच एल.सी. व इतर कोणतीही पध्दत वापरली जात नाही त्यामुळे त्याला ०% प्रतिसाद मिळाला आहे. असे सारणी क्रमांक - ९ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ९ आपल्या ग्रंथालयात कोणती वर्गीकरण पध्दत वापरली जाते ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	सी.सी.	१	१४%
२	डी.डी.सी.	५	७२%
३	यु.डी.सी.	१	१४%
४	एल.सी.	०	०%
५	इतर	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ९ आपल्या ग्रंथालयात कोणती वर्गीकरण पध्दत वापरली जाते ?

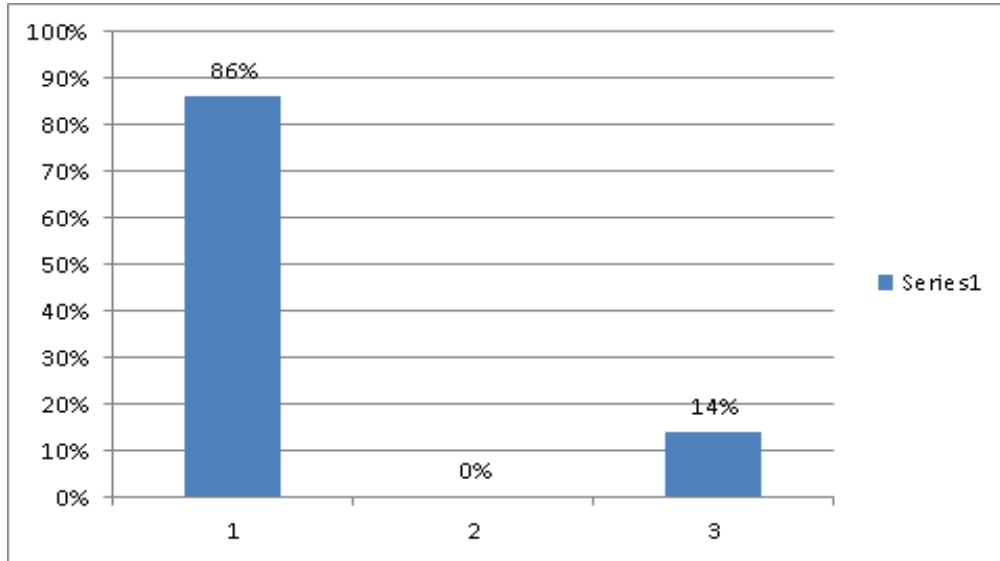

प्रश्न क्रमांक - ९ क्लासिफिकेशन करण्यासाठी इतर ग्रंथालयांची मदत घेता का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला होता. त्यावर क्लासिफिकेशन करण्यासाठी ८६% कधीतरी, ०% नेहमीच, तर १४% कधीच नाही असा सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांचा प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - १० वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १० क्लासिफिकेशन करण्यासाठी इतर ग्रंथालयांची मदत घेता का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	कधीतरी	६	८६%
२	नेहमीच	०	०%
३	कधीच नाही	१	१४%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १० क्लासिफिकेशन करण्यासाठी इतर ग्रंथालयांची मदत घेता का?

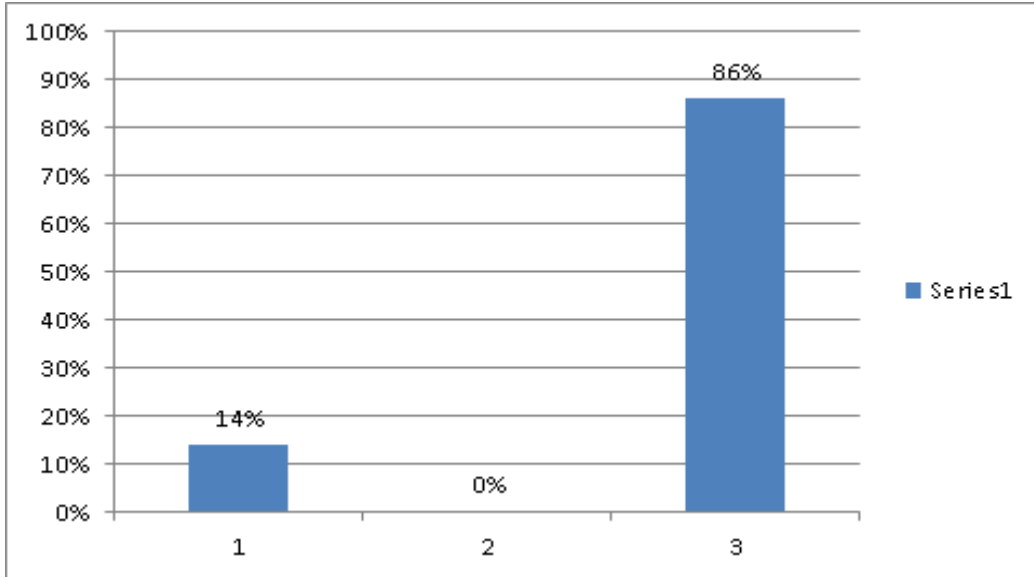

प्रश्न क्रमांक - १० आपल्या ग्रंथालयात पत्ररूपी तालिका आहेत का? या प्रश्नावर सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथापालांनी १४% ग्रंथालयात पत्ररूपी तालिका आहेत. तर ८६% ग्रंथापालांनी ग्रंथालयात पत्ररूपी तालिका नाहीत. तसेच ०% ग्रंथापालांनी पत्ररूपी तालिका बंद केली आहे असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - ११ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ११ आपल्या ग्रंथालयात पत्ररूपी तालिका आहेत का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	आहेत	१	१४%
२	बंद केली आहे	०	०%
३	नाही	६	८६%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ११ आपल्या ग्रंथालयात पत्ररूपी तालिका आहेत का ?

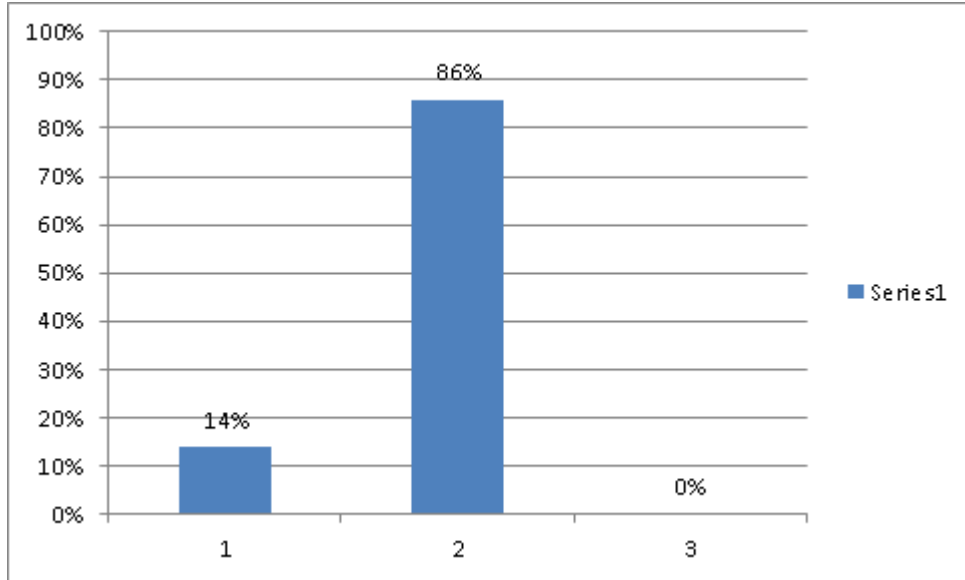

प्रश्न क्रमांक - ११ आपल्या ग्रंथालयामध्ये स्वतंत्र वाचनकक्ष आहे का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला. तेव्हा १४% ग्रंथपालांनी होय असा प्रतिसाद दिला तर ८६% ग्रंथपालांनी नाही असा प्रतिसाद दिला. तर ०% ग्रंथपालांनी विचाराधीन आहे असा प्रतिसाद दिला. हे सारणी क्रमांक - १२ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १२ आपल्या ग्रंथालयामध्ये स्वतंत्र वाचनकक्ष आहे का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	१	१४%
२	नाही	६	८६%
३	विचाराधीन आहे	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १२ आपल्या ग्रंथालयामध्ये स्वतंत्र वाचनकक्ष आहे का?

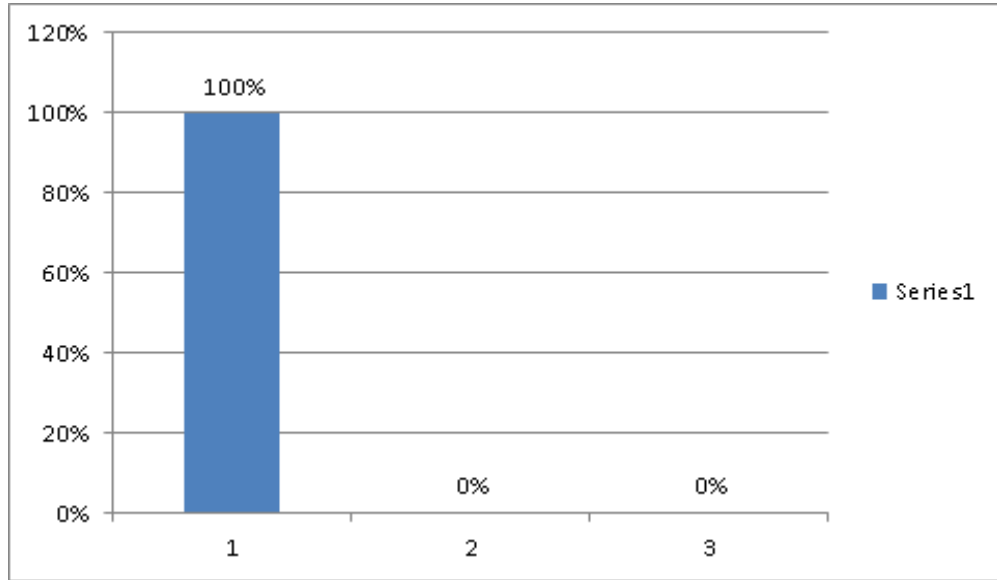

प्रश्न क्रमांक - १२ आपल्या ग्रंथालयाचे संगणकिकरण झाले आहे का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला तेव्हा १००% होय, असा प्रतिसाद मिळाला आहे. हे सारणी क्रमांक - १३ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १३ आपल्या ग्रंथालयाचे संगणकिकरण झाले आहे का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	७	१००%
२	नाही	०	०%
३	विचाराधीन आहे	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १३ आपल्या ग्रंथालयाचे संगणकिकरण झाले आहे का ?

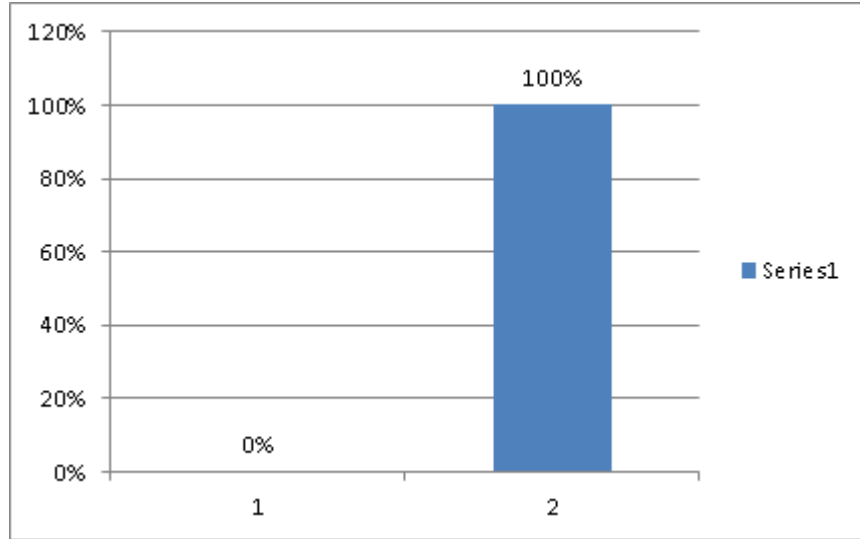

प्रश्न क्रमांक - १३ ग्रंथालयाचे संगणकिकरण कधी झाले? असा प्रश्न दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता कोणालाही या प्रश्नाचे उत्तर माहित नव्हते. त्यामुळे ग्रंथालयाचे संगणकिकरण कधी झाले या प्रश्नाला माहित नाही असा १००% ग्रंथपालांचा प्रतिसाद मिळाला आहे. हे सारणी क्रमांक - १४ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १४ ग्रंथालयाचे संगणकिकरण कधी झाले ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	वर्ष	०	०%
२	माहित नाही	७	१००%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १४ ग्रंथालयाचे संगणकिकरण कधी झाले ?

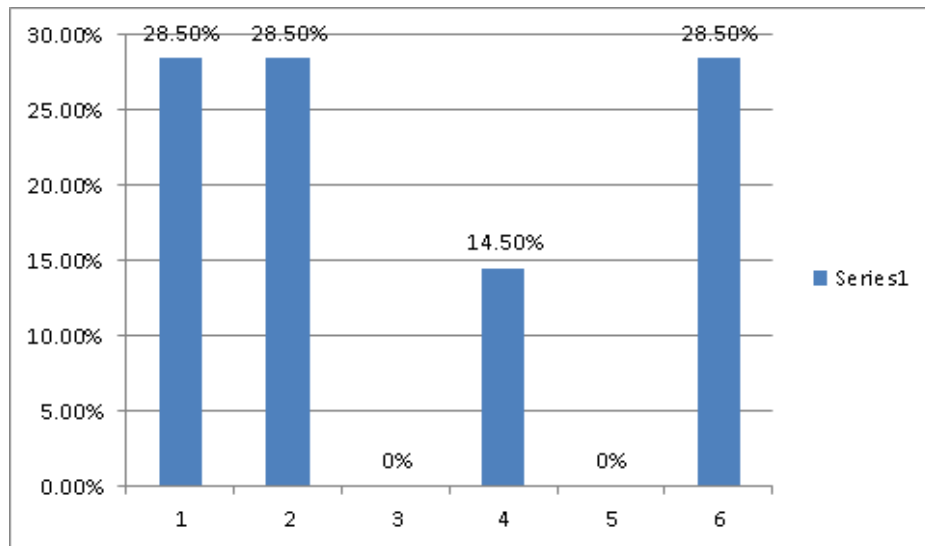

प्रश्न क्रमांक - १४ आपल्या ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर वापरले जाते? असा प्रश्न दंत महाविद्यालयातील सर्व ग्रंथपालांना विचारला असता, LIBSYS - २८.५%, SLIM- २८.५%, LIBRARIN - ०%, SOUL- १४.५%, KHOHA - ०%, इतर २८.५% असा ग्रंथपालांकडून प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - १५ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १५ आपल्या ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर वापरले जाते ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	LIBSYS	२	२८.५%
२	SLIM	२	२८.५%
३	LIBRARIN	०	०%
४	SOUL	१	१४.५%
५	KHOHA	०	०%
६	इतर	२	२८.५%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १५ आपल्या ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर वापरले जाते ?

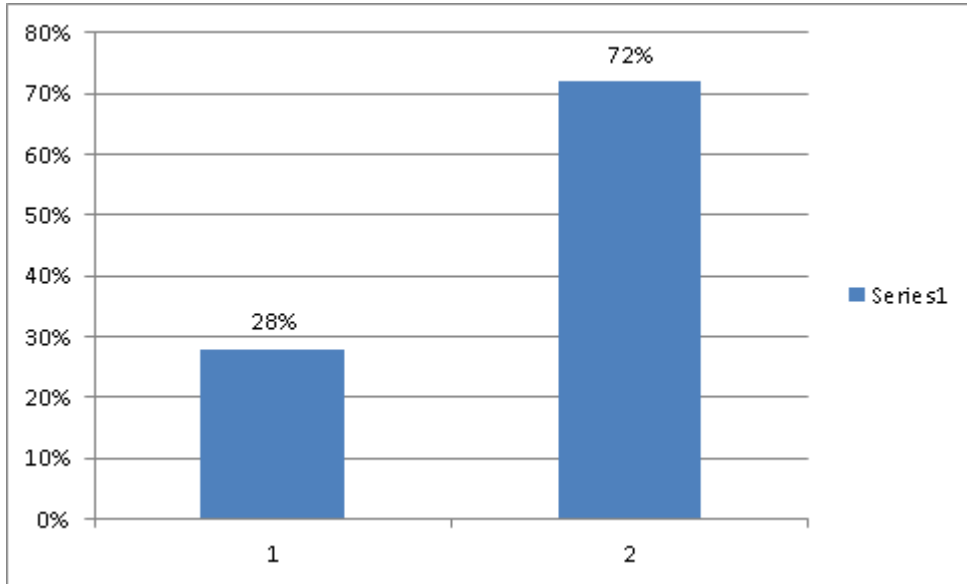

प्रश्न क्रमांक - १५ ग्रंथालयातील सॉफ्टवेअर कसे आहे? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता २८% सिंगल युजर, ७२% मल्टी युजर वापरले जाते. अशा प्रकारे ग्रंथालयातील सॉफ्टवेअर आहे . असा प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - १६ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १६ ग्रंथालयातील सॉफ्टवेअर कसे आहे ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	सिंगल युजर	२	२८%
२	मल्टी युजर	७	७२%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १६ ग्रंथालयातील सॉफ्टवेअर कसे आहे ?

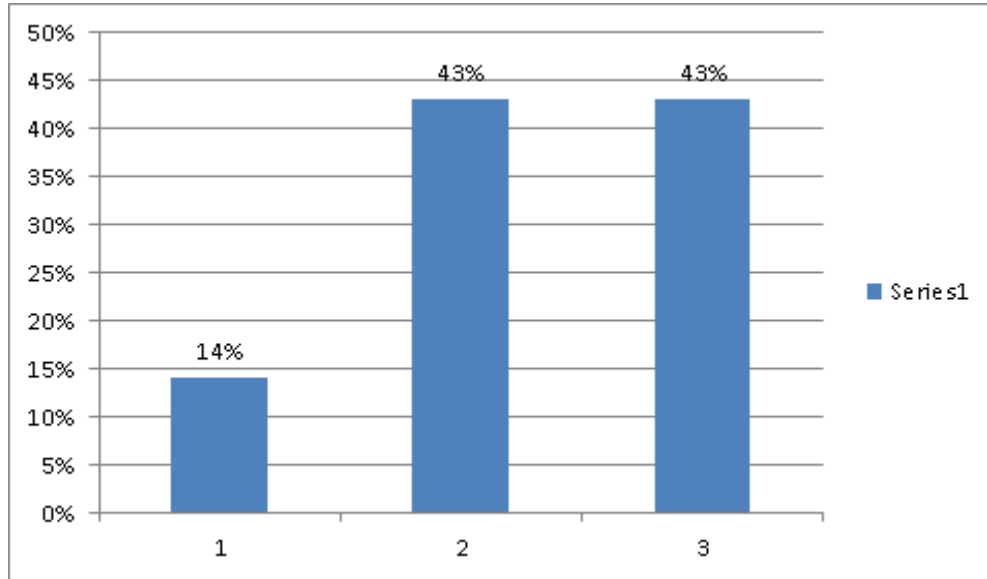

प्रश्न क्रमांक - १६ आपण ग्रंथालय संगणकिकरणाबाबत समाधानी आहात का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, १४% ग्रंथपालांनी पूर्णपणे समाधानी आहे असा प्रतिसाद दिला. तर ४३% ग्रंथपालांनी थोडेफार समाधानी आहे. आणि ४३% ग्रंथपालांनी समाधानी नाही असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक- १७ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १७ आपण ग्रंथालय संगणकिकरणाबाबत समाधानी आहात का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	पूर्णपणे	१	१४%
२	थोडेफार	३	४३%
३	नाही	३	४३%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १७ आपण ग्रंथालय संगणकिकरणाबाबत समाधानी आहात का ?

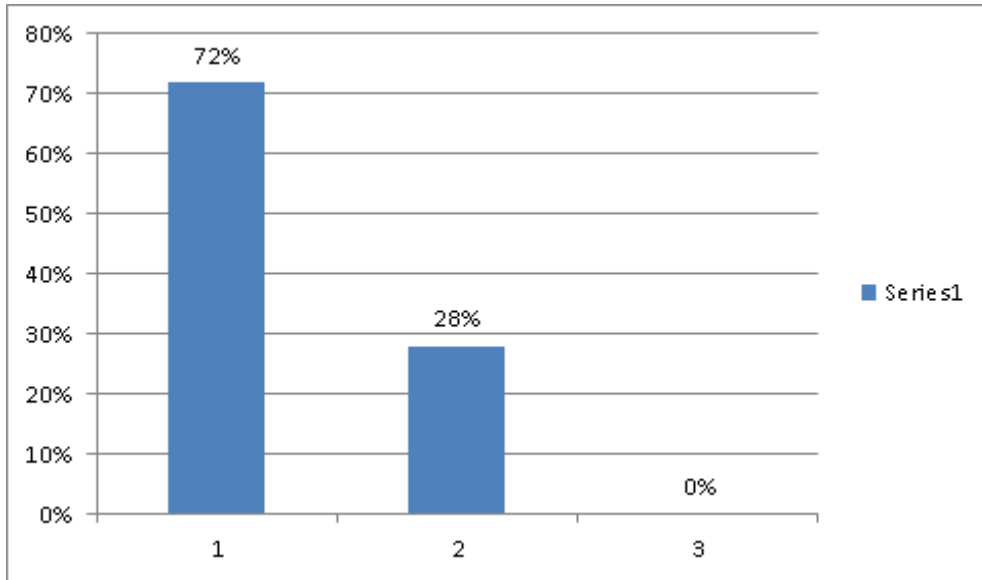

प्रश्न क्रमांक - १७ ग्रंथालयीन सॉफ्टवेअरचे AMS करता का? असा प्रश्न दंत महाविद्यालयातील सर्व ग्रंथपालांना विचारला असता ७२% होय असा प्रतिसाद मिळाला. तसेच २८% नाही असा प्रतिसाद मिळाला. तर ०% विचाराधीन आहे असा प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - १८ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १८ ग्रंथालयीन सॉफ्टवेअरचे AMS करता का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	७	७२%
२	नाही	२	२८%
३	विचाराधीन आहे	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १८ ग्रंथालयीन सॉफ्टवेअरचे AMS करता का ?

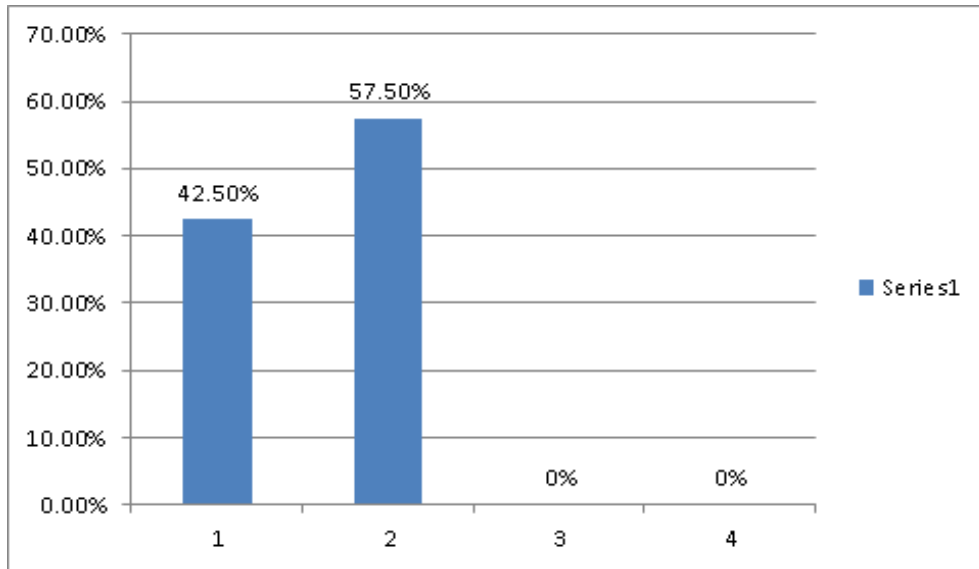

प्रश्न क्रमांक - १८ आपल्या ग्रंथालयात कोणती ऑपरेटींग सिस्टिम वापरली जाते? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, ४२.५% विंडोज सिस्टिम वापरली जाते, तर ५७.५% लिनिक्स सिस्टिम वापरली जाते. आणि युनिक्स ०% व इतर सिस्टिम ०% वापरल्या जातात असा प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - १९ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १९ आपल्या ग्रंथालयात कोणती ऑपरेटींग सिस्टिम वापरली जाते ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	विंडोज सिस्टिम	३	४२.५%
२	लिनिक्स सिस्टिम	४	५७.५%
३	युनिक्स सिस्टिम	०	०%
४	इतर सिस्टिम	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १९ आपल्या ग्रंथालयात कोणती ऑपरेटींग सिस्टिम वापरली जाते ?

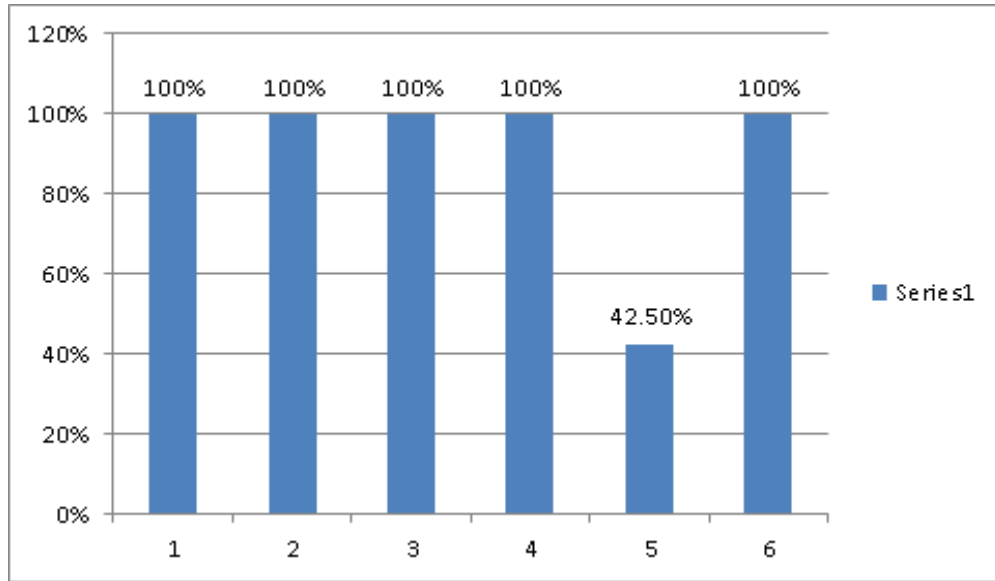

प्रश्न क्रमांक - १९ खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर मॉड्युल वापरता? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता सर्व च्या सर्व महाविद्यालयांनी ग्रंथ खरेदी, तालिकिकरण, नियतकालिक, देवघेव, ओपॅक ह्या सर्वांसाठी सॉफ्टवेअर मॉड्युल वापरले जाते असा १००% प्रतिसाद दिला आहे. तर निवडक माहितीचे प्रसारण याला ४२.५% असा प्रतिसाद मिळाला आहे. हे सारणी क्रमांक - २० वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २० खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर मॉड्युल वापरता?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	ग्रंथखरेदी	७	१००%
२	तालिकिकरण	७	१००%
३	नियतकालिक	७	१००%
४	देवघेव	७	१००%
५	निवडक माहितीचे प्रसारण	३	४२.५%
६	ओपॅक	७	१००%

आलेख क्रमांक - २० खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर मॉड्युल वापरता?

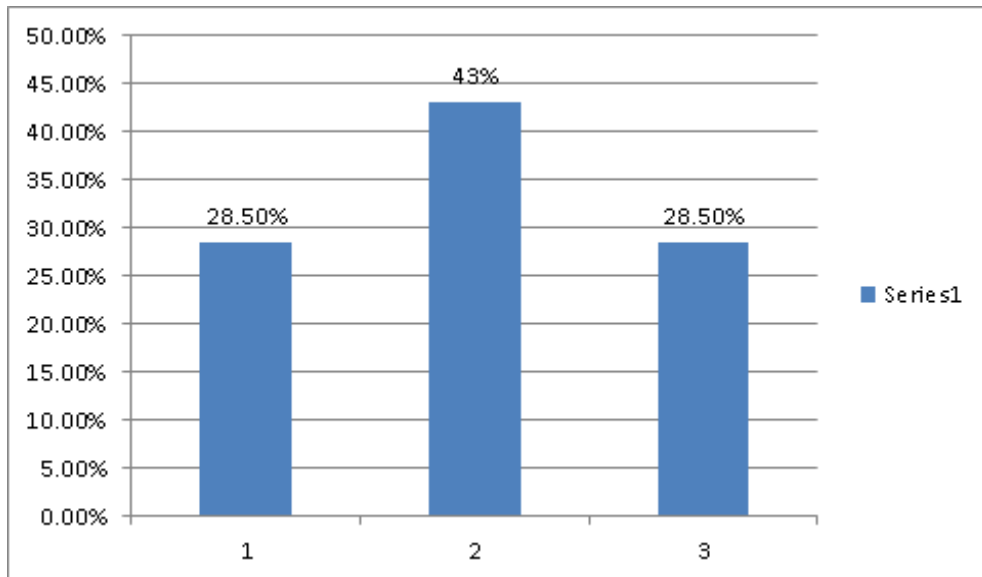

प्रश्न क्रमांक - २० ग्रंथालय संगणकिकरणासाठी आवश्यक तेवढे कर्मचारी उपलब्ध आहेत का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला असता २८.५% पुरेसे आहेत, ४३% कमी आहेत, आणि २८.५% सांगता येत नाही असा ग्रंथपालांनी प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - २१ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २१ ग्रंथालय संगणकिकरणासाठी आवश्यक तेवढे कर्मचारी उपलब्ध आहेत

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	पुरेसे आहेत	२	२८.५%
२	कमी आहेत	३	४३%
३	सांगता येत नाही	२	२८.५%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - २१ ग्रंथालय संगणकिकरणासाठी आवश्यक तेवढे कर्मचारी उपलब्ध आहेत

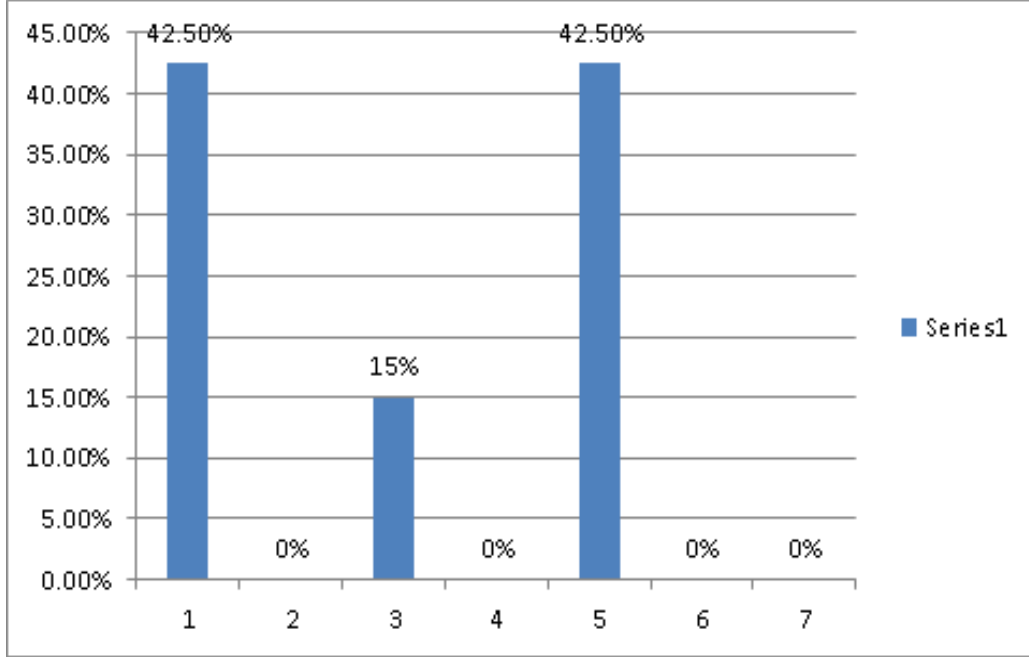

प्रश्न क्रमांक - २१ खालीलपैकी कोणत्या अडचणी ग्रंथालय संगणकिकरण करताना आल्या? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला असता ४२.५% ग्रंथपालांनी पैशाची कमतरता असा प्रतिसाद दिला. तर ०% ग्रंथपालांनी अपूरे प्रशिक्षित कर्मचारी आहेत. असा प्रतिसाद दिला. तसेच १५% सहकार्यांची कमतरता आहे. ४२.५% मॅनेजमेंटचे असहकार्य आहे. तर ०% जागेची कमतरता आहे. त्याच बरोबर माहिती तंत्रज्ञानाचे अज्ञान व इतर या पर्यायाला ०% प्रतिसाद मिळालेला दिसून आला आहे. हे सारणी क्रमांक - २२ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २२ कोणत्या अडचणी ग्रंथालय संगणकिकरण करताना आल्या ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	पैशाची कमतरता	३	४२.५%
२	अपूरे प्रशिक्षित कर्मचारी	०	०%
३	सहकार्यांची कमतरता	१	१५%
४	माहिती तंत्रज्ञानाचे अज्ञान	०	०%
५	मॅनेजमेंटचे असहकार्य	३	४२.५%
६	जागेची कमतरता	०	०%
७	इतर	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - २२ कोणत्या अडचणी ग्रंथालय संगणकिकरण करताना आल्या ?

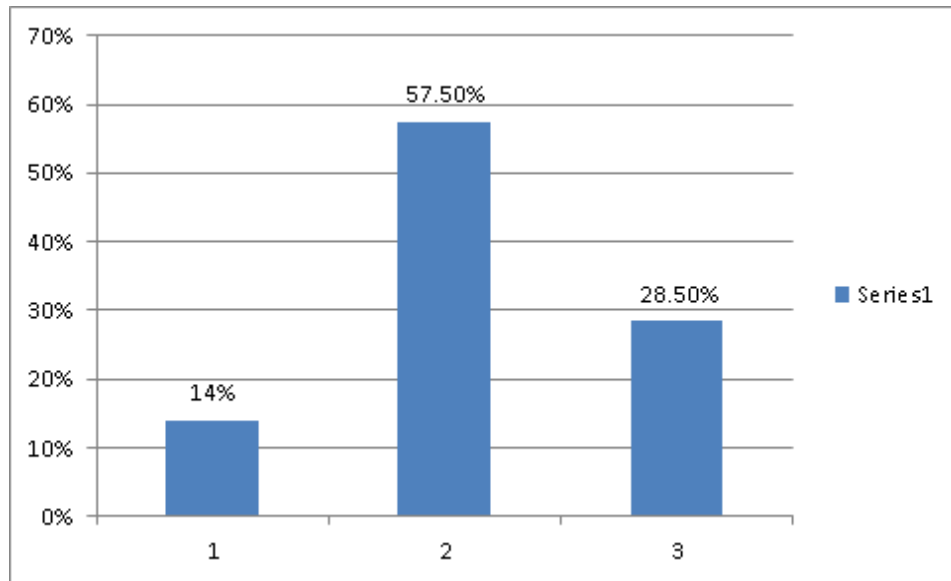
वरील आलेख क्रमांक - २२ वरून असे दिसून येते कि, अपूरे प्रशिक्षित कर्मचारी , जागेची कमतरता, तंत्रज्ञानाचे अज्ञान व इतर या पर्यायाला 0% प्रतिसाद ग्रंथपालांच्याकडून मिळाला आहे.

प्रश्न क्रमांक - २२ ग्रंथालय संगणकिकरणानंतर काही प्रश्न उदभवले का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला असता १४% ग्रंथपालांनी होय असा प्रतिसाद दिला. ५७.५% ग्रंथपालांनी कधीतरी असा प्रतिसाद दिला, तर २८.५% ग्रंथपालांनी नाही असा प्रतिसाद दिला. हे सारणी क्रमांक - २३ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २३ ग्रंथालय संगणकिकरणानंतर काही प्रश्न उदभवले का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	१	१४%
२	कधीतरी	४	५७.५%
३	नाही	२	२८.५%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - २३ ग्रंथालय संगणकिकरणानंतर काही प्रश्न उदभवले का?

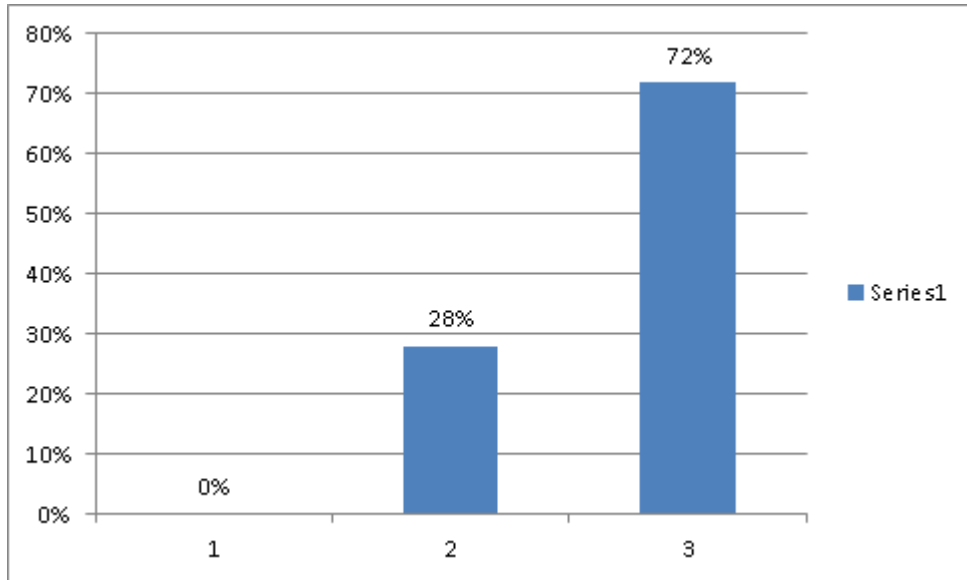

प्रश्न क्रमांक - २३ तुमचे ग्रंथालय, कोणत्या ग्रंथालयीन जाळ्यांचे सभासद आहे? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला असता ०% इन्फिल्बनेट, २८% डेलनेट, तर ७२% इतर ग्रंथालयीन जाळ्यांचे सभासद आहेत. हे सारणी क्रमांक - २४ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २४ तुमचे ग्रंथालय, कोणत्या ग्रंथालयीन जाळ्यांचे सभासद आहे?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	इन्फिल्बनेट	०	०%
२	डेलनेट	२	२८%
३	इतर	७	७२%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - २४ तुमचे ग्रंथालय, कोणत्या ग्रंथालयीन जाळ्यांचे सभासद आहे?

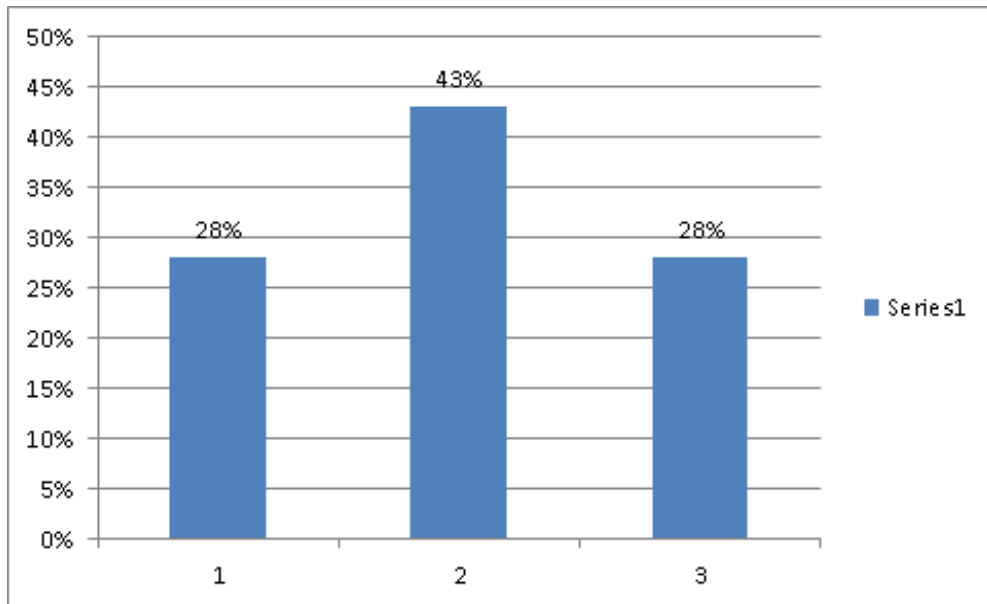

प्रश्न क्रमांक - २४ दंत महाविद्यालय ग्रंथालयांचे, ग्रंथालयीन जाळे आहे का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला असता २८% ग्रंथपाल यांनी ग्रंथालयांचे ग्रंथालयीन जाळे आहे. असा प्रतिसाद दिला. तर ४३% ग्रंथपालांनी नाही असा प्रतिसाद दिला. आणि २८% ग्रंथपाल विचाराधीन आहेत असा प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - २५ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २५ दंत महाविद्यालय ग्रंथालयांचे, ग्रंथालयीन जाळे आहे का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	आहे	२	२८%
२	नाही	३	४३%
३	विचाराधीन आहे	२	२८%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - २५ दंत महाविद्यालय ग्रंथालयांचे, ग्रंथालयीन जाळे आहे का?

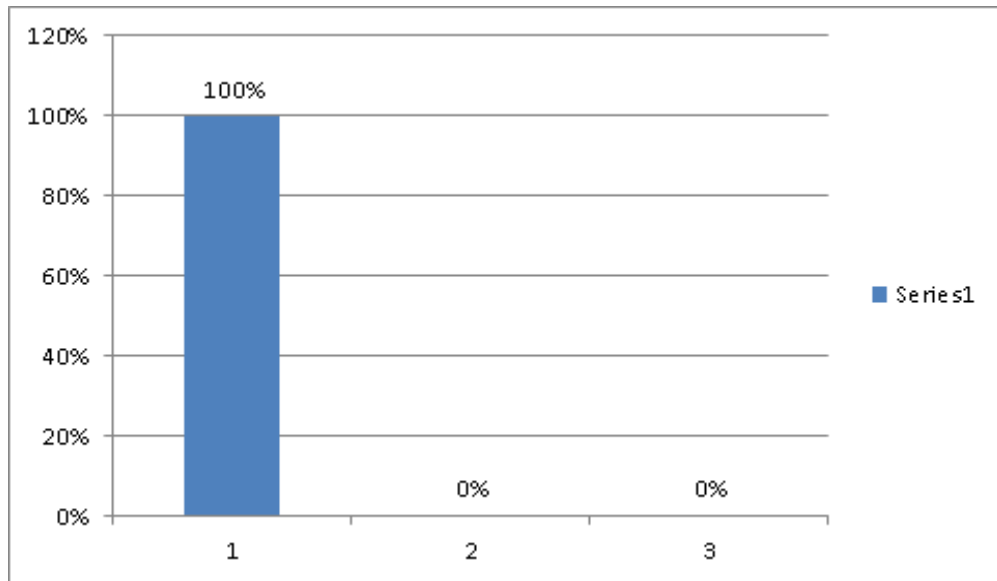

प्रश्न क्रमांक - २५ भविष्यातील काही योजना ग्रंथालय संगणकिकरण किंवा जाळ्यासंबंधी आहेत का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला असता १००% ग्रंथपालांनी काही योजना आहेत. असा प्रतिसाद दिला तर ०% ग्रंथपालांनी विचाराधीन आहे असा प्रतिसाद दिला. तर ०% ग्रंथपालांनी नाही असा प्रतिसाद दिला. हे सारणी क्रमांक - २६ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २६ भविष्यातील काही योजना ग्रंथालय संगणकिकरण किंवा जाळ्यासंबंधी

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	आहे	७	१००%
२	नाही	०	०%
३	विचाराधीन आहे	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - २६ भविष्यातील काही योजना ग्रंथालय संगणकिकरण किंवा जाळ्यासंबंधी

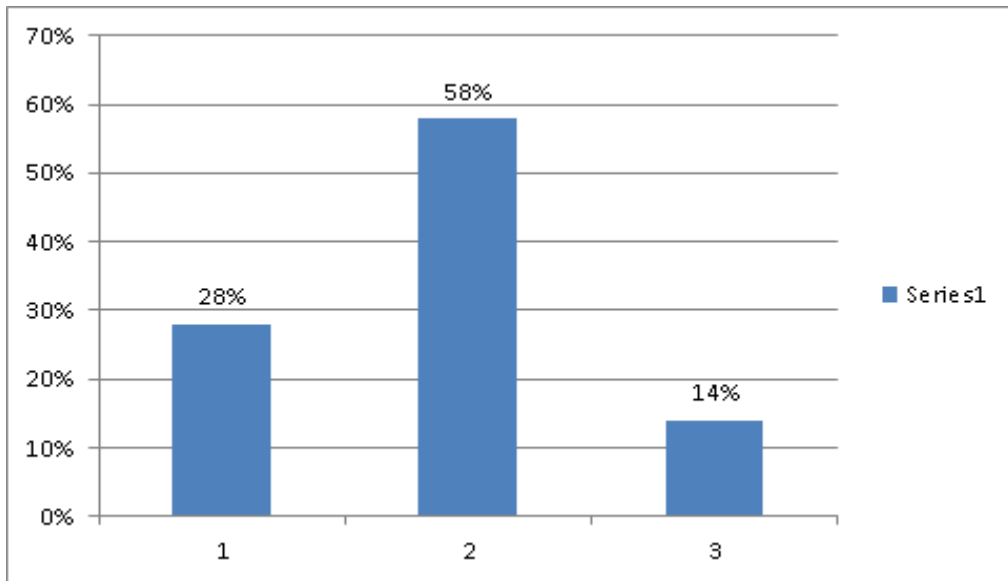

प्रश्न क्रमांक - २६ आपल्या ग्रंथालायात संगणक सामुग्री पुरेशी आहे का ? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आला असता २८% ग्रंथापालांनी ग्रंथालयात संगणक सामुग्री पुरेशी आहे. असा प्रतिसाद दिला आहे. तर ५८% ग्रंथापाल संगणक सामुग्री थोडीफार आहे. असा प्रतिसाद आहे तर १४ % ग्रंथपाल संगणक सामुग्री पुरेशी नाही असा प्रतिसाद देतात. हे सारणी क्रमांक - २७ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २७ आपल्या ग्रंथालायात संगणक सामुग्री पुरेशी आहे का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	पुरेशी आहे	२	२८%
२	थोडीफार आहे	४	५८%
३	पुरेशी नाही	१	१४%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - २७ आपल्या ग्रंथालायात संगणक सामुग्री पुरेशी आहे का ?

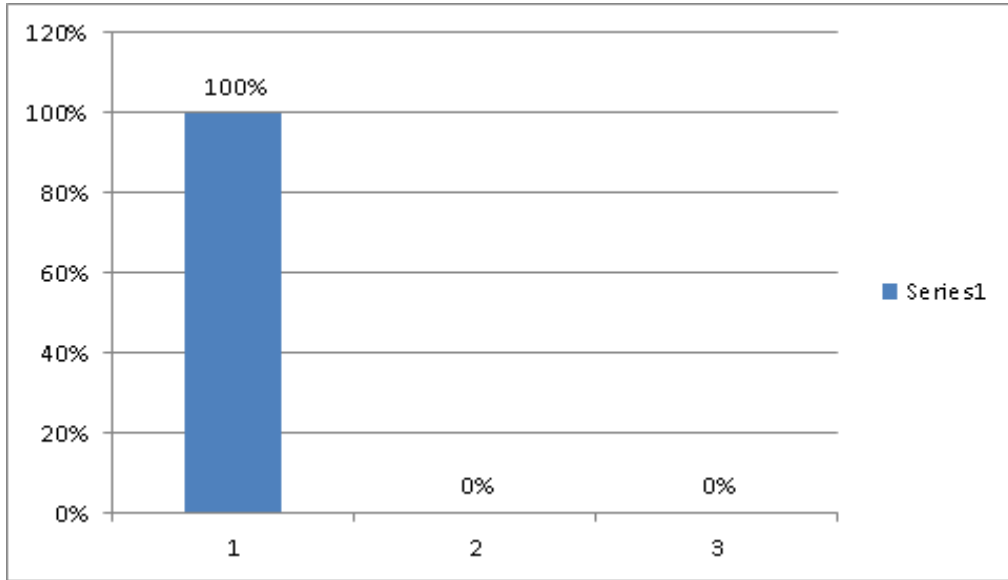
प्रश्न क्रमांक - २७ आपल्या ग्रंथालयात इंटरनेट सेवा उपलब्ध आहेत का ?

यामध्ये इंटरनेट, सेवा ग्रंथालयात उपलब्ध आहेत का? या प्रश्नावर सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांनी होय असा १००% प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक- २८ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २८ ग्रंथालयात इंटरनेट सेवा उपलब्ध आहे का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	७	१००%
२	नाही	०	०%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - २८ ग्रंथालयात इंटरनेट सेवा उपलब्ध आहे का ?

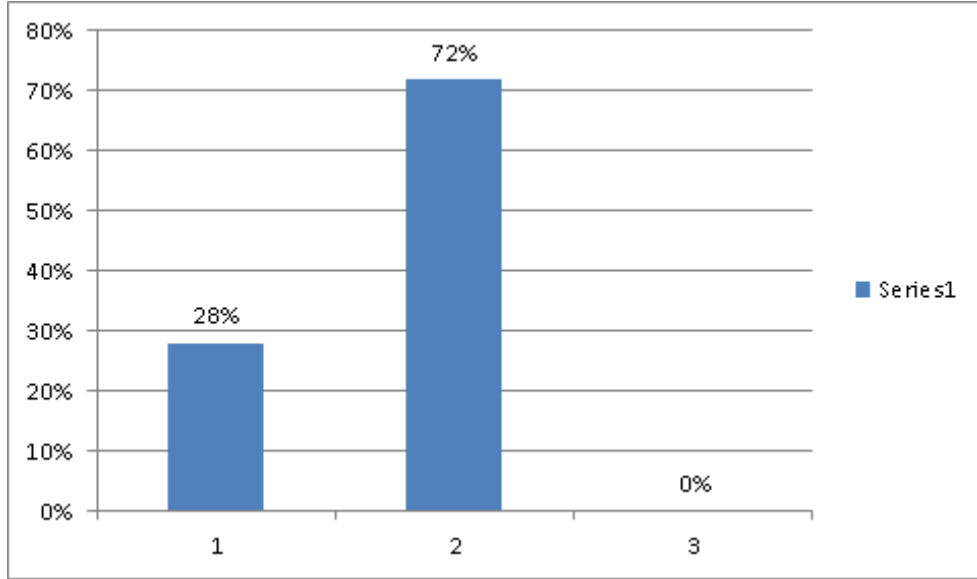

प्रश्न क्रमांक - २८ आपल्या ग्रंथालयात यु.पी.एस. सेवा उपलब्ध आहे का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, २८% होय, ७२% नाही, तर ०% विचाराधीन आहे. असा ग्रंथपालांच्याकडून प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - २९ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - २९ आपल्या ग्रंथालयात यु.पी.एस. सेवा उपलब्ध आहे का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	२	२८%
२	नाही	७	७२%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - २९ आपल्या ग्रंथालयात यु.पी.एस. सेवा उपलब्ध आहे का?

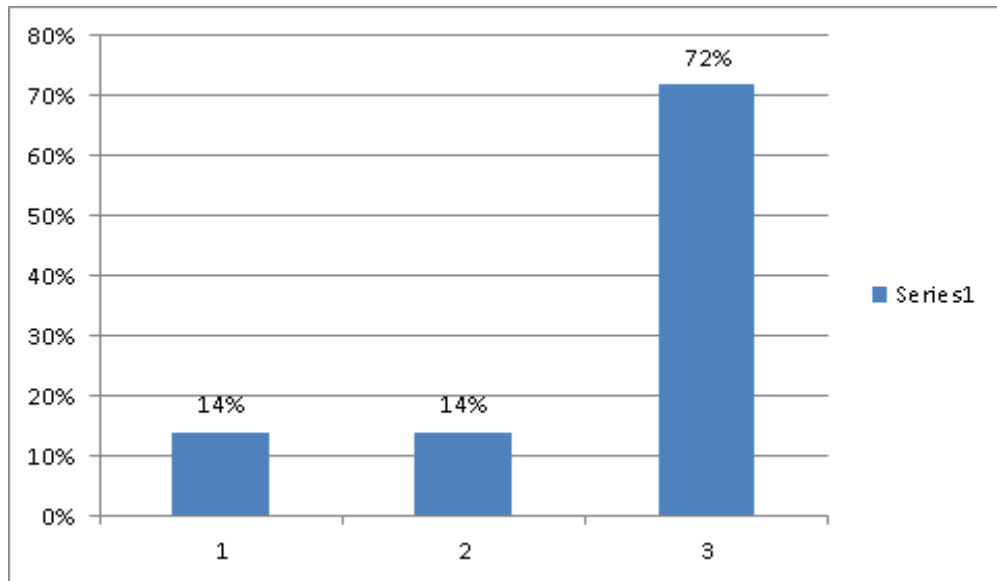

प्रश्न क्रमांक - २८ आपल्या ग्रंथालयात प्रोजेक्टर सेवा उपलब्ध आहे का? असा असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, १४% ग्रंथपालांनी होय असा प्रतिसाद दिला तर १४% ग्रंथपालांनी नाही असा प्रतिसाद दिला. तर ७२% ग्रंथपालांनी विचाराधीन आहे. असा प्रतिसाद दिला. हे सारणी क्रमांक - ३० वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ३० आपल्या ग्रंथालयात प्रोजेक्टर सेवा उपलब्ध आहे का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	१	१४%
२	नाही	१	१४%
३	विचाराधीन	७	७२%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ३० आपल्या ग्रंथालयात प्रोजेक्टर सेवा उपलब्ध आहे का?

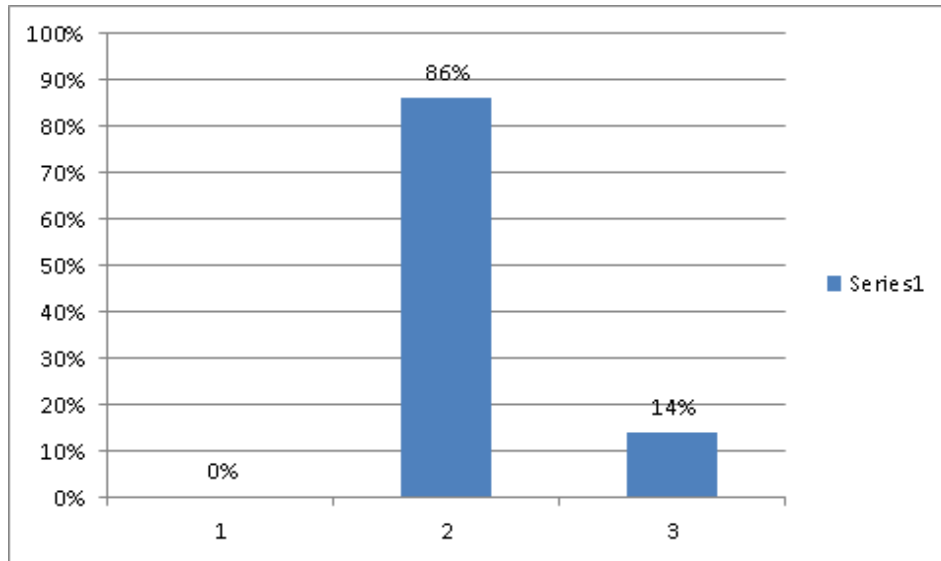

प्रश्न क्रमांक - २९ आपल्याकडे इंटरनेटचे कोणते कनेक्शन आहे? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, ०% ग्रंथपालांनी डायल, तर ८६% ग्रंथपालांनी ब्रॉडबँड , आणि १४% लिंइड लाईन या कनेक्शनला प्रतिसाद दिला. हे सारणी क्रमांक - ३१ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ३१ आपल्याकडे इंटरनेटचे कोणते कनेक्शन आहे ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	डायल	०	०%
२	ब्रॉडबँड	६	८६%
३	लिंइड लाईन	१	१४%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ३१ आपल्याकडे इंटरनेटचे कोणते कनेक्शन आहे ?

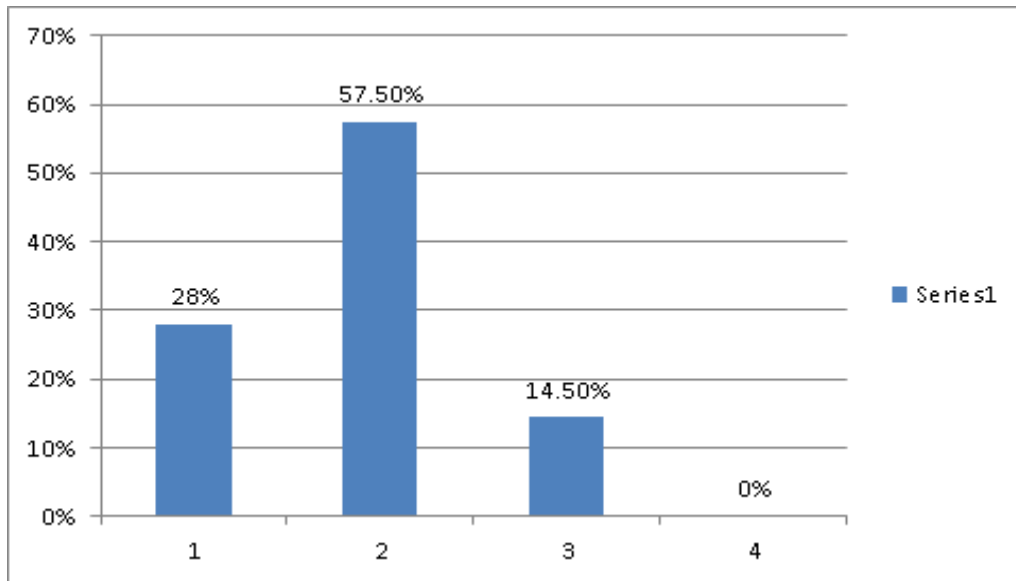

प्रश्न क्रमांक - ३० आपल्या ग्रंथालयात इंटरनेट कनेक्शन असलेले किती संगणक आहेत ?
 असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, १ते१० संगणकांना २८%
 ग्रंथपालांनी प्रतिसाद दिला. १०ते २० संगणकांना ५७.५% प्रतिसाद दिला. तर २० ते ३०
 संगणकांना १४.५% प्रतिसाद मिळाला. आणि ३१ च्या पुढे ०% असा प्रतिसाद मिळाला. हे
 सारणी क्रमांक - ३२ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ३२ आपल्या ग्रंथालयात इंटरनेट कनेक्शन असलेले किती संगणक आहेत ?

मांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	१ ते १०	२	२८%
२	१० ते २०	४	५७.५%
३	२० ते ३०	१	१४.५%
४	३१ च्या पुढे	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ३२ आपल्या ग्रंथालयात इंटरनेट कनेक्शन असलेले किती संगणक आहेत ?

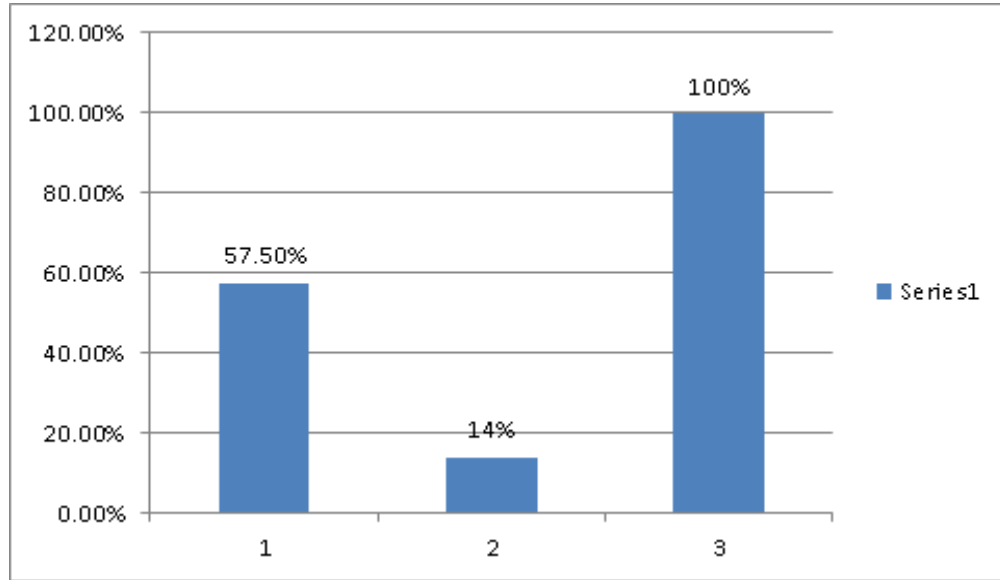

प्रश्न क्रमांक - ३१ आपल्या ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते नेटवर्क जोडले आहे?असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, ५७.५% लॅन नेटवर्क ग्रंथालयात जोडले आहे. असा ग्रंथपालांकडून प्रतिसाद मिळाला. तर १४% इंटरनेट जोडले जाते. आणि १००% इंटरनेट जोडले आहे. असा प्रतिसाद मिळाला आहे. हे सारणी क्रमांक - ३३ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ३३ आपल्या ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते नेटवर्क जोडले आहे ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	लॅन	४	५७.५%
२	इंटरनेट	१	१४%
३	इंटरनेट	७	१००%

आलेख क्रमांक-३३ आपल्या ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते नेटवर्क जोडले आहे ?

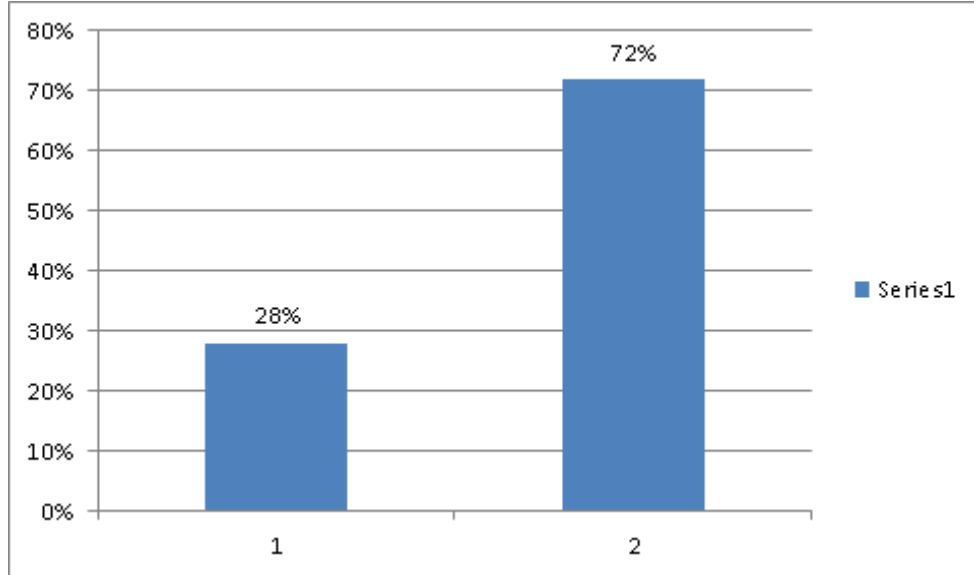

प्रश्न क्रमांक - ३२ इंटरनेट सेवा कोण पुरविते?असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, २८% ERNET, ७२% BSNL, सेवा पुरविते. अशा प्रकारे सर्व ग्रंथपालांकडून प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - ३४ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ३४ इंटरनेट सेवा कोण पुरविते ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	ERNET	२	२८%
२	BSNL	७	७२%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ३४ इंटरनेट सेवा कोण पुरविते ?

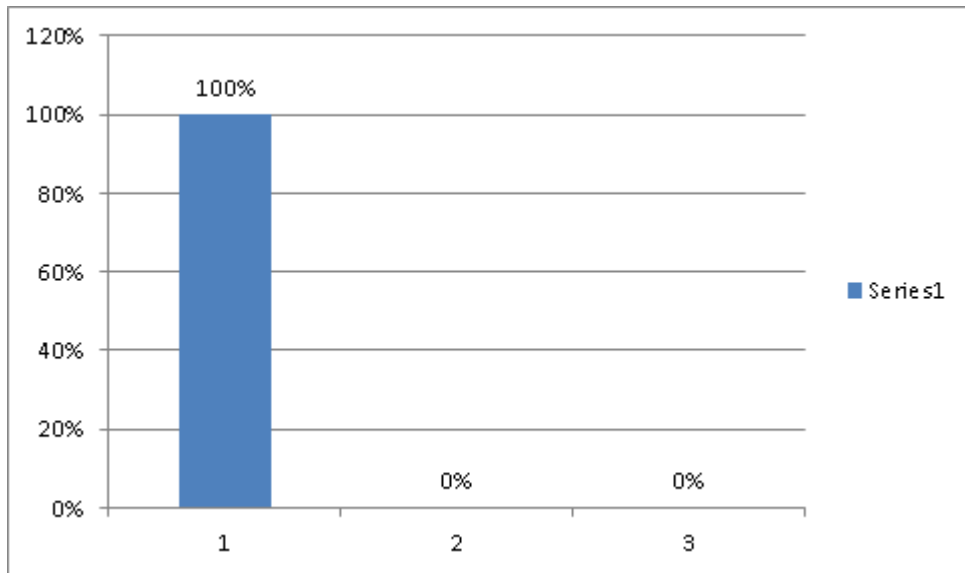

प्रश्न क्रमांक - ३३ आपल्या ग्रंथालयात ई-नियतकालिके येतात का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, १००% ग्रंथपालांनी, ग्रंथालयात ई-नियतकालिके येतात. या पर्यायाला होय असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - ३५ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ३५ आपल्या ग्रंथालयात ई-नियतकालिके येतात का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	७	१००%
२	नाही	०	०%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ३५ आपल्या ग्रंथालयात ई-नियतकालिके येतात का ?

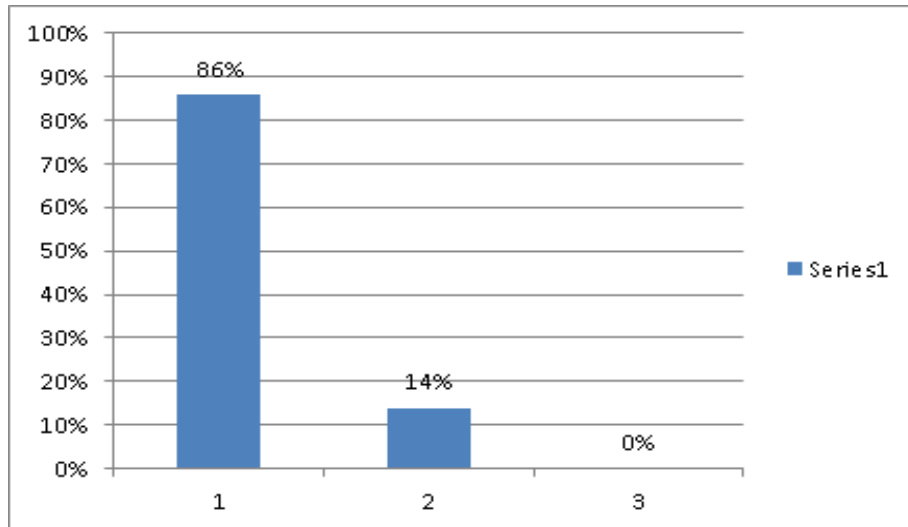

प्रश्न क्रमांक - ३४ आपल्या परिसरात वाय-फाय सेवा उपलब्ध आहे का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, ८६% ग्रंथपालांनी वाय-फाय सेवा उपलब्ध आहे. या पर्यायाला होय असा प्रतिसाद दिला आहे. तर १४% ग्रंथपालांनी वाय-फाय सेवा उपलब्ध नाही. असा प्रतिसाद दिला तर ०% विचारधीन आहे. हे सारणी क्रमांक - ३६ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ३६ आपल्या परिसरात वाय-फाय सेवा उपलब्ध आहे का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	६	८६%
२	नाही	१	१४%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ३६ आपल्या परिसरात वाय-फाय सेवा उपलब्ध आहे का ?

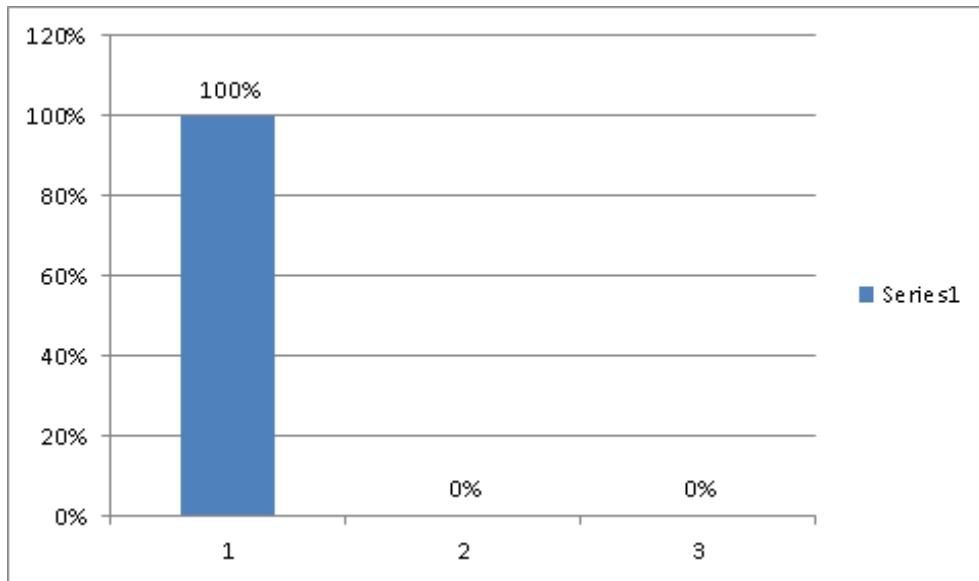

प्रश्न क्रमांक - ३७ ओपॅक सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, १००% ग्रंथपालांनी होय असा प्रतिसाद दिला आहे. ०% ग्रंथपालांनी नाही , तर ०% विचाराधीन आहे. असा प्रतिसाद मिळाला आहे. हे सारणी क्रमांक - ३७ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ३७ ओपॅक सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	७	१००%
२	नाही	०	०%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ३७ ओपॅक सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?

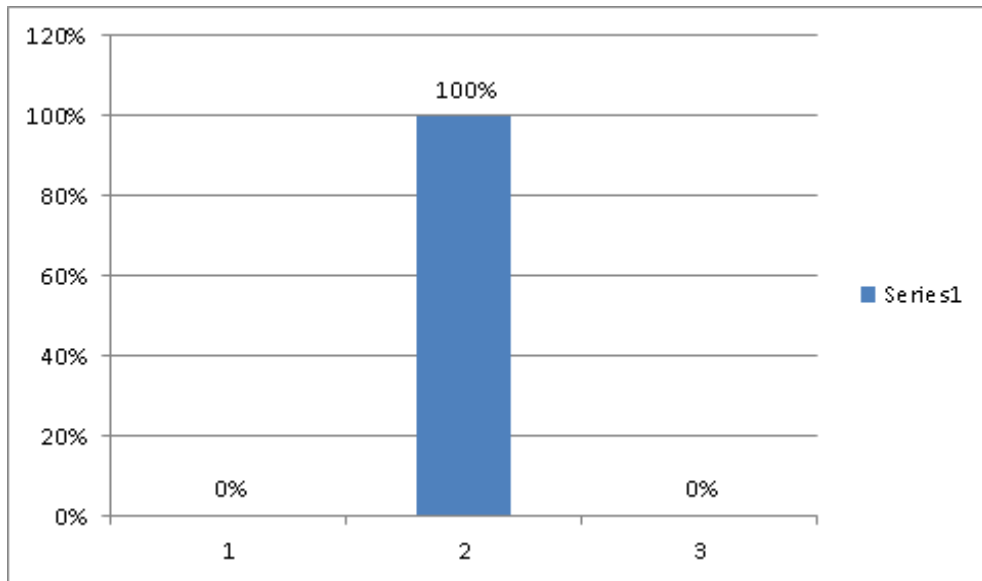

प्रश्न क्रमांक - ३६ ओपॅक सेवा कॅम्पसच्या बाहेरून वापरता येते का? वेब ओपॅक आहे का?
 असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, ०% ग्रंथपालांनी होय
 असा प्रतिसाद दिला. १००% ग्रंथपालांनी नाही असा प्रतिसाद दिला. तर ०% ग्रंथपालांनी
 विचाराधीन असा प्रतिसाद दिला . हे सारणी क्रमांक - ३८ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ३८ ओपॅक सेवा कॅम्पसच्या बाहेरून वापरता येते का? वेब ओपॅक आहे का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	०	०%
२	नाही	७	१००%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ३८ ओपॅक सेवा कॅम्पसच्या बाहेरून वापरता येते का? वेब ओपॅक आहे
 का?

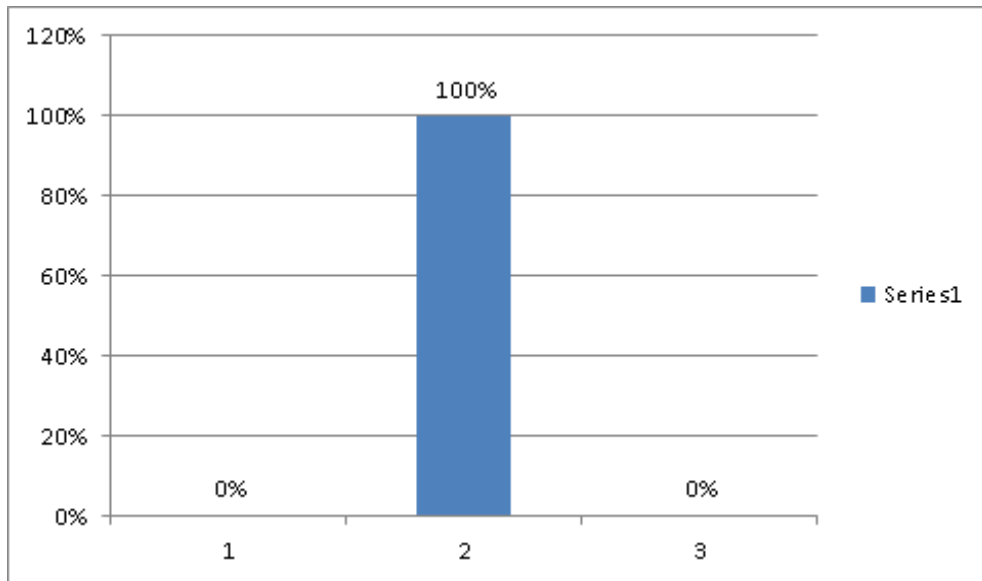

प्रश्न क्रमांक - ३७ इतर शैक्षणिक विभागातून इंटरनेट सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?
 असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, ०% ग्रंथपालांनी होय
 असा प्रतिसाद दिला आहे. १००% नाही असा प्रतिसाद तर ०% विचाराधीन आहे असा
 प्रतिसाद ग्रंथपालांने दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - ३९ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ३९ इतर शैक्षणिक विभागातून इंटरनेट सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	०	०%
२	नाही	७	१००%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक-३९ इतर शैक्षणिक विभागातून इंटरनेट सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?

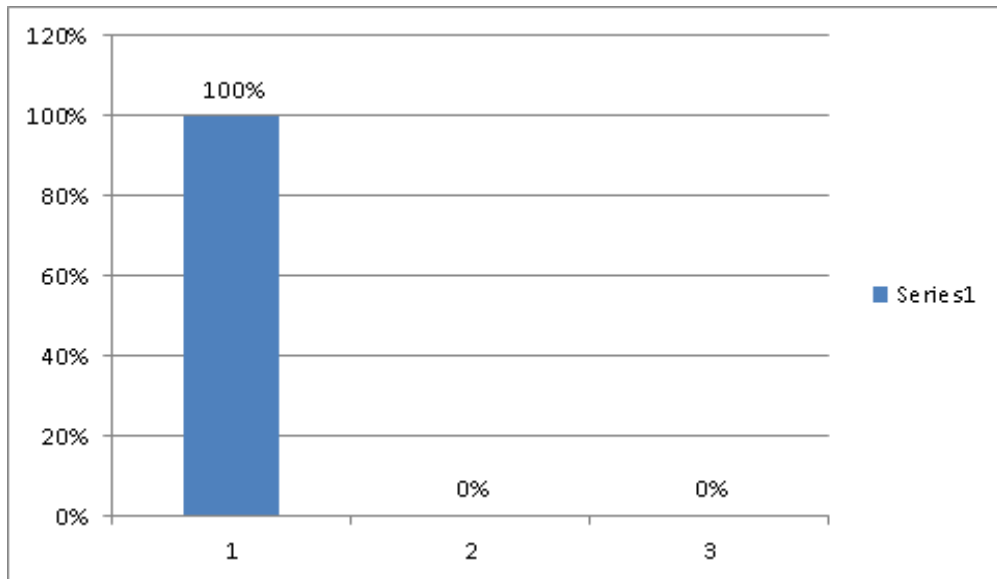

प्रश्न क्रमांक - ३८ नोंदणी केलेल्या सभासदानाच सर्व सेवा दिल्या जातात का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, १००% ग्रंथपालांनी नोंदणी केलेल्या सभासदानाच सर्व सेवा दिल्या जातात असा प्रतिसाद दिला. तर नोंदणी न केलेल्या सभासदानां व बाहेरील सभासदांना ०% सेवा दिल्या जातात. असा प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - ४० वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ४० नोंदणी केलेल्या सभासदानाच सर्व सेवा दिल्या जातात का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	नोंदणी केलेले	७	१००%
२	नोंदणी न केलेले	०	०%
३	बाहेरील	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ४० नोंदणी केलेल्या सभासदानाच सर्व सेवा दिल्या जातात का?

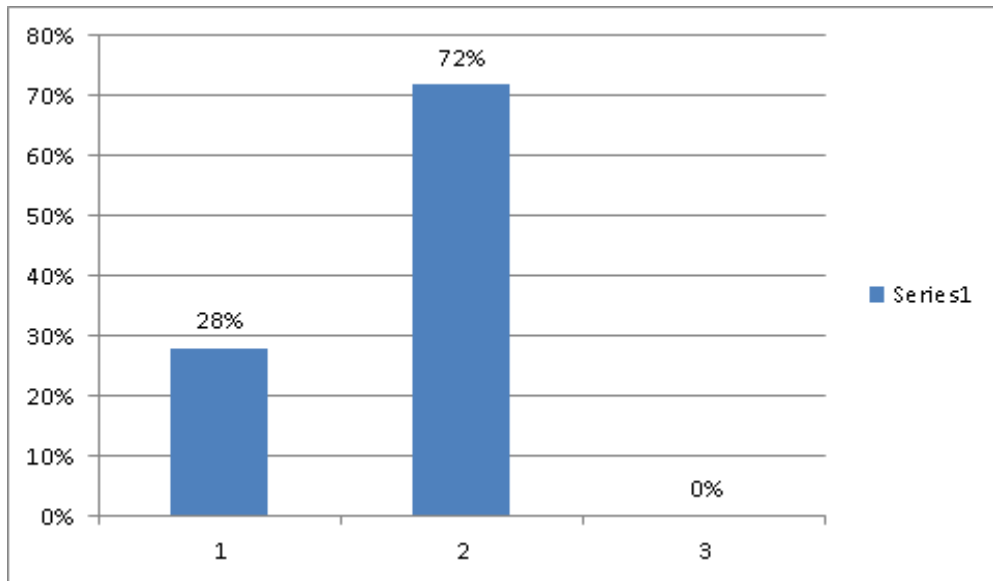

प्रश्न क्रमांक - ३९ इंटरनेट सेवेसाठी मूल्य आकारले जाते का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, २८% ग्रंथपालांनी होय असा प्रतिसाद दिला तर ७२% ग्रंथपालांनी नाही असा प्रतिसाद दिला. आणि ०% विचाराधीन आहे असा प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - ४९ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ४९ इंटरनेट सेवेसाठी मूल्य आकारले जाते का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	२	२८%
२	नाही	७	७२%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ४९ इंटरनेट सेवेसाठी मूल्य आकारले जाते का?

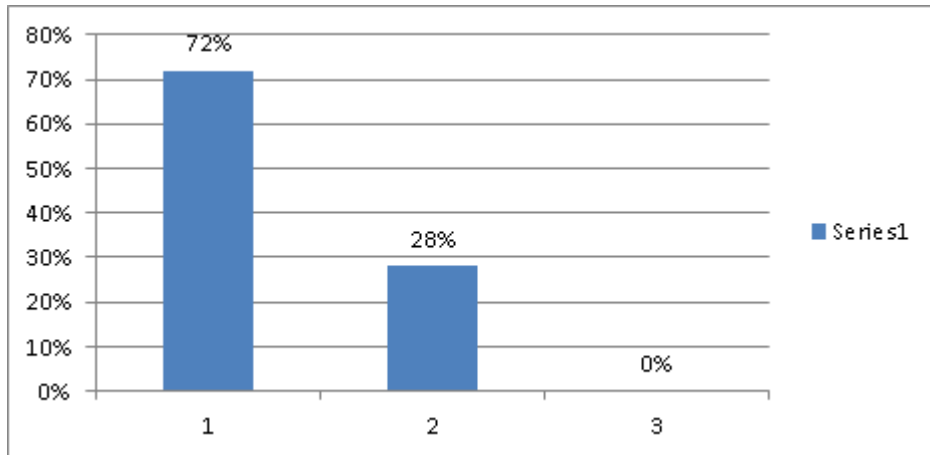

प्रश्न क्रमांक - ४० आपल्या ग्रंथालयासाठी ग्रंथालय समिती अस्तित्वात आहे का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, ७२% ग्रंथपालांनी होय असा प्रतिसाद दिला. २८% ग्रंथपालांनी नाही असा प्रतिसाद दिला. तर ०% विचाराधीन आहे असा प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक- ४२ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक- ४२ आपल्या ग्रंथालयासाठी ग्रंथालय समिती अस्तित्वात आहे का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	७	७२%
२	नाही	२	२८%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक- ४२ आपल्या ग्रंथालयासाठी ग्रंथालय समिती अस्तित्वात आहे का?

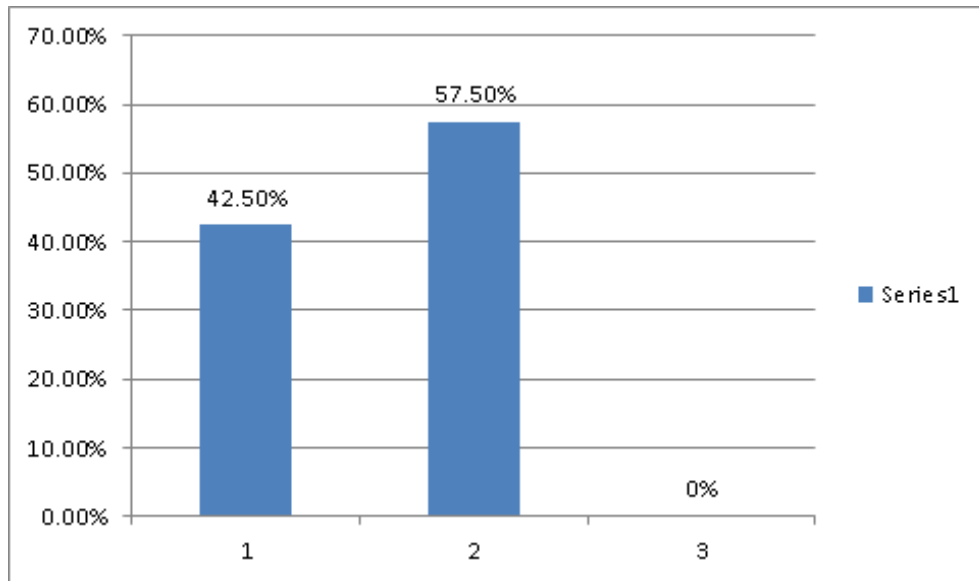

प्रश्न क्रमांक - ४१ आपल्या ग्रंथालयाचे ग्रंथोपार्जन धोरण लिखित स्वरूपात आहे का?असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, ४२.५% होय, ५७.५% नाही, तर ०% विचाराधीन आहे असा ग्रंथपालांकडून प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - ४३ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ४३ आपल्या ग्रंथालयाचे ग्रंथोपार्जन धोरण लिखित स्वरूपात आहे का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	३	४२.५%
२	नाही	४	५७.५%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ४३ आपल्या ग्रंथालयाचे ग्रंथोपार्जन धोरण लिखित स्वरूपात आहे का ?

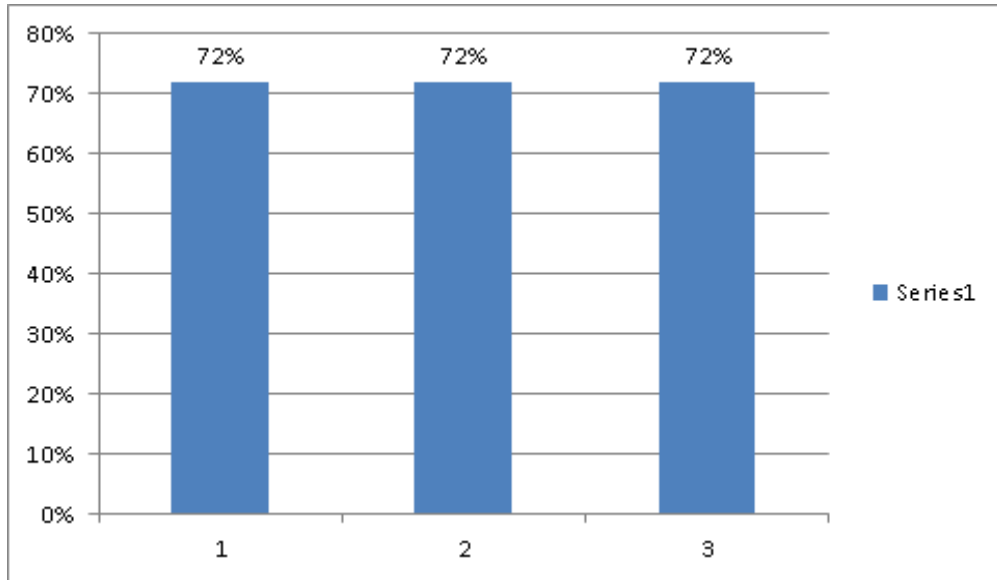

प्रश्न क्रमांक - ४२ खालीलपैकी कोणत्या कार्यामध्ये कोणाकोणाचा सहभाग असतो? यामध्ये ग्रंथनिवड. कार्यामध्ये कोणाकोणाचा सहभाग असतो. असा प्रश्न ग्रंथपालांना विचारला या प्रश्नावर सर्व ग्रंथपालांनी प्रतिसाद हा प्राचार्य, ग्रंथालय समिती, ग्रंथपाल यांनी दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - ४४ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ४४ ग्रंथनिवड कार्यामध्ये सहभाग

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	प्राचार्य	५	७२%
२	ग्रंथालय समिती	५	७२%
३	ग्रंथपाल	५	७२%

आलेख क्रमांक - ४४ ग्रंथनिवड कार्यामध्ये सहभाग

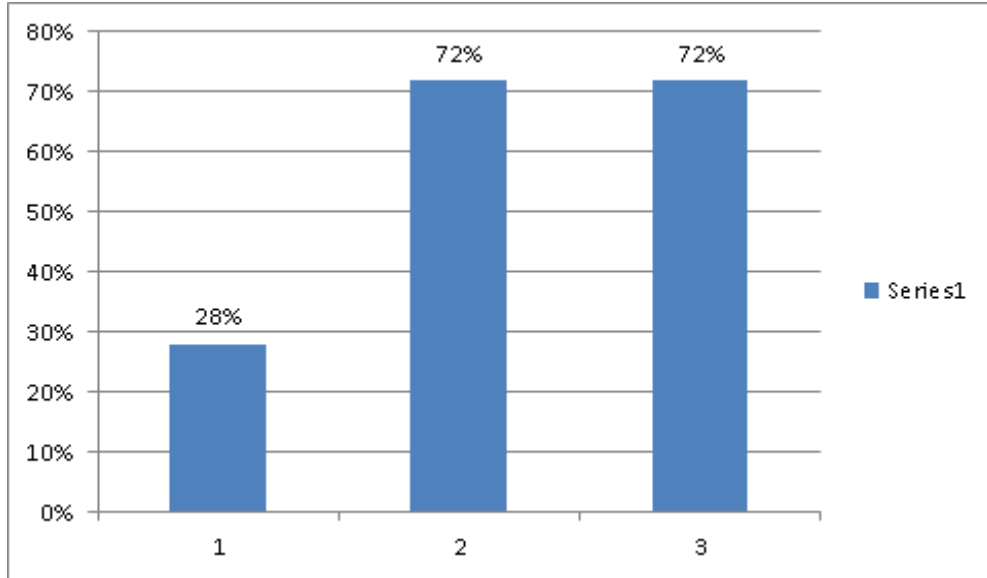

प्रश्न क्रमांक ४३ बजेट निवड कार्यामध्ये कोणाकोणाचा सहभाग असतो ? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता, २८% प्राचार्य, ७२% ग्रंथालय समिती, ७२% ग्रंथपाल यांचा बजेट निवड कार्यामध्ये सहभाग असतो. हे सारणी क्रमांक - ४५ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ४५ बजेट निवड कार्यामध्ये कोणाकोणाचा सहभाग असतो ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	प्राचार्य	२	२८%
२	ग्रंथालय समिती	७	७२%
३	ग्रंथपाल	७	७२%

आलेख क्रमांक - ४५ बजेट निवड कार्यामध्ये कोणाकोणाचा सहभाग असतो ?

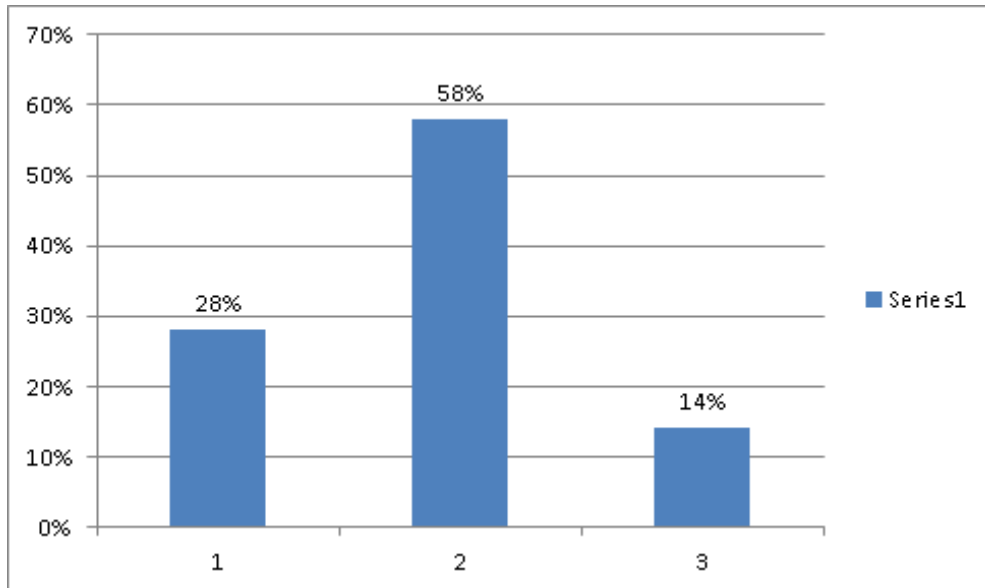

प्रश्न क्रमांक - ४४ आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथ पडताळणी केली जाते का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता २८% ग्रंथपालांनी ग्रंथालयात ग्रंथ पडताळणी केली जात नाही, असा प्रतिसाद दिला. तर ५८% ग्रंथपालांनी दरवर्षी ग्रंथ पडताळणी केली जाते असा प्रतिसाद दिला. आणि १४% ग्रंथपालांनी नियमानुसार ग्रंथ पडताळणी केली जाते. असा प्रतिसाद दिला. हे सारणी क्रमांक - ४६ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ४६ आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथ पडताळणी केली जाते का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	नाही	२	२८%
२	दरवर्षी	४	५८%
३	नियमानुसार	१	१४%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ४६ आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथ पडताळणी केली जाते का?

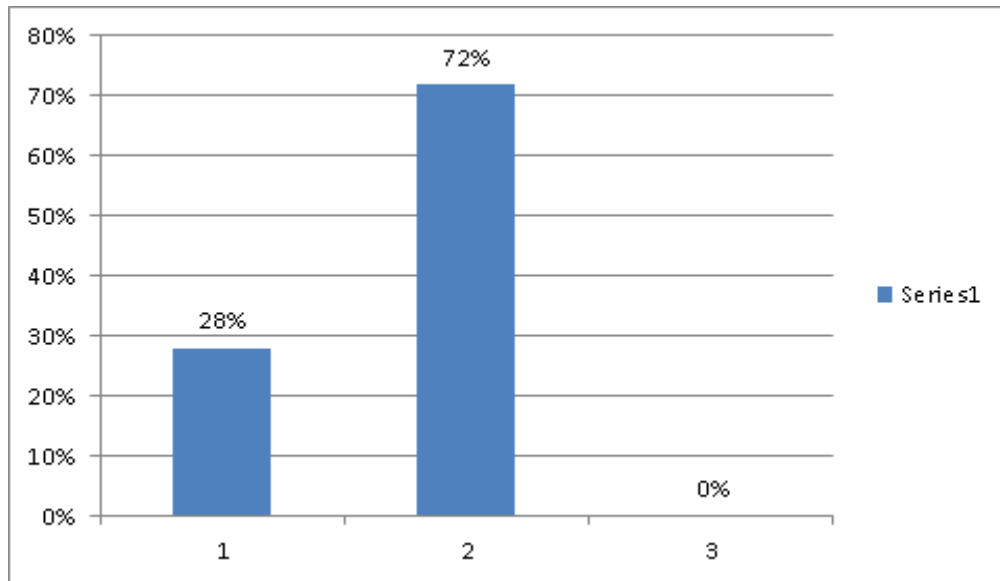

प्रश्न क्रमांक - ४५ आपल्या ग्रंथालयात सूचनापेटी उपलब्ध आहे का ? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता २८% ग्रंथपालांनी होय असा प्रतिसाद दिला आहे. तर ७२% ग्रंथपालांनी नाही असा प्रतिसाद दिला आहे. आणि ०% विचाराधीन आहेत असा प्रतिसाद मिळाला. हे सारणी क्रमांक - ४७ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ४७ आपल्या ग्रंथालयात सूचनापेटी उपलब्ध आहे का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	२	२८%
२	नाही	७	७२%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ४७ आपल्या ग्रंथालयात सूचनापेटी उपलब्ध आहे का ?

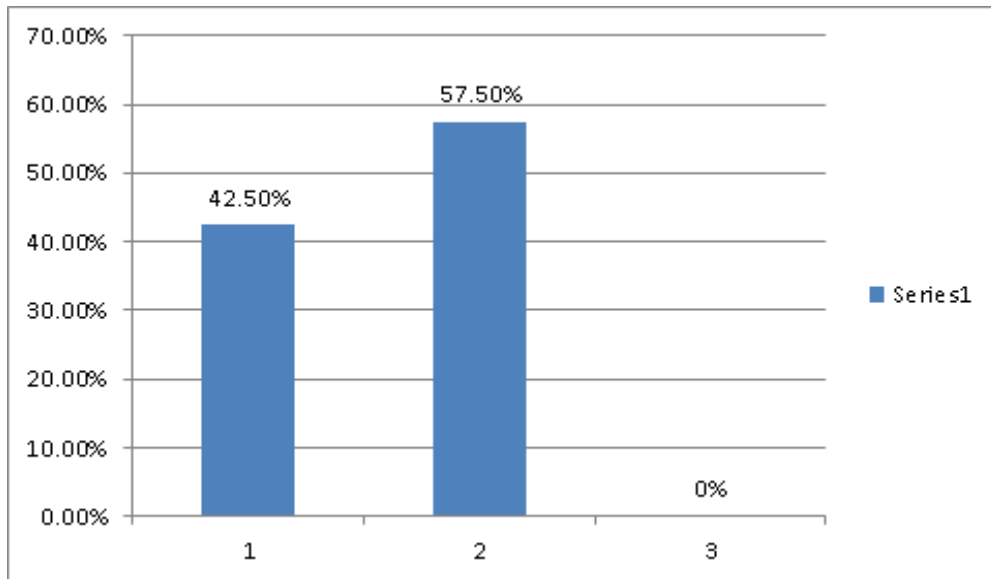

प्रश्न क्रमांक - ४६ वाचकांसाठी प्रशिक्षणासारखे उपक्रम राबविले जातात का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता ४२.५ % ग्रंथपालांनी होय असा प्रतिसाद दिला. तसेच ५७.५% ग्रंथपालांनी नाही असाही प्रतिसाद दिला. तर ०% ग्रंथपालांनी विचाराधीन असा प्रतिसाद दिला आहे हे सारणी क्रमांक - ४८ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ४८ वाचकांसाठी प्रशिक्षणासारखे उपक्रम राबविले जातात का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	३	४२.५%
२	नाही	४	५७.५%
३	विचाराधीन	०	०%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ४८ वाचकांसाठी प्रशिक्षणासारखे उपक्रम राबविले जातात का ?

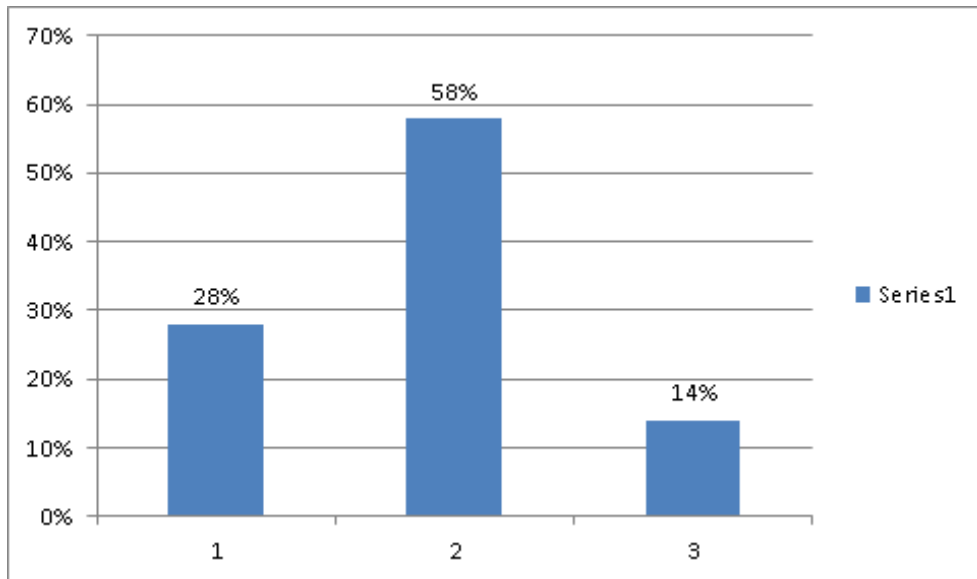

प्रश्न क्रमांक - ४७ आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह पुरेसा आहे का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता २८% ग्रंथपालांनी ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह पुरेसा आहे असा प्रतिसाद दिला. ५८% ग्रंथपालांनी ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह अपूर्ण आहे असा प्रतिसाद दिला तर १४% ग्रंथपालांनी ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह समाधानकारक आहे. असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - ४९ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ४९ आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह पुरेसा आहे का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	पूर्णपणे आहे	२	२८%
२	अपूर्ण आहे	४	५८%
३	समाधानकारक आहे	१	१४%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ४९ आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह पुरेसा आहे का?

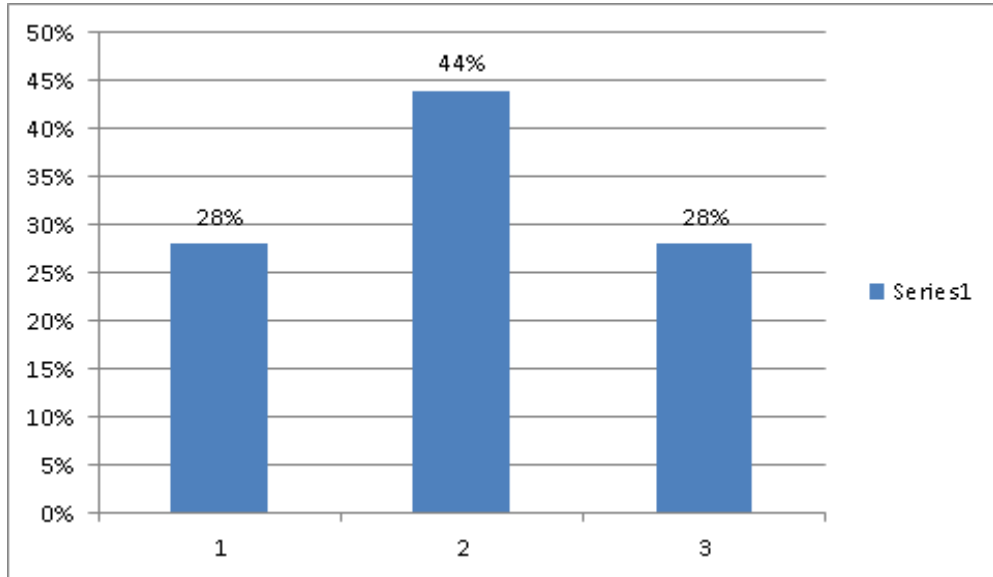

प्रश्न क्रमांक - ४८ आपल्या ग्रंथालयातील नियतकालिकांची संख्या पुरेशी आहे का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता २८% ग्रंथपालांनी ग्रंथालयातील नियतकालिकांची संख्या पुरेशी आहे. असा प्रतिसाद दिला. ४४% ग्रंथपालांनी थोडीफार आहे असा प्रतिसाद दिला, तर २८% ग्रंथपालांनी ग्रंथालयातील नियतकालिकांची संख्या पुरेशी नाही असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - ५० वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ५० आपल्या ग्रंथालयातील नियतकालिकांची संख्या पुरेशी आहे का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	पूर्णपणे पुरेशी आहे	२	२८%
२	थोडीफार आहे	३	४४%
३	पुरेशी नाही	२	२८%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ५० आपल्या ग्रंथालयातील नियतकालिकांची संख्या पुरेशी आहे का ?

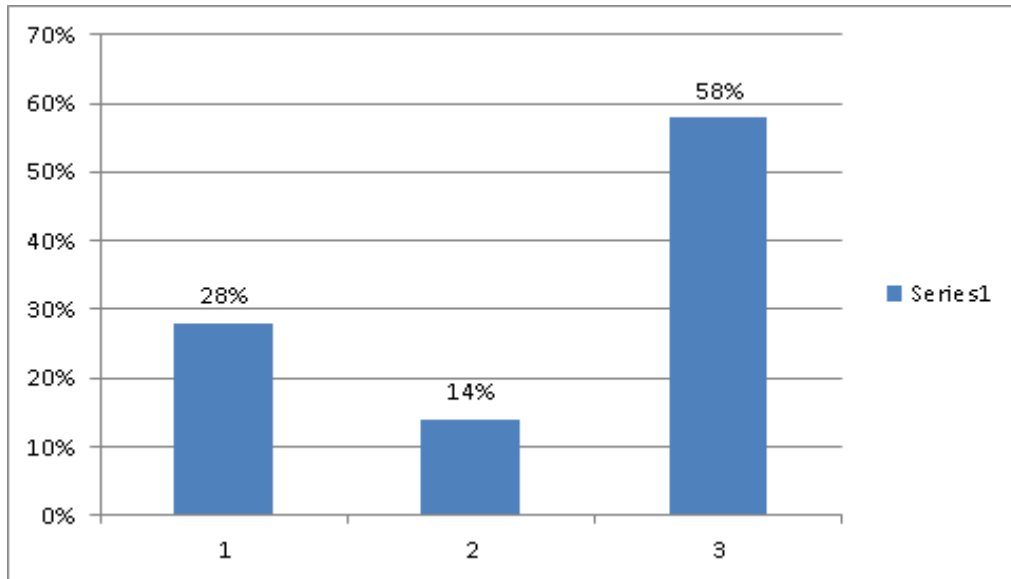

प्रश्न क्रमांक - ४९ आपल्या ग्रंथालयातील बजेट बदल आपण समाधानी आहात का?असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता २८% ग्रंथपालांनी पूर्णपणे समाधानी आहे. असा प्रतिसाद दिला. १४% ग्रंथपालांनी थोडेफार समाधानी आहे , तर ५८% ग्रंथपाल ग्रंथालयातील बजेट बदल आपण समाधानी नाही असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - ५१ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ५१ आपल्या ग्रंथालयातील बजेट बदल आपण समाधानी आहात का ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	पूर्णपणे समाधानी आहे	२	२८%
२	थोडेफार समाधानी आहे	१	१४%
३	समाधानी नाही	४	५८%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ५१ आपल्या ग्रंथालयातील बजेट बदल आपण समाधानी आहात का ?

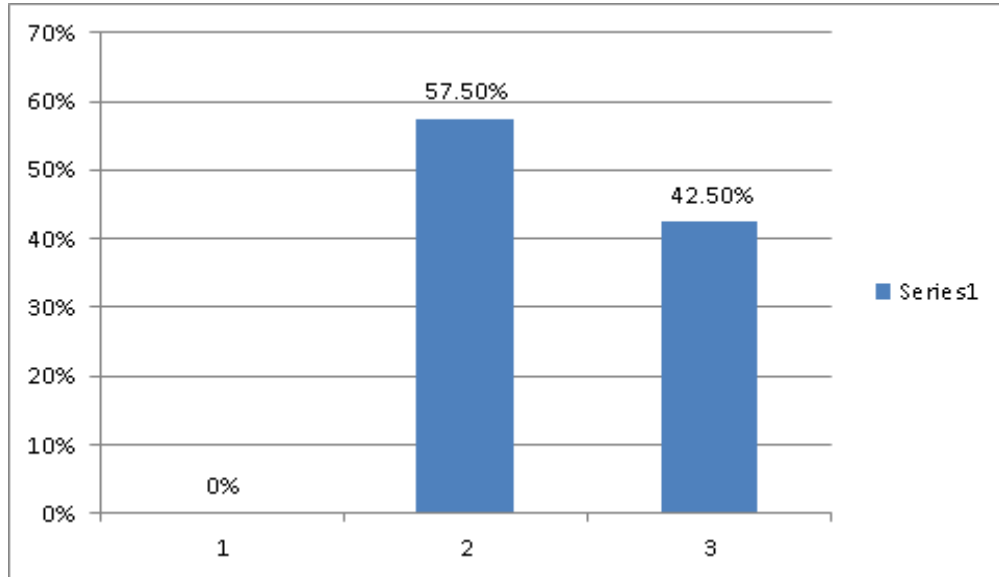

प्रश्न क्रमांक - १० आपण आपल्या ग्रंथालयाबद्दल पूर्णपणे समाधानी आहात का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता ०% ग्रंथपालांनी पूर्णपणे समाधानी आहे. असा प्रतिसाद दिला. ५७.५% ग्रंथपालांनी थोडेफार समाधानी आह , तर ४२.५% ग्रंथपालांनी आपण आपल्या ग्रंथालयाबद्दल समाधानी नाही. असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - १२ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - १२ आपण आपल्या ग्रंथालयाबद्दल पूर्णपणे समाधानी आहात का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	पूर्णपणे समाधानी आहे	०	०%
२	थोडेफार समाधानी आहे	४	५७.५%
३	समाधानी नाही	३	४२.५%
	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - १२ आपण आपल्या ग्रंथालयाबद्दल पूर्णपणे समाधानी आहात का?

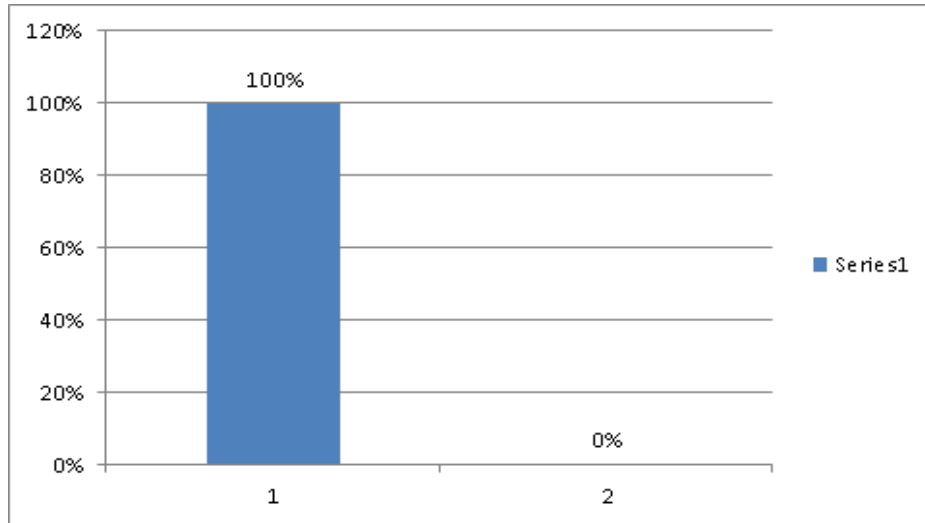

प्रश्न क्रमांक ५१ खालीलपैकी कोणत्या गोष्टींमध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते?
या प्रश्नामध्ये १)क्रमिक पुस्तके २) नियतकालिके इ. असा प्रश्न सर्व दंत
महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता सर्व ग्रंथपालांनी क्रमिक पुस्तके व
नियतकालिके यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते? असे १००% होय असा प्रतिसाद
मिळाला. हे सारणी क्रमांक - ५३ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ५३ क्रमिक पुस्तके, नियतकालिके यामध्ये सुधारणा कराविशी वाटते ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	७	१००%
२	नाही	०	०%
३	एकूण	७	१००%

सारणी क्रमांक - ५३ क्रमिक पुस्तके, नियतकालिके यामध्ये सुधारणा कराविशी वाटते ?

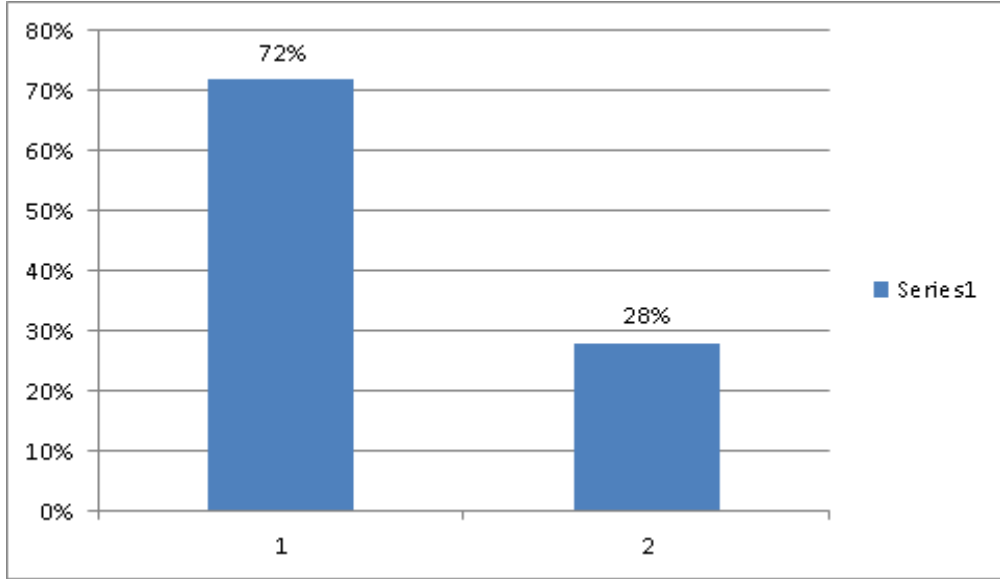

प्रश्न क्रमांक - ५२ संदर्भग्रंथ यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता ७२% होय असा प्रतिसाद मिळाला. तर २८% ग्रंथपालांनी संदर्भग्रंथ यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटत नाही. असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - ५४ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ५४ संदर्भग्रंथ यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	७	७२%
२	नाही	२	२८%
३	एकूण	७	१००%

सारणी क्रमांक - ५४ संदर्भग्रंथ यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?

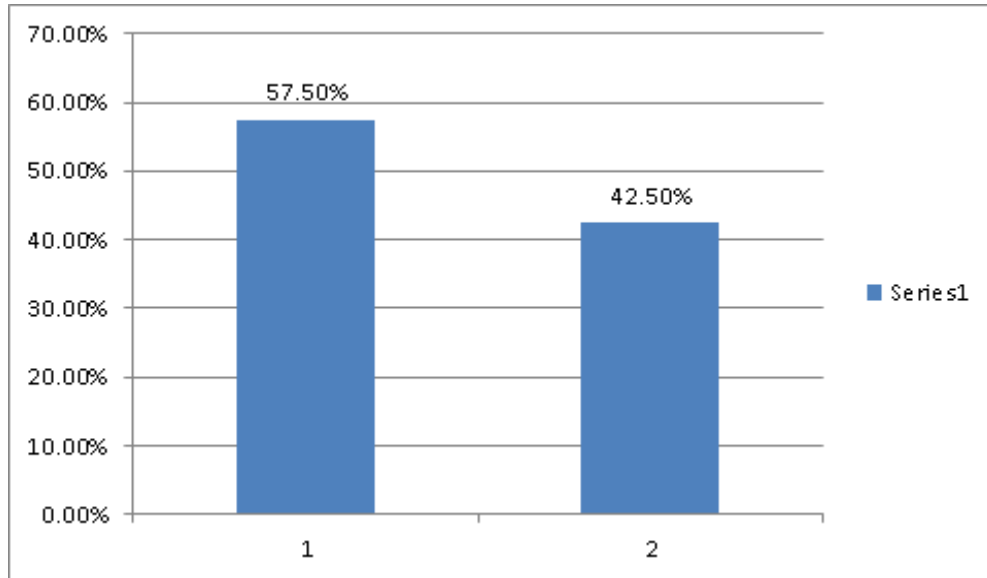

प्रश्न क्रमांक - ५३ संगणकिकरण व कर्मचारी प्रशिक्षण यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता ५७.५% होय असा प्रतिसाद मिळाला. तर ४२.५% ग्रंथपालांनी यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटत नाही. असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - ५५ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ५५ संगणकिकरण व कर्मचारी प्रशिक्षण यामध्ये सुधारणा कराविशी वाटते ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	४	५७.५%
२	नाही	३	४२.५%
३	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ५५ संगणकिकरण व कर्मचारी प्रशिक्षण यामध्ये सुधारणा कराविशी वाटते ?

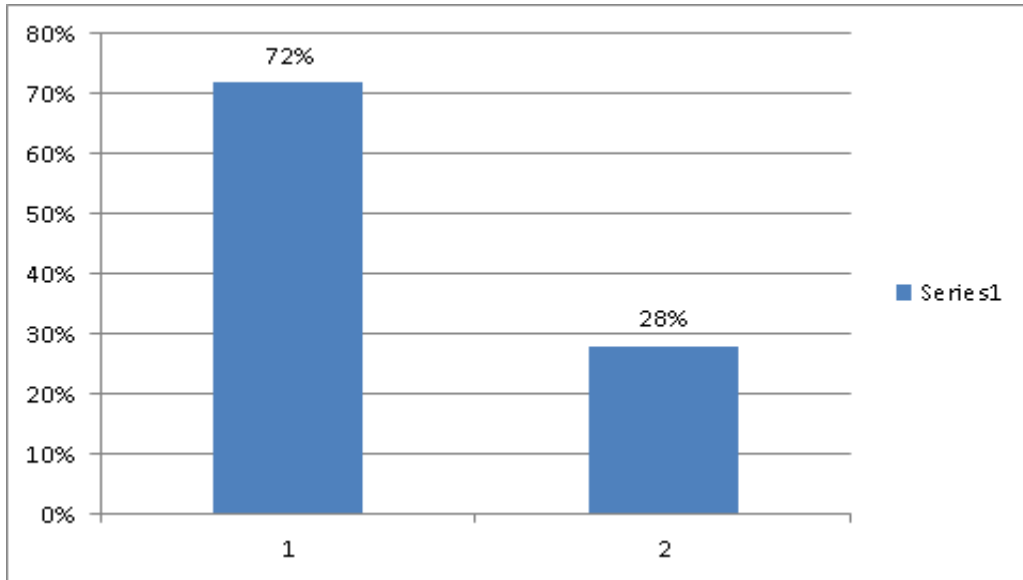

प्रश्न क्रमांक - ५४ वाचकांचे प्रशिक्षण यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता ७२% होय असा प्रतिसाद मिळाला. तर २८% ग्रंथपालांनी वाचकांचे प्रशिक्षण यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटत नाही. असा प्रतिसाद दिला आहे. हे सारणी क्रमांक - ५६ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ५६ वाचकांचे प्रशिक्षण यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	७	७२%
२	नाही	२	२८%
३	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ५६ वाचकांचे प्रशिक्षण यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?

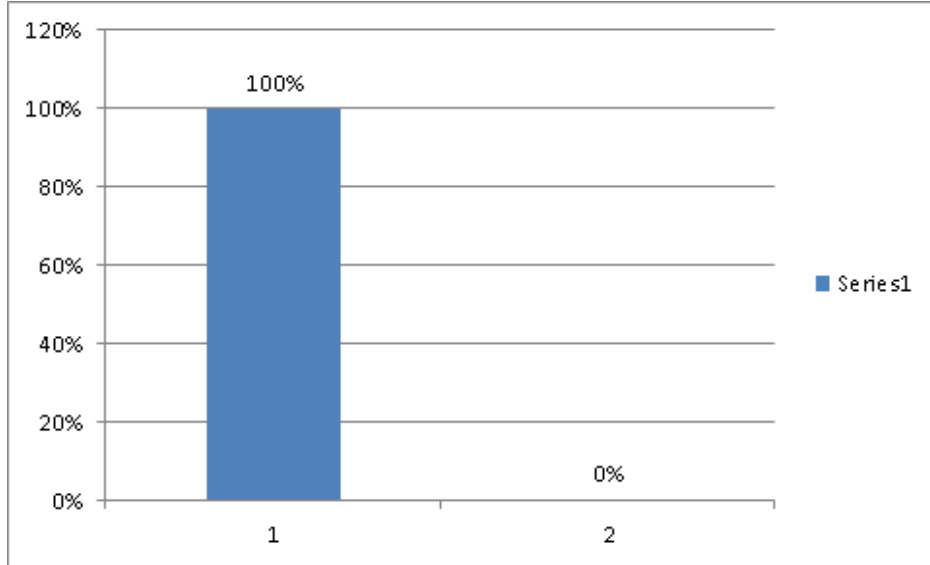

प्रश्न क्रमांक - ५५ आपल्या ग्रंथालयाचे नियम लिखित स्वरूपात आहेत का? असा प्रश्न सर्व दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारला असता १००% होय असा प्रतिसाद मिळाला आहे. हे सारणी क्रमांक - ५७ वरून दिसून येते.

सारणी क्रमांक - ५७ आपल्या ग्रंथालयाचे नियम लिखित स्वरूपात आहेत का?

क्रमांक	पर्याय	ग्रंथपाल प्रतिसाद	%
१	होय	७	१००%
२	नाही	०	०%
३	एकूण	७	१००%

आलेख क्रमांक - ५७ आपल्या ग्रंथालयाचे नियम लिखित स्वरूपात आहेत का?

४.३ समारोप :

वरील प्रश्नावली दंत महाविद्यालयातील ग्रंथपालांना विचारण्यात आलेल्या प्रश्नांची असून ती प्रश्नावली प्रत्यक्ष त्यांच्याकडून भरून घेतली आहे. ग्रंथपालांनी दिलेल्या माहितीच्या विश्लेषणावरून सादरीकरण केलेले आहे. यासाठी MS_EXCELL, MS_WORD, SHREE-LIPI इ. संगणक प्रणालीचा वापर करून व्यवस्थितपणे माहितीचे सादरीकरण केलेले आहे.

या सादरीकरणामध्ये ग्रंथपालांना ५५ प्रश्न विचारण्यात आले होते. त्यांनी दिलेल्या माहितीच्या आधारे आढावा घेण्यात आला आहे. पुढील प्रकरणामध्ये संशोधनाचे निष्कर्ष, शोध आणि शिफारशी इ. बाबत चर्च करू.

प्रकरण - ५

निष्कर्ष, शोध आणि शिफारशी

५.१ प्रस्तावना :

संशोधकाने पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास या प्रकल्पासाठी प्रश्नावली साधनाद्वारे प्राप्त माहितीचे विश्लेषण करून पुढील निष्कर्ष काढले आहेत. संशोधकाने हाती घेतलेल्या संशोधन कार्याद्वारे निष्कर्ष काढणे हे अतिशय महत्वाचे काम आहे. तसेच विषय निवडीपासून अहवाल लेखनापर्यंत संशोधसंबंधी जे जे कार्य केले आहे. तसेच ज्या ज्या गोष्टींचे परीक्षण केले व अनुभवल्या व जी कामे पार पाडली. त्या सर्व संदर्भांचा एकत्रित सारांश या प्रकरणात मांडण्यात आला आहे.

५.२ निष्कर्ष, शोध आणि शिफारशी :

टिळक महाराष्ट्र पुणे, अंतर्गत एम.फिल. या अभ्यासासाठी संशोधन प्रकल्पासाठी सदर अभ्यासासाठी सर्वप्रथम पूर्वाभ्यास आणि साहित्यशोध घेतला आणि त्यानुसार अभ्यासाची दिशा ठरविली. संशोधनाचा आराखडा तयार केला. वाचन साहित्याचा शोध झाल्यानंतर अभ्यासासाठी निवडलेल्या सर्व पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयांना

प्रश्नावली पाठविली. सर्व दंत महाविद्यालयांची प्रत्यक्षात भेट घेऊन प्रश्नावली भरून घेतली. सदर महाविद्यालयांचा उत्तम प्रतिसाद व सहकार्य मिळाले त्यामुळे दर्जेदार माहिती मिळण्यास मदत झाली.

मार्गदर्शकांनी केलेल्या सूचनांच्या आधारे प्रश्नावली तपासून घेतली असल्याने सर्व प्रकारचे प्रश्न, प्रश्नावलीत समाविष्ट झाले. प्रत्यक्ष भेट घेऊन प्रश्नावली भरून घेऊन माहिती 'पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास' हा संशोधन प्रकल्प पुढील संशोधकांच्यासाठी संदर्भसाहित्य म्हणून वापरण्यात येईल, याची संशोधकास खात्री वाटते.

संशोधन माहितीच्या विश्लेषणाद्वारे जे निष्कर्ष प्राप्त झाले होते त्यांचे संकलन करताना काही सूचना घाव्यात असे अभ्यासकाला वाटते. संशोधन प्रकल्पासाठी निवडलेल्या 'पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास' या विषयावरील ग्रंथालयातील त्रुटी दूर करून सद्य परिस्थितीपेक्षा जास्तीत जास्त उत्कृष्ट सेवा देण्याच्या आणि ग्रंथालयाच्या वापराविषयीचा जास्तीत जास्त वापर होण्याच्या दृष्टीकोनातून काही निष्कर्ष, शोध आणि शिफारशी कराव्याशा वाटतात. त्या पुढीलप्रमाणे आहेत.

* ८५% दंत महाविद्यायांत ग्रंथालयाची स्वतंत्र इमारत नसल्याचे दिसून आले.

* सर्व दंत महाविद्यालयांच्या ग्रंथालयामार्फत माहिती सेवा दिल्या जातात हे दिसून येते.

* ग्रंथालयातील ग्रंथसंग्रहाची संख्या फक्त ४३% ग्रंथालयात १०,००० पेक्षा जास्त आहे.

यासाठी ग्रंथालयामध्ये ग्रंथसंग्रह वाढविण्यासाठी प्रयत्न केले पाहिजेत.

* ५७% ग्रंथालये म्हणजे ग्रंथालये आंतरग्रंथालयीन सेवा देतात हे दिसून आले.

म्हणजे ४३% ग्रंथालये आंतरग्रंथालयीन सेवा देत नाहीत. हे दिसून आले.

* सर्वच दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयामध्ये प्रशिक्षित, अर्ध प्रशिक्षित, व इतर असे कर्मचारी असल्याचे दिसून आले.

* ७२% ग्रंथालयात डी.डी.सी. ही वर्गीकरण पध्दत वापरली जाते. हे दिसून आले.

* ८६% दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालये क्लासीफिकेशन करण्यासाठी इतर ग्रंथालयांची कधीतरी मदत घेतात. हे दिसून आले.

* ८६% ग्रंथालयात पत्ररूपी तालिका नाही. तर १४% ग्रंथालयात पत्ररूपी तालिका नाही असे दिसून आले.

* ८६% ग्रंथालयामध्ये स्वतंत्र वाचनकक्ष आहे तर १४% ग्रंथालयामध्ये स्वतंत्र वाचनकक्ष नाही. हे दिसून आले.

- * सर्वच ग्रंथालयांचे संगणकिकरण झाले आहे, हे दिसून आले.
- * दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयामध्ये वेगवेगळ्या प्रकारचे सॉफ्टवेअर वापरले जातात. हे निदर्शनास आले. तसेच ऑपरेटिंग सिस्टिम ही वेगवेगळी वापरली जाते, हे दिसून आले.
- * सर्व ५७% ग्रंथालयामध्ये संगणकिकरणासाठी आवश्यक तेवढे कर्मचारी उपलब्ध नाहीत म्हणजेच कमी कर्मचारी आहे हे दिसून आले.
- * ग्रंथालय संगणकिकरण करताना पैशाची अडचण, अपुरे प्रशिक्षित कर्मचारी सहकार्यांची कमतरता, मॅनेजमेंटचे असहकार्य, जागेची कमतरता इ अडचणी दिसून आल्या.
- * इतर ग्रंथालयीन जाळ्यांचे सभासद ७२% ग्रंथालये असल्याचे दिसून आले.
- * सर्वच १४ ग्रंथालये म्हणजे १००% ग्रंथालयांच्या भविष्यातील काही योजना ग्रंथालय संगणकिकरणासंबंधी आहेत, असे दिसून येते.
- * ७२% ग्रंथालयात संगणक सामुग्री पुरेशी नाही. हे दिसून आले.
- * १००% ग्रंथालयात इंटरनेट सेवा उपलब्ध आहे दिसून आले.
- * ८६% ग्रंथालयात इंटरनेटचे ब्रॉडबँड कनेक्शन आहे. तर १४% ग्रंथालयात लिंइड लाईन हे कनेक्शन असल्याचे दिसून आले.

* २८% ग्रंथालयात १ ते १० इंटरनेट कनेक्शन असलेले संगणक उपलब्ध आहेत तर ५७% ग्रंथालयात १० ते २० च्या दरम्यान इंटरनेट कनेक्शन असलेले संगणक उपलब्ध आहेत. तर १४% ग्रंथालयात २० ते ३० ० इंटरनेट कनेक्शन असलेले संगणक उपलब्ध असल्याचे दिसून आले.

* २८% ग्रंथालयात अरनेट, व ७२% ग्रंथालयात बी एस एन एल इंटरनेट सेवा पुरविल्या जातात.

* सर्वच ग्रंथालयामध्ये ई-नियतकालिके येत असल्याचे दिसून येते.

* ८६% महाविद्यालयांच्या परिसरामध्ये वाय-फाय सेवा उपलब्ध आहे. तर १४% महाविद्यालयांच्या परिसरात वाय-फाय सेवा उपलब्ध नसल्याचे दिसून आले.

* सर्वच दंत महाविद्यालयामध्ये ओपॅक सेवा दिली आहे, तसेच हि ओपॅक सेवा कॅंपसच्या बाहेरून वापरता येत नाही. हे दिसून आले.

* सर्वच नोंदणी केलेल्या सभासदानाच सर्व सेवा दिल्या जातात. हे दिसून येते.

* इंटरनेट सेवेसाठी ७२% ग्रंथालये मूल्य घेत नाहीत, तर २८% ग्रंथालये मूल्य आकारतात. असे दिसून आले.

* ७२% दंत महाविद्यालयात ग्रंथालय समिती अस्तित्वात आहे तर २८% ग्रंथालयात

ग्रंथालय समिती अस्तित्वात नाही. असे दिसून आले.

* ४२% ग्रंथालयाचे ग्रंथोपार्जन धोरण लिखित स्वरूपात आहे तर ५८% नाही, हे दिसून आले.

* दंत महाविद्यालयांच्या सर्व ग्रंथालयामध्ये ग्रंथनिवड यामध्ये प्राचार्य, ग्रंथालय समिती, ग्रंथपाल सहभागी असल्याचे दिसून येते.

* ५८ % ग्रंथालयात ग्रंथ पडताळणी दरवर्षी केली जाते. २८% ग्रंथालयात ग्रंथपडताळणी केली जात नाही. तर १४% ग्रंथालयात ग्रंथपडताळणी नियमानुसार केली जाते. हे दिसून आले.

* ७२% ग्रंथालयात सूचनापेटी उपलब्ध नाही तर २८% ग्रंथालयात सूचनापेटी उपलब्ध आहे. हे दिसून आले.

* ४३% ग्रंथालयात वाचकांसाठी उपक्रम राबविले जातात. तर ५७% ग्रंथालयात वाचकांसाठी उपक्रम राबविले जात नाहीत असे दिसून आले.

* १४% ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह समाधानकारक आहे. तर ५८% ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह पूर्णपणे आहे. २८% ग्रंथालयात अपूर्ण आहे हे दिसून आले.

* २८% ग्रंथालयात नियतकालिकांची संख्या पुरेशी आहे. तर ४४% ग्रंथालयात थोडीफार आहे. २८% ग्रंथालयात नियतकालिकांची संख्या पुरेशी नाही हे दिसून आले.

* २८% ग्रंथपाल ग्रंथालयातील बजेटबद्दल समाधानी आहे. ५८% ग्रंथपाल ग्रंथालयातील बजेटबद्दल समाधानी नाहीत तर १४% ग्रंथपाल थोडेफार समाधानी आहे, असे दिसून आले.

* सर्वच दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचे नियम १००% लिखित स्वरूपात आहेत. हे दिसून आले आहे.

५.३ उद्दिष्टांची पूर्तता :

१) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा आढावा घेणे. हे उद्दिष्ट पूर्ण झाले आहे. या उद्दिष्ट पूर्तीसाठी प्रश्नावलीचा वापर करून माहिती संकलित करून त्याचे सादरीकरण प्रकरण - ४ मध्ये केले आहे.

२) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयातून कोणकोणत्या सेवा दिल्या जातात. याचा आढावा घेणे. हे उद्दिष्ट पूर्ण झाले आहे.

३) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयातील माहिती तंत्रज्ञानाच्या सद्यस्थितीचा अभ्यास करणे. हे उद्दिष्ट पूर्ण झाले आहे.

४) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांच्या भविष्यकालिन योजनांचा अभ्यास करणे. हे उद्दिष्ट पूर्ण झाले असून सर्व दंत महाविद्यालयांच्या ग्रंथालयांच्या भविष्यकालिन योजनांचा अभ्यास केला.

५.४ गृहितकांची पडताळणी :

१) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालये आधुनिक साधन सामुग्रीने सुसज्ज आहेत. या गृहितकाची पडताळणी केली असता हे गृहितक सत्य असल्याचे दिसून आले.

२) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांच्या अभ्यासामुळे ग्रंथालयात दिल्या जाणाऱ्या सेवा समाधानकारक आहेत. हे दिसून येते. या गृहितकाची पडताळणी केली असता हे गृहितक सत्य असल्याचे दिसून आले.

५.५ शिफारशी :

- * बऱ्याच ग्रंथालयामध्ये १००० पेक्षा कमी ग्रंथसंग्रह आहे . तो ग्रंथसंग्रह वाढविला पाहिजे.
- * एखादा ग्रंथ जर आपल्या ग्रंथालयात उपलब्ध नसेल तर तो इतर ग्रंथालयातून मागविता आला पाहिजे. यासाठी आंतरग्रंथालयीन सेवा देता आली पाहिजे. यासाठी प्रयत्न केले

पाहिजेत.

* ग्रंथालयामध्ये स्वतंत्र वाचनकक्ष असला तर वाचक एकाग्रतेने वाचन करू शकतील.

यासाठी स्वतंत्र वाचनकक्षाचा विचार करणे गरजेचे आहे.

* ग्रंथालय संगणकिकरणासाठी कमी कर्मचारी उपलब्ध आहेत. ते प्रमाण वाढले पाहिजे.

म्हणजे कामाची गती वाढण्यास मदत होईल. तसेच ग्रंथालयीन सेवा देण्याचे प्रमाण वाढेल.

*ग्रंथालय संगणकिकरणानंतर काही प्रश्न उद्भवल्यास त्याची वेळोवेळी छाननी होणे गरजेचे आहे. यासाठी प्रशिक्षित कर्मचाऱ्यांची गरज आहे.

* दंत महाविद्यालयीन ग्रंथालयांचे ग्रंथालयीन जाळे अपेक्षित आहे त्याचा विचार करणे गरजेचे आहे .

* ग्रंथालयात संगणक सामुग्री कमी आहे त्याचे प्रमाण वाढविले पाहिजे.

* ग्रंथालयातील यु.पी.एस. सेवा, प्रोजेक्टर सेवा, तसेच इतर सेवा यांचे प्रमाण वाढविले पाहिजे.

* प्रत्येक संस्थेच्या परिसरात वाय-फाय सेवा हि १००% उपलब्ध व्हावी यासाठी प्रयत्न केले पाहिजेत.

* ग्रंथालयासाठी ग्रंथालय समिती ७२% अस्तित्वात आहे . तर सर्वचं ग्रंथालयासाठी ग्रंथालय समिती अस्तित्वात असणे गरजेचे आहे.

* ग्रंथालयाचे ग्रंथोपार्जन धोरण हे लिखित स्वरूपात असले पाहिजे.

* ग्रंथनिवड, नियतकालिकांची निवड, बजेट यामध्ये ग्रंथालय समितीचा व ग्रंथपाल यांचा सहभाग अपेक्षित असला पाहिजे.

* ग्रंथालयात ग्रंथ पडताळणी ही दरवर्षी झाली पाहिजे. त्यामुळे ग्रंथालयात कोणते ग्रंथ घेणे गरजेचे आहे व कोणत्या ग्रंथाना जास्त प्रमाणात मागणी आहे हे कळण्यास मदत होईल. व त्या प्रमाणात ते ग्रंथ मागविले जातील.

* ग्रंथालयात सूचनापेटीचा वापर काही ठिकाणी केलेला दिसून येतो. तो सर्वठिकाणी करणे आवश्यक आहे. त्या सूचना पेटीतील सूचनेनुसार काही सुधारणा करण्यास मदत होईल.

* वाचकांसाठी प्रशिक्षणासारखे उपक्रम हे राबविणे गरजेचे आहे. या उपक्रमातून वाचकांना बऱ्याच गोष्टींचे ज्ञान प्राप्त होण्यास मदत होईल.

*ग्रंथालयात परिपूर्ण ग्रंथसंग्रह असणे अपेक्षित आहे. तसेच नियतकालिकांची संख्या ही पुरेशी नाही त्याचे प्रमाण वाढविणे गरजेचे आहे.

* ग्रंथालयातील बजेटबद्दल ग्रंथपाल समाधानी नाहीत. तर त्यांचे बजेट संबंधीचे विचार समजून घेऊन त्यावर उपाय योजना केली पाहिजे.

* ग्रंथालयातील कर्मचाऱ्यांना त्यांच्या कामाचे प्रशिक्षण दिले गेले पाहिजे. त्यामुळे ग्रंथालयीन सेवा देण्यास विलंब होणार नाही. व इतर नविन अद्ययावत माहिती मिळण्यास मदत होईल.

५.६ भविष्यकाळासाठी अभ्यास विषय :

- १) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयांच्या ग्रंथालयात दिल्या जाणाऱ्या माहिती सेवांचा अभ्यास.
- २) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयांच्या ग्रंथालयांच्या जाळ्यांचा अभ्यास.
- ३) पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयांच्या ग्रंथालयांच्या वाचन साहित्यसंग्रहाचा विकास व त्यांच्या धोरणांचा अभ्यास.

पश्चिम महाराष्ट्रातील दंत महाविद्यालयातील ग्रंथालयांचा अभ्यास

एम.फिल. प्रबंध टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ

ग्रंथपालांसाठी प्रश्नावली

सर्व प्रश्नांची उत्तरे लिहावीत, कृपया योग्य () अशी खूण करावी. अभिप्राय थोडक्यात लिहावा.

१) दंत महाविद्यालयाचे नाव -

१) पत्ता-

२) वेबसाईट-

३) स्थापना वर्ष -

४) दूरध्वनी क्रमांक -

५) ई-मेल पत्ता -

२) ग्रंथालयाचे नाव -

३) आपल्या ग्रंथालयाची स्वतंत्र इमारत आहे का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन आहे -

४) ग्रंथालयाच्या ग्रंथसंग्रहाची माहिती

- १) ग्रंथांची संख्या -
- २) संदर्भ ग्रंथांची संख्या -
- ३) छापील नियतकालिके -
- ४) ई-नियतकालिके -
- ५) इतर -

५) ग्रंथालयामार्फत खालीलपैकी कोणत्या सेवा दिल्या जातात ?

- १) ग्रंथ देवघेव -
- २) नियतकालिकांची देवघेव -
- ३) संदर्भसेवा -
- ४) प्रचलित जागरूक सेवा -
- ५) निवडक माहितीचे प्रसारण -
- ६) ओपॅक -
- ७) ग्रंथसूची सेवा -
- ८) इंटरनेट सेवा -
- ९) प्रतिरूप सेवा -
- १०) आंतरग्रंथालयीन देवघेव -

६) आपण आंतरग्रंथालयीन सेवा देता का ?

१) नियमितपणे -

२) कधीतरी -

३) नाही -

७) ग्रंथालयातील कर्मचाऱ्यांची माहिती

१) प्रशिक्षित -

२) अर्ध प्रशिक्षित -

३) इतर -

८) आपल्या ग्रंथालयात कोणती वर्गीकरण पध्दते वापरली जाते ?

१) सी.सी. -

२) डी. डी. सी. -

३) यु. डी.सी. -

४) एल. सी. -

५) इतर -

९) क्लासीफिकेशन करण्यासाठी इतर ग्रंथालयांची मदत घेता का ?

१) कधीतरी

२) नेहमीच -

३) कधीच नाही -

१०) आपल्या ग्रंथालयात पत्र रूपी तालिका आहेत का ?

१) आहेत -

२) बंद केली आहे -

३) नाही -

११) आपल्या ग्रंथालयामध्ये स्वतंत्र वाचनकक्ष आहे का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

१२) आपल्या ग्रंथालयाचे संगणकिकरण झाले आहे का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन

१३) ग्रंथालयाचे संगणकिकरण कधी झाले ?

१) वर्ष -

२) माहित नाही -

१४) आपल्या ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर वापरले जाते ?

१) LIBSYS

२) SLIM

३) LIBRARIN

४) SOUL

५) KHOHA

६) इतर

१५) ग्रंथालयातील सॉफ्टवेअर कसे आहे ?

१) सिंगल युजर -

२) मल्टी युजर -

१६) आपण ग्रंथालय संगणकिकरणाबाबत समाधानी आहात का ?

१) पूर्णपणे -

२) थोडेफार -

३) नाही -

१७) ग्रंथालयीन सॉफ्टवेअरचे AMC करता का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

१८) आपल्या ग्रंथालयात कोणती ऑपरेटिंग सिस्टिम वापरली जाते ?

१) विंडोज -

२) लिनक्स -

३) युनिक्स -

४) इतर -

१९) खालीलपैकी कोणते सॉफ्टवेअर मोड्युल वापरता ?

१) ग्रंथखरेदी -

२) तालिकिकरण -

- ३) नियतकालिक -
- ४) देवघेव -
- ५) निवडक माहितीचे प्रसारण -
- ६) ओपॅक -

२०) ग्रंथालय संगणकिकरणासाठी आवश्यक तेवढे कर्मचारी उपलब्ध आहेत का ?

- १) पुरेसे आहेत -
- २) कमी आहेत -
- ३) सांगता येत नाही -

२१) खालीलपैकी कोणत्या अडचणी ग्रंथालय संगणकिकरण करताना आल्या ?

- १) पैशाची कमतरता -
- २) अपूरे प्रशिक्षित कर्मचारी -
- ३) सहकार्याची कमतरता -
- ४) माहिती तंत्रज्ञानाचे अज्ञान -
- ५) मॅनेजमेंटचे असहकार्य -
- ६) जागेची कमतरता -
- ७) इतर -

२२) ग्रंथालय संगणकिकरणानंतर काही प्रश्न उदभवले का ?

- १) होय -
- २) कधीतरी -
- ३) नाही -

२३) तुमचे ग्रंथालय कोणत्या ग्रंथालयीन जाळ्यांचे सभासद आहे ?

१) इन्फिल्बनेट -

२) डेलनेट -

३) इतर -

२४) दंत महाविद्यालय ग्रंथालयांचे, ग्रंथालयीन जाळे आहे का ?

१) आहे -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

२५) भविष्यातील काही योजना ग्रंथालय संगणकिकरण किंवा जाळ्यासंबंधी आहेत का ?

१) आहे -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

२६) आपल्या ग्रंथालयात संगणक सामुग्री पुरेशी आहे का ?

१) पुरेशी आहे -

२) थोडीफार आहे -

३) पुरेशी नाही -

२७) आपल्या ग्रंथालयात खालील सेवा उपलब्ध आहेत का ?

१) इंटरनेट

अ) होय -

ब) नाही -

क) विचाराधीन -

२८) आपल्या ग्रंथालयात यु.पी.एस. सेवा उपलब्ध आहे का ?

अ) होय -

ब) नाही -

क) विचाराधीन -

२९) आपल्या ग्रंथालयात प्रोजेक्टर सेवा उपलब्ध आहे का ?

अ) होय -

ब) नाही -

क) विचाराधीन -

३०) आपल्याकडे इंटरनेटचे कोणते कनेक्शन आहे ?

१) डायल -

२) ब्रॉडबँड -

३) लिंइड लाईन -

३१) आपल्या ग्रंथालयात इंटरनेट कनेक्शन असलेले किती संगणक आहेत ?

१) १ ते १० -

२) १० ते २० -

३) २० ते ३० -

४) ३१ च्या पुढे -

३२) आपल्या ग्रंथालयात खालीलपैकी कोणते नेटवर्क जोडले आहे ?

१) लॅन

२) इंटरनेट -

३) इंटरनेट -

३३) इंटरनेट सेवा कोण पुरविते ?

१) ERNET -

२) BSNL -

३४) आपल्या ग्रंथालयात ई-नियतकालिके येतात का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

३५) आपल्या परिसरात वाय-फाय (Wi-Fi) सेवा उपलब्ध आहे का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

३६) ओपॅक सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

३७) ओपॅक सेवा कॅंपसच्या बाहेरून वापरता येते का ? वेब ओपॅक आहे का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

३८) इतर शैक्षणिक विभागातून इंटरनेट सेवा उपलब्ध करून दिली आहे का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

३९) नोंदणी केलेल्या सभासदानाच सर्व दसेवा दिल्या जातात का ?

१) नोंदणी केलेले -

२) नोंदणी न केलेले -

३) बाहेरील -

४०) इंटरनेट सेवेसाठी मूल्य आकारले जाते का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

४१) आपल्या ग्रंथालयासाठी ग्रंथालय समिती अस्तित्वात आहे का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

४२) आपल्या ग्रंथालयाचे ग्रंथोपार्जन धोरण लिखित स्वरूपात आहे का ?

१) होय -

२) नाही -

३) विचाराधीन -

४३) खालीलपैकी कोणत्या कार्यामध्ये कोणाकोणाचा सहभाग असतो ?

१) ग्रंथनिवड

२) नियतकालिकांची निवड

अ) प्राचार्य -

ब) ग्रंथालय समिती -

क) ग्रंथपाल -

४४) बजेट कार्यामध्ये कोणाकोणाचा सहभाग असतो ?

अ) प्राचार्य -

ब) ग्रंथालय समिती -

क) ग्रंथपाल -

४५) आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथ पडताळणी केली जाते का ?

१) नाही

२) दरवर्षी

३) नियमानुसार

४६) आपल्या ग्रंथालयात सूचनापेटी उपलब्ध आहे का ?

१) होय

२) नाही

३) विचाराधीन

४७) वाचकांसाठी प्रशिक्षणासारखे उपक्रम राबविले जातात का ?

१) होय

२) नाही

३) विचाराधीन

४८) आपल्या ग्रंथालयात ग्रंथसंग्रह पुरेसा आहे का ?

१) पूर्णपणे आहे

२) अपूर्ण आहे

३) समाधानकारक आहे

४९) आपल्या ग्रंथालयातील नियतकालिकांची संख्या पुरेशी आहे का ?

१) पूर्णपणे पुरेशी आहे

२) थोडीफार आहे

३) पुरेशी नाही

५०) आपल्या ग्रंथालयातील बजेट बदल आपण समाधानी आहात का ?

१) पूर्णपणे समाधानी आहे

२) थोडीफार समाधानी आहे

३) समाधानी नाही

५१) आपण आपल्या ग्रंथालयाबद्दल पूर्णपणे समाधानी आहात का ?

१) पूर्णपणे समाधानी आहे

२) थोडीफार समाधानी आहे

३) समाधानी नाही

५२) खालील पैकी कोणत्या गोष्टीमध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?

अ) क्रमिक पुस्तके ब) नियतकालिके

१) होय

२) नाही

५३) संदर्भग्रंथ यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?

१) होय

२) नाही

५४) संगणकिकरण व कर्मचारी प्रशिक्षण यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?

१) होय

२) नाही

५५) वाचकांचे प्रशिक्षण यामध्ये आपणास सुधारणा कराविशी वाटते ?

१) होय

२) नाही

५६) आपल्या ग्रंथालयाचे नियम लिखित स्वरूपात आहेत का ?

१) होय

२) नाही

३) विचाराधीन

संदर्भसूची :

1. Biradar, S.B. "Credibility of Dental College Websites in Karanataka. " International Journal of Digital Library Services. Vol1 July-Sep. 2011. 62-70.
2. Sharma, Chetan, Information Technology and Online Resources in Dental College Libraries of Haryana. Library Philosophy and Practice 2009(November) pp. 23-28
3. Kemdarne ,Suryakant B., "Present Status of Library Collection, Staffing Pattern and Services "Provided by the Dental College Libraries in Karnataka: A Study." International Journal of Information Dissemination and Technology. Vol.3 No.4. 2013. pp. 12-18
4. Kemdarne , Suryakant B., Namita B. Khot and Sunil R. Birje. Perspective on Library Automation and Networking of Dental College Libraries in Bangalore: Status, Problems and Prospects" International Journal of Information Dissemination and Technology | April-June 2012 | Vol. 2 | Issue 2. pp. 77-85

5. Chattopadhyay , Tridib , N. C. Ghatak "An Analytical Study of the Dental College Libraries in Kolkata in the Age of Information Technology." SRELES Journal of Information Management. Volume 45, Issue 1, March 2008

6. G. Rathinasabapathy, "Norms and Standards for Library Prescribed by Regulatory Bodies of Professional Education in India: A Study." Available at <http://www.liscom.org/postContent/fullPaper/pdf>

7. Wilma Troxel, "Library Service for Modern Dental Education in a Combined Medical- Dental- Pharmacy Library".The 50th Annual Meeting, Medical Library Association, Denver, Colorado, June 28, 1951

8. Bhatt Atul. "An Analytical study of the Medical College Libraries of Gujarat in the Age of Information Technology." Library Philosophy and Practice. 2012/ pp.1-10

9. Hemant Jain, Aparna Agarwal. Current Scenario and Crisis Facing Dental College Graduates in India. Journal of Clinical and Diagnostic Research. 2012 February, Vol-6(1): 1-4

10. Sharma, Chetan, (2009) Information Technology and Online Resources in Dental College Libraries of Haryana. Library Philosophy and Practice (Nov.) pp. 23-28
11. Kemdarne , Suryakant B., (2012) Namita B. Khot and Sunil R. Birje. Perspective on Library Automation and Networking of Dental College Libraries in Bangalore: Status, Problems and Prospects” International Journal of Information Dissemination and Technology | April-June | Vol. 2 | Issue 2. pp. 77-85
12. Wilma Troxel., (1951). "Library Service for Modern Dental Education in a Combined Medical- Dental- Pharmacy Library".The 50th Annual Meeting, Medical Library Association, Denver, Colorado, June 28.
13. Hemant Jain, Aparna Agarwal, (2012). Current Scenario and Crisis Facing Dental College Graduates in India. Journal of Clinical and Diagnostic Research. Feb., Vol-6(1): 1-4
14. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_districts_of_Maharashtra accessed on 23June 2017.